

Nr 201.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till rekvisitionslag samt beredskapsförfogandelag; given Stockholms slott den 20 mars 1942.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till rekvisitionslag samt beredskapsförfogandelag.

Under Hans Maj:ts
Min allernådigste Konungs och Herres sjukdom:

GUSTAF ADOLF.

Per Edvin Sköld.

F ö r s l a g
till
Rekvisitionslag.

Härigenom förordnas som följer.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Sedan förordnande enligt § 74 regeringsformen meddelats att krigsmakten eller någon del därav skall ställas på krigsfot, må från och med den dag, som Konungen bestämmer, i enlighet med vad i denna lag stadgas genom rekvisition av kommuner eller enskilda utfordras förnödenheter och tjänstbarheter, som erfordras för fyllande av sådana krigsmaktens oundgängliga behov, vilka icke kunna på annat sätt, exempelvis genom köp eller hyresavtal, tillgodoses med tillräcklig skyndsamhet. Vid krigsmaktens återgång till fredsfot upphör rätten till rekvisition från och med den dag, som Konungen bestämmer.

Ställes endast en del av krigsmakten på krigsfot, omfattar rätten till rekvisition allenast vad som erfordras för denna del.

Rätt att göra rekvisition tillkommer de militära myndigheter, åt vilka Konungen meddelar sådan rätt.

Vad enligt rekvisition utgjorts skall ersättas av statsmedel i enlighet med bestämmelserna i denna lag.

2 §.

Genom rekvisition må tagas i anspråk:

1. kvarter, stallrum och plats under tak för materiel m. m.;
2. byggnad eller del därav jämte erforderlig inredning att användas till expeditions-, sjukvårds- eller förrådslokal, verkstad eller annat dylikt;
3. markområden och byggnader för tillfälliga eller brådskande befästnings-, järnvägs-, flygplats-, väg-, bro- och andra arbeten, som erfordras för krigsändamål;
4. mat i kvarteren, slaktdjur, proviant, foder och annat dylikt;
5. bränsle, lyse och lägerhalm, läkemedel och förbandsartiklar, annan sjukvårds- och tandvårdsmateriel, för maskiner erforderliga driftsförnödenheter, såsom vatten, elektrisk ström, bränsle, smörjmedel m. m., så ock andra för krigsmakten erforderliga förbrukningsartiklar;
6. beväpnings- och utrustningspersedlar, ammunition och sprängämnen ävensom verktyg, redskap och materialier för tillfälliga arbeten, som erfordras för krigsändamål;
7. vägvisare, budbärare, arbetsmanskap samt personal för vård av sjuka och sårade människor och djur;

8. rid-, drag- och lastdjur, hundar, brevdovor, anspanss- och motorfordon, släpfordon, motorredskap, velocipeder, käلkar och skidor ävensom därmed jämförliga kommunikationsmedel, allt med erforderligt tillbehör, ävensom personal för skötsel och underhåll därav;

9. fartyg (däri inbegripna båtar och andra farkoster) med erforderlig utrustning och bemanning;

10. luftfartyg av alla slag med erforderlig utrustning och bemanning;

11. bärgnings- och dykermateriel med erforderlig personal;

12. järnvägar, kanaler, vägar, flygplatser, broar, lastbryggor, kajer, färjor, lyftkranar och andra dylika transportanordningar, allt med utrustning och förråd, ävensom personal för skötsel och underhåll;

13. telegraf-, telefon- och radioanläggningar, kraft- och belysningsanläggningar, skeppsvarv, kvarnar, mejerier, bagerier, slakterier, tryckerier, litografiska anstalter samt andra industriella anläggningar och verkstäder, allt med utrustning och förråd, ävensom personal för drift och underhåll; samt

14. förnödenheter för utrustning och underhåll av anläggningar, som avses under 12 och 13.

3 §.

Redan under fredstid skall vidtagas förberedelse till rekvisition (*uttagning*) av de hästar, hästfordon, motorfordon, släpfordon, motorredskap och fartyg samt, därest Konungen finner erforderligt, jämväl de luftfartyg, vilka utöver dem, som förut stå till krigsmaktens förfogande, erfordras för dennas ställande på krigsfot (krigsmaktens första behov). Konungen må ålägga ägare eller innehavare av sådan förnödenhet skyldighet att lämna uppgifter om förnödenheten samt att låta densamma undergå besiktning och transportera densamma till plats för besiktningen. Sådan skyldighet skall, där ej Konungen annorlunda förordnar, fullgöras utan ersättning. Kommun har att genom för ändamålet utsedd nämnd lämna erforderlig medverkan vid uttagningen av hästar och hästfordon.

Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning under tid, då krigsmakten är ställd på krigsfot.

4 §.

Rekvisition må icke omfatta annat, än vad som finnes att tillgå hos den, som skall fullgöra rekvisitionen; och skall därvid, såvitt möjligt, hänsyn tagas till dennes tillgång å vad som skall rekvireras och behov därav för sin näring. Vad som oundgängligen erfordras för någons näring må ej utan tvingande militära skäl utfordras.

5 §.

Byggnader och anläggningar, som avses i 2 § under 1, 2, 12 och 13, så ock markområden, som avses i nämnda paragraf under 3, må tagas i anspråk allenast med nyttjanderätt. Därest ej annat vid rekvisition bestämts eller får anses överenskommet, skola fartyg tagas i anspråk med nyttjanderätt men övriga förnödenheter övertagas med äganderätt.

6 §.

Rekvisition av förnödenhet, som under fredstid uttagits för krigsmaktens behov, sker genom skriftlig, av rekvisitionen undertecknad handling (rekvisitionsskrivelse) eller genom kungörelse eller på annat, efter omständigheterna lämpat sätt.

Annan rekvisition skall, där så ske kan, göras genom rekvisitionsskrivelse. Har rekvisitionen skett annorledes, skall den utan dröjsmål skriftligen bekräftas.

Rekvisition skall ställas till den, som har att fullgöra densamma.

Å förnödenhet eller tjänstbarhet, som utgjorts efter rekvisition, skall lämnas kvitto.

Sedan rekvisition skett, må militär myndighet icke träffa uppgörelse under hand om ersättning för det rekvirerade.

7 §.

Ägare eller innehavare av förnödenhet, som rekvirerats med nyttjanderätt, är skyldig att i den mån så påfordras tåla eller vidtaga ändring eller förflyttning av inredning eller utrustning, som hör till förnödenheten, samt att i övrigt tåla de åtgärder beträffande förnödenheten, som vederbörande myndighet finner erforderliga.

Om värderingsnämnder.

8 §.

För handläggning av ärenden rörande ersättning enligt denna lag samt ärenden, som äga samband därmed, skola i den ordning nedan stadgas tillställas dels en värderingsnämnd för hela riket (riksvärderingsnämnden) dels ock lokala värderingsnämnder, nämligen hästvärderings-, bilvärderings- och allmänna lokala värderingsnämnder inom länen samt fartygsvärderingsnämnder inom marindistrikten.

Antalet lokala värderingsnämnder bestämmes i den ordning Konungen föreskriver.

9 §.

Riksvärderingsnämnden är högsta värderingsnämnd, mot vars beslut klagan ej må föras.

Riksvärderingsnämnden skall bestå av fem ledamöter, där ej enligt vad nedan stadgas annorlunda föreskrives. Konungen utser tre av ledamöterna och förordnar en av dem att vara ordförande. Av övriga ledamöter utses den ene av kommerskollegium och den andre av lantbruksstyrelsen, där ej Konungen bestämmer, att dessa ledamöter eller någon av dem skola utses av andra centrala myndigheter med sakkunskap inom industriens eller folkhushållningens område. För envar av ledamöterna utses en suppleant. Av de

utav Konungen utsedda ledamöterna och suppleanterna skola minst en ledamot och en suppleant hava utövat domarämbete.

Om så finnes erforderligt med hänsyn till ärendenas mängd eller omfattning äger Konungen föreskriva, att riksvärderingsnämnden skall arbeta å två eller flera avdelningar. Varje avdelning skall bestå av fem ledamöter, utsedda på sätt i andra stycket föreskrives. Konungen förordnar vice ordförande att leda arbetet å avdelning, där ordföranden ej tjänstgör. För envar av ledamöterna utses en suppleant. Av de utav Konungen utsedda ledamöterna och suppleanterna å varje avdelning skola minst en ledamot och en suppleant hava utövat domarämbete. Ärendena fördelas mellan de olika avdelningarna i enlighet med bestämmelser, som Konungen meddelar efter förslag av nämnden.

Ledamöter och suppleanter i riksvärderingsnämnden utses för viss tid, högst fyra år.

10 §.

Lokal värderingsnämnd skall bestå av tre ledamöter. Av ledamöterna i hästvärderingsnämnd, bilvärderingsnämnd och allmän lokal värderingsnämnd utses två, därav den ene tillika ordförande, av länsstyrelsen samt den tredje ledamoten av militär myndighet, som Konungen bestämmer. Av ledamöterna i fartygsvärderingsnämnd utses två, därav den ene tillika ordförande, efter förslag av kommerskollegium av länsstyrelsen i det län, där chefen för marin-distriktet har sitt säte, samt den tredje ledamoten av militär myndighet, som Konungen bestämmer.

För ledamöterna i hästvärderings-, bilvärderings- och fartygsvärderingsnämnder skola utses suppleanter till lika antal. För varje ledamot i allmän lokal värderingsnämnd skola utses två suppleanter. Länsstyrelsen äger vid behov inkalla tillfällig suppleant till tjänstgöring i lokal värderingsnämnd.

Ledamöter och suppleanter i lokal värderingsnämnd utses för viss tid, högst fyra år.

Om de grunder, efter vilka ersättning skall utgå, m. m.

11 §.

För förnödenhet, som övertages med äganderätt, skall lämnas ersättning med belopp, som prövas skäligt med hänsyn till nödvändiga kostnader vid produktion eller återförsäljning, normal handelsvinst eller andra på pris-sättningen regelmässigt inverkan förhållanden. Övertages med äganderätt egendom, som på grund av tidigare ianspråktagande innehaves med nyttjanderätt, skall vid ersättningens bestämmande skälig hänsyn tagas till den ersättning, som utgått för egendomens nyttjande.

12 §.

Då förnödenhet tages i anspråk med nyttjanderätt, skall lämnas ersättning efter den i 11 § angivna grund för den för upplåtaren förlorade avkastning eller nytta.

Har förnödenhet i fall som nu sagts lidit skada eller avsevärd försämring, lämnas skälig ersättning därför.

Har åtgärd som i 7 § sägs vidtagits, må, efter vad skäligt finnes, ersättning lämnas för den kostnad ägaren eller innehavaren till följd därav fått vidkännas samt för skada eller avsevärd försämring, som förnödenheten kan hava åsamkats genom åtgärden.

Har nyttjanderätt till förnödenhet upplåtits genom frivillig överenskommelse och lider förnödenheten skada eller avsevärd försämring, vartill hänsyn ej tagits vid överenskommelsen, äge upplåtaren påkalla, att ersättningsfrågan prövas av värderingsnämnd.

13 §.

1 mom. Ersättning för transport av rekvirerad förnödenhet till avlämningsplats, för transport till hemorten av förnödenhet, som efter nyttjande avhämtas, så ock för av rekvisition föranledd inställelse å avlämningsplats utgår enligt av Konungen meddelade bestämmelser.

2 mom. Ersättning för tjänstbarhet i annat fall än i 1 mom. avses utgå med belopp, som prövas skäligt. Därvid böra i huvudsak följas villkor, som i betydande utsträckning gälla för frivillig arbetsanställning av ifrågavarande slag.

3 mom. Enskild sakägare, som inställt sig inför lokal värderingsnämnd för att lämna upplysningar i ersättningsärende, må, då särskilda skäl därtill äro, tillerkännas ersättning för de av inställelsen föranledda kostnaderna. För enskild sakägares inställelse inför riksvärderingsnämnden må ersättning utgå efter vad nämnden finner skäligt.

14 §.

I den mån på förhand lämpligen kan bestämmas pris å förnödenhet eller tjänstbarhet, som avses i 11, 12 eller 13 §, skall taxa å nämnda pris upprättas. I taxa upptages pris med belopp, som bestämmas med tillämpning av de i nämnda paragrafer angivna grunderna och med hänsyn till föreliggande omständigheter vid tidpunkten för taxans upprättande.

Riksvärderingsnämnden verkställer prissättning i taxa rörande de förnödenheter och tjänstbarheter, för vilka sådant finnes lämpligt. Prissättningen gäller efter nämndens bestämmande för hela riket eller visst län eller viss stad eller ort.

Riksvärderingsnämnden äger tillika bestämma, att de allmänna lokala värderingsnämnderna skola, var för sitt verksamhetsområde eller del därav, i taxa prissätta vissa förnödenheter och tjänstbarheter.

Taxa, som upprättats av allmän lokal värderingsnämnd, skall underställas riksvärderingsnämndens prövning.

15 §.

Finnes i taxa upptaget pris för rekvirerad förnödenhet eller tjänstbarhet, skall ersättningen därför utgå i enlighet med taxan; dock må riksvärderings-

nämnden, där taxans tillämpning på grund av särskilda omständigheter skulle innefatta synnerlig obillighet, på framställning bestämma ersättningen till högre belopp.

16 §.

Ersättning skall bestämmas med hänsyn till föreliggande omständigheter och gällande taxor vid tidpunkten för rekvisitions utgörande.

17 §.

Ersättning, som skall utgå efter taxa, fastställs till beloppet av den myndighet, som för kronans räkning mottagit det rekvirerade eller har uppsikt över rekvisitionen fullgörande.

Över beslut av myndighet, som nu nämnts, må enskild sakägare anföra besvär hos den allmänna lokala värderingsnämnden. Besvären skola inom tjugu dagar från det klaganden erhållit del av beslutet hava inkommit till länsstyrelsen.

Vill någon med stöd av 15 § göra anspråk på ersättning utöver vad gällande taxa medgiver, skall han inom tid som nyss sagts göra ansökan därom hos riksvärderingsnämnden.

18 §.

Ersättning, som icke skall utgå efter taxa, bestämmas, där ej annorlunda sägs i 19 §, i nedan angiven ordning:

Ersättning för hästar och hästfordon, som tagas i anspråk med äganderätt, jämte tillbehör och föder bestämmas av hästvärderingsnämnd.

Ersättning för motorfordon, släpfordon och motorredskap, som tagas i anspråk med äganderätt, jämte tillbehör bestämmas av bilvärderingsnämnd.

Ersättning för fartyg jämte utrustning och bemanning bestämmas av fartygsvärderingsnämnd, eller, där fartyg rekvireras till ort utanför marindistrikt och Konungen ej för visst fall annorlunda förordnar, av allmän lokal värderingsnämnd.

Annan ersättning än nu nämnts fastställs av allmän lokal värderingsnämnd.

19 §.

Ersättning för kostnad, skada eller försämring som avses i 12 § andra, tredje eller fjärde stycket fastställs av allmän lokal värderingsnämnd; dock att i fråga om fartyg, för vilket ersättning i övrigt bestämts av fartygsvärderingsnämnd, ersättningen skall fastställas av sådan nämnd.

Ersättning, som i 13 § 1 mom. sägs, fastställs i den ordning som enligt vad ovan sagts gäller beträffande bestämmande av ersättning för det rekvirerade. Ersättning enligt 13 § 3 mom. fastställs av den värderingsnämnd, inför vilken inställelse skett.

20 §.

Över lokal värderingsnämnds beslut i ärende angående ersättning må besvär anföras hos riksvärderingsnämnden inom tjugu dagar från det klaganden erhållit del av beslutet.

Om gäldande av ersättning.

21 §.

Ersättning enligt denna lag skall gäldas i den ordning, Konungen bestämmer.

22 §.

Har någon till säkerhet för fordran panträtt i förnödenhet, som avstås till kronan, äger han, ändå att fordringen ej är till betalning förfallen, framför ägaren rätt att ur ersättningsbeloppet utfå sin fordran. Samma skall ock gälla i fråga om den, som har rätt att kvarhålla förnödenheten till säkerhet för förfallen fordran.

Ersättningsbelopp för förnödenhet, som är utmätt, skall, om borgenären det yrkar, utgivas till utmätningssmannen. Avser ersättningsbeloppet förnödenhet, som satts i kvarstad eller under skingringsförbud, skall beloppet, där part det äskar, utgivas till överexekutor; och har denne att med beloppet förfara på sätt i 186 § utsökningslagen är för där avsett fall stadgat.

Om påföljder enligt denna lag m. m.

23 §.

1 mom. Vägrar eller försummar någon att behörigen eller i rätt tid fullgöra rekvisition, äger polismyndighet att hos honom uttaga det rekvirerade. Kan dröjsmålet medföra våda och är polismyndighet icke att tillgå, tillkommer samma rätt militär myndighet.

2 mom. Den, som gör sig skyldig till vägran eller försummelse som i 1 mom. sägs, så ock den, som genom att avhända sig rekvirerad förnödenhet eller på annat sätt omöjliggör rekvisitions fullgörande, straffes med dagsböter eller fängelse.

3 mom. Fälles någon till straff enligt 2 mom., må domstolen, efter ty skäligen finnes, förklara egendom som undanhållits förverkad eller, om den ej kan tillrättaskaffas, förplikta honom att utgiva ersättning för egendomens värde.

24 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, ävensom förverkad egendom och utdömd ersättning, varom i 23 § 3 mom. förmäles, tillfalla kronan.

25 §.

De närmare bestämmelser, som erfordras för tillämpning av denna lag, meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer. Genom densamma upphävas rekvisitionslagen den 31 mars 1938 (nr 87), rekvisitionsförordningen den 10 juni 1938 (nr 304), fartygsuttagningslagen den 9 april 1926 (nr 66), kungörelsen den 18 juni 1927 (nr 274) rörande tillämpning av fartygsuttagningslagen, häst- och fordonsanskaffningslagen den 27 april 1934 (nr 84), häst- och fordonsanskaffningsförordningen den 22 juni 1934 (nr 420), förordningen den 22 juni 1934 (nr 421) angående undantag från tillämpningen av häst- och fordonsanskaffningslagen samt kungörelsen den 22 juni 1934 (nr 419) angående rikets indelning i hästmönstringsområden; skolande, där i särskild författning eller eljest förekommer hänvisning till författning, vilken sålunda upphör att gälla, hänvisningen i stället avse den nya lagen eller författning som utfärdas med stöd därav.

F ö r s l a g
till
beredskapsförfogandelag.

Häri genom förordnas som följer.

1 §.

Där så prövas nödvändigt för tillgodoseende av beredskapen vid sådan del av krigsmakten, som, utan att vara ställd på krigsfot, tages i anspråk för ändamål, varom förmäles i 28 § 1 mom. värnpliktslagen, äger Konungen förordna:

a) att då militär personals förläggning icke lämpligen kan ske i de av det ifrågavarande förbandet regelmässigt använda lokalerna eller ock militär personal beordras till sjötjänstgöring utom örlogsstation eller örlogsdepå, ägare eller innehavare av livsmedel, transportmedel, rum för personal, hästar eller fordon ävensom materialier och annat, som är oundgängligen erforderligt för tjänstens fullgörande och icke med tillräcklig skyndsamhet kan på annat sätt anskaffas, skola vara skyldiga att på anfordran av militär myndighet tillhandahålla vad sålunda erfordras;

b) att, även i annat fall än under a) sägs, ägare eller innehavare av hästar, fordon och fartyg, vilka, enligt vad därom finnes särskilt stadgat, uttagits för krigsmaktens behov, ävensom av luftfartyg, skola vara skyldiga att i den utsträckning, som i förordnandet angives, och på anfordran av militär myndighet ställa nämnda egendom till krigsmaktens förfogande; samt

c) att ägare eller innehavare av visst i förordnandet angivet markområde skall ställa detta till krigsmaktens förfogande.

Rätt att göra anfordran, som avses i första stycket a) och b), tillkommer de militära myndigheter, som bestämmas av Konungen i kommandoväg.

2 §.

Egendom, som kan antagas bliva förbrukad eller förstörd eller komma att väsentligen minska i värde, tages i anspråk med äganderätt. Annan egendom tages i anspråk med nyttjanderätt, såvida icke vederbörande militära myndighet finner lämpligt eller ägaren påfordrar, att egendomen övertages med äganderätt. Markområden, rum, fartyg och luftfartyg må dock tagas i anspråk allenast med nyttjanderätt.

3 §.

Anfordran, som avses i 1 § första stycket a), skall, där så lämpligen låter sig göra, i första hand riktas till den, som å orten driver rörelse eller eljest mot ersättning tillhandagår allmänheten med vad som är i fråga.

Beträffande sättet för anfordran skall gälla vad som i motsvarande avseende är stadgat om rekvisition.

4 §.

I fråga om ersättning för tillhandahållande av egendom enligt denna lag så ock i fråga om egendoms avlämnande, mottagande och återställande efter nyttjande skola de beträffande rekvisition meddelade bestämmelserna äga motsvarande tillämpning.

De föreskrifter, som äro givna angående undantag från tillämpningen av bestämmelserna om rekvisition, skola iakttagas jämväl vid förfogande enligt denna lag.

5 §.

Vägrar eller försummar någon att fullgöra vad honom åligger på grund av anfordran enligt denna lag, äger vederbörande militära myndighet låta genom polismyndighetens försorg uttaga det begärda.

Den, som gör sig skyldig till vägran eller försummelse som nu sagts, dömes till dagsböter. Böterna tillfalla kronan.

6 §.

Ställes del av krigsmakten, som avses i 1 §, på krigsfot, vare förordnandet såvitt avser denna del utan verkan från och med den dag rekvisition må äga rum för fyllande av dess behov; dock må enligt bestämmelserna i denna lag tagas i anspråk egendom, vars ägare eller innehavare redan anmodats ställa egendomen till förfogande.

7 §.

De närmare föreskrifter, som för tillämpningen av denna lag bliva erforderliga, meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer. Genom densamma upphävas beredskapsförfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 297) och beredskapsförfogandeförordningen samma dag (nr 390).

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 13 mars 1942.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga angående revision av gällande rekvisitionslagstiftning samt anför härutinnan följande:

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande den 31 januari 1941 tillkallade jag den 3 februari 1941 fyra utredningsmän¹ att inom försvarsdepartementet biträda med utredning angående revision av gällande rekvisitionslagstiftning. Resultatet av utredningen föreligger i ett den 19 december 1941 dagtecknat betänkande (SOU 1941: 37).

Över betänkandet ha efter remiss utlåtanden avgivits av chefen för försvarsstaben, chefen för armén, arméförvaltningen, chefen för marinen, marinförvaltningen, chefen för flygvapnet och flygförvaltningen, riksvärderingsnämnden, fartygsuttagningskommissionen, överståthållarämbetet, länsstyrelserna, luftskyddsinspektionen, generalpoststyrelsen, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, statskontoret, riksräkenskapsverket, lantbruksstyrelsen, kommerskollegium, statens krisrevision, statens trafikkommission samt styrelserna för svenska stadsförbundet, svenska landskommunernas förbund och svenska landstingsförbundet, varjämte vattenfallsstyrelsen lämnats tillfälle yttra sig över betänkandet. Överståthållarämbetet har bifogat yttranden från luftskyddschefen, försvarsassistenten och poliskamreraren i Stockholm, lantbruksstyrelsen från flertalet hushållningssällskap samt kommerskollegium från Sveriges industriförbund, varjämte vissa yttranden fogats vid länsstyrelsernas utlåtanden.

Utredningsmännens förslag har i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran av så gott som samtliga myndigheter.

Sedan ärendet därefter vidare beretts inom försvarsdepartementet, anhåller jag att nu få anmäla detsamma.

¹ Landshövdingen K. S. Levinson, ordförande, borgmästaren G. H. F. Strandell, ledamoten av riksdagens andra kammare G. Persson i Falla och överstelöjtnanten vid intendenturkåren N. A. Knutsson-Hall.

1. Inledning.

Gällande författningar.

Enligt § 74 regeringsformen äger Konungen, då enligt beslut av Konungen i statsrådet och efter utfärdande av riksdagskallelse rikets krigsmakt eller någon del därav ställes på krigsfot, i den ordning, på det sätt och på de villkor samt med den skyldighet för staten till ersättning, som bestämmes i särskild av Konungen och riksdagen samfällt stiftad lag, låta av kommuner eller enskilda utfordra förnödenheter och tjänstbarheter, som må vara att i orten tillgå och som erfordras för fyllande av sådana krigsmaktens oundgängliga behov, vilka icke på annat sätt kunna med tillräcklig skyndsamhet tillgodoses.

Med stöd härav ha utfärdats följande nu gällande lagar — samtliga hänförliga till den s. k. rekvisitionslagstiftningen — nämligen rekvisitionslagen den 31 mars 1938 (nr 87), fartygsuttagningslagen den 9 april 1926 (nr 66) samt häst- och fordonsanskaffningslagen den 27 april 1934 (nr 84). Till envar av dessa lagar hör en tillämpningsförfattning.

Fartygsuttagningslagen samt häst- och fordonsanskaffningslagen innehålla i motsats till rekvisitionslagen även bestämmelser om förberedande åtgärder i fredstid, *uttagning*, för tillgodoseende av mobiliseringsbehovet av de ifrågasvarande förnödenheterna.

Det tvångsingripande, för vilket § 74 regeringsformen utgör grundvalen, har av historiska skäl betraktats som en pålaga, vilken icke under alla förhållanden måst vara förbunden med ersättning. Å andra sidan har för rätten till sådant tvångsingripande uppställts den förutsättningen, att krigsmakten eller del därav ställts på krigsfot d. v. s. att allmän eller partiell mobilisering anbefallts.

Rekvisitionslagen avser att tillgodose sådana krigsmaktens behov, som äro av tillfällig och lokal natur. Efter anbefalld mobilisering må Konungen bestämma, att från kommuner och enskilda må rekvireras vissa närmare angivna förnödenheter och tjänstbarheter, som må vara att tillgå i orten och som erfordras för fyllande av sådana krigsmaktens oundgängliga behov, vilka icke kunna på annat sätt tillgodoses med tillräcklig skyndsamhet. Bland de förnödenheter, som kunna anskaffas genom rekvisition, ingå även hästar, fordon och fartyg. Rekvisitionsrätt tillkommer de militära myndigheter, åt vilka Konungen meddelar sådan rätt. Rekvisition skall ske genom skriftlig, av rekvirenten undertecknad handling. Rekvisition må ej omfatta annat än vad som finnes att tillgå hos den, som skall fullgöra densamma, ej heller sådant, som är oundgängligen nödvändigt för dennes behov eller näring. Egendom tages i regel i anspråk med äganderätt, såvida ej fråga är om byggnader, anläggningar och markområden. Beträffande vissa rekvisitionsföremål såsom byggnader, fordon och fartyg är ägaren eller innehavaren skyldig att tåla eller vidtaga ändring eller förflyttning av inred-

ning och utrustning. Avser rekvisition vissa angivna slag av förnödenheter eller tjänstbarheter och är ej rekvisitionen ställd omedelbart till den, som skall fullgöra densamma, ansvarar vederbörande kommun för dess utgörande. Vid försummelse att fullgöra rekvisition må det rekvirerade uttagas genom myndighets försorg. I fråga om de grunder, efter vilka ersättning skall gäldas, stadgas att ersättning icke utgår för nyttjande av obegagnade byggnader, skogs- och hagmarker samt obrukade fält, ej heller för kvarter, stallrum och plats under tak för materiel m. m. Pågår inkvartering under så lång tid, att kvartervärden därigenom åsamkas särskilda kostnader eller avsevärda olägenheter, må dock ersättning utgå med skäligt belopp. I andra fall än nu nämnts utgår städse ersättning. I den mån pris, efter vilket ersättning bör utgå, lämpligen kan på förhand bestämmas, skola taxor å nämnda pris upprättas i den ordning nedan sägs. För avgörande av ersättningsfrågor skola finnas en riksvärderingsnämnd för hela riket och lokala värderingsnämnder. Riksvärderingsnämnden består av fem ledamöter, av vilka tre utses av Konungen och två av central myndighet. Lokal värderingsnämnd skall finnas för varje landstingsområde och varje stad, som ej deltagar i landsting, samt bestå av tre ledamöter, nämligen en, tillika ordförande, vald av landstinget eller stadsfullmäktige, en utsedd av arméfördelningschef (motsvarande) samt en utsedd av länsstyrelsen. Prissättning i taxa verkställas av riksvärderingsnämnden så ock enligt dennas bestämmande av lokal värderingsnämnd. Taxa, som upprättats av lokal värderingsnämnd, skall underställas riksvärderingsnämndens prövning. Beträffande ersättningens bestämmande fungera olika organ, allteftersom taxa är tillämplig eller ej. I förra fallet bestämmes ersättningen av den mottagande militära myndigheten, i senare fallet av lokal värderingsnämnd. Myndighetens beslut överklagas hos lokal värderingsnämnd, vars beslut i sin tur överklagas hos riksvärderingsnämnden. I fall då taxa ej är tillämplig och lokal värderingsnämnd finner skälig anledning antaga, att ersättningen bör skattas till högre belopp än 20,000 kronor, skall nämnden hänskjuta ersättningsfrågan till riksvärderingsnämndens omedelbara avgörande.

Slutligen må här nämnas några stadganden i rekvisitionslagens tillämpningsförfattning, *rekvisitionsförordningen* den 10 juni 1938 (nr 304). Beträffande mottagandet å kronans vägnar av rekvirerad förnödenhet gäller enligt denna förordning, att besiktning i regel skall äga rum. Besiktningen för rättas av tre gode män. Över besiktning skall upprättas instrument, vilket bl. a. tjänar till ledning vid ersättningens bestämmande. — Kronans rätt skall bevakas, inför lokal värderingsnämnd av ombud, som förordnats av länsstyrelsen, och inför riksvärderingsnämnden av ombud, som förordnats av Kungl. Maj:t. Det ankommer på lokalt ombud att å kronans vägnar överklaga beslut av lokal värderingsnämnd. — I fråga om ersättnings gäldande gäller följande. Ersättning, som bestämts av den mottagande myndigheten, erlägges genast. Har ersättning bestämts av värderingsnämnd, expedieras beslutet därom till länsstyrelsen vilken, så snart slutligt beslut föreligger, utbetalar ersättningen.

Fartygsuttagningslagen avser att tillgodose behovet av de fartyg ur handelsflottan eller eljest i enskild ägo, vilka erfordras för mobilisering av krigsmakten. För detta syfte meddelas i lagen bestämmelser angående de förberedelser, som i fredstid äro erforderliga för nämnda behovs tillgodoseende, samt fastställas därjämte normerna för fartygens ianspråktagande vid krigstillfälle. Det antal fartyg, som erfordras för mobilisering, bestämmes av Konungen och uttages, likaledes av Konungen, redan under fredstid från de olika fartygsinspektionsdistrikten. Uttagning sker i regel vart femte år. Förslag till uttagningen upprättas av en fartygsuttagningskommission, bestående av sex utav Konungen utsedda ledamöter. Kommissionen äger, där så finnes nödigt, förrätta besiktning å såväl till uttagning ifrågasatt som ock uttaget fartyg. Besiktningen skall så ordnas att någon förlust därigenom icke tillskyndas fartygsägaren. Över uttagna fartyg och deras ägare skall fartygsuttagningskommissionen föra en fartygsrulla. Kommissionen skall tillställa ägare av uttaget fartyg besked om uttagningen i form av en uttagningssedel. Ägare av fartyg, som uttagits, har ålagts uppgiftsskyldighet i olika avseenden. Sålunda skall, om sådant fartyg övergått till annan ägare, upphuggits eller gått förlorat eller uppenbarligen icke är i sådant skick, att det omedelbart kan användas till krigsbruk, anmälan härom göras till fartygsuttagningskommissionen. Vidare skola uppgifter lämnas om tagen försäkring å fartyget samt om de för fartyget nödvändiga inventarierna m. m. — Beträffande ianspråktagande av fartyg vid krigstillfälle gäller, att ägare av uttaget fartyg, sedan mobilisering anbefallts, är skyldig inställa fartyget å ort och tid, varom Konungen meddelar bestämmelser. Fartyg tages enligt lagen i anspråk med allenast nyttjanderätt. Fartyg, som är avsett för marinen, skall i de fall Konungen så förordnar undergå besiktning m. m. genom en särskild undersökningsnämnd. Med avseende å annat fartyg än nu nämnts tillkommer det myndighet, till vilket fartyget skall överlämnas, att anordna besiktning. Möter hinder för fartygs inställande, skall anmälan härom ske till bl. a. fartygsuttagningskommissionen, vilken det åligger att, där hindret innefattar laga förfall, uttaga annat fartyg i dess ställe. Föreligger icke laga förfall, tillämpas samma förfaringsätt som rekvisitionslagen för motsvarande fall anvisar. I fråga om bestämmandet och gäldandet av ersättning för uttaget fartygs inställande och begagnande efter anbefalld mobilisering skola föreskrifterna i rekvisitionslagen vinna tillämpning. Slutligen må nämnas, att lagen enligt uttryckligt stadgande icke verkar ändring i fartygsägarers skyldighet att fullgöra rekvisition enligt rekvisitionslagen. — Genom kungörelse den 18 juni 1927 (nr 274) ha föreskrifter meddelats rörande tillämpning av fartygsuttagningslagen.

Häst- och fordonsanskaffningslagen innefattar dels bestämmelser angående förberedande åtgärder i fredstid (uttagning) för anskaffning av de hästar, hästfordon, motorfordon och motorredskap, som erfordras för krigsmaktens mobilisering, dels ock regler rörande ifrågavarande förnödenheters ianspråktagande vid mobilisering (mönstring).

I fråga om uttagningen i fredstid av hästar och hästfordon innehåller

lagen följande grundläggande bestämmelser: Den geografiska enheten för såväl uttagningen i fredstid som ock inmönstringen vid mobilisering utgöres av hästmönstringsområdet. Rikets indelning i hästmönstringsområden verkställles av Konungen. Antalet dylika områden utgör för närvarande 318. Konungen bestämmer inom vilka områden uttagning i fredstid skall äga rum samt antalet hästar och fordon, som därvid skall uttagas, ävensom tiden för uttagningen. I regel skall uttagning äga rum vart fjärde år. — Uttagningsmyndighet är en av länsstyrelsen förordnad hästuttagningsman eller, enligt Konungens bestämmande, militär myndighet. För att tjäna som grundval för uttagningen skall, då Konungen därom förordnar, inom varje kommun upprättas en hästägareförteckning genom polismyndighetens försorg. Uttagning av hästar skall ske efter besiktning; dock må Konungen, där så ur krigsberedskapssynpunkt prövas kunna ske utan olägenhet, förordna att uttagning må äga rum utan besiktning. Det åligger uttagningsmyndighet att över verkställd uttagning upprätta en häst- och fordonsrulla med uppgift om uttagna hästar och fordon samt deras ägare. I rulla upptagen ägare skall tillställas mönstringsbesked, angivande vad han på grund av uttagningen har att iakttaga. I syfte att sätta uttagningsmyndigheten i tillfälle att verkställa erforderlig kompletteringsuttagning, har ägare av uttagen häst ålagts skyldighet att göra anmälan hos uttagningsmyndigheten, därest hästen dör, avyttras eller av annan anledning ej längre kan tagas i anspråk för det avsedda ändamålet.

För uttagningen i fredstid av motorfordon och motorredskap utgör länet enheten. Det antal, som skall uttagas, bestämmes av Konungen. Uttagningen verkställles genom länsstyrelsens försorg. Besiktning äger ej rum. Över uttagna fordon och redskap skall länsstyrelsen föra motorfordonsrulla och motorredskapsrulla. Beträffande mönstringsbesked och vederbörande ägares anmälningskyldighet gälla motsvarande föreskrifter som i fråga om hästar.

Så snart mobilisering anbefallts, äro ägare av i fredstid uttagna hästar, hästfordon, motorfordon och motorredskap skyldiga inställa dessa till mönstring å plats och tid, som angivits i mönstringsbeskedet.

Inom varje hästmönstringsområde, däri uttagning under fredstid äger rum, skall finnas en hästmönstringsnämnd, som vid mönstring skall dels pröva inställda hästar och fordon och därvid bestämma, vilka som skola avstås till kronan, dels ock fastställa inlösningspriset. Nämnden skall bestå av ordförande och två andra ledamöter. Såsom ordförande inträder hästuttagningsmannen eller, där sådan icke finnes förordnad, lämplig person, som utses av länsstyrelsen. Av övriga ledamöter utses den ene av militär myndighet och den andre av länsstyrelsen. Nämnden biträdes av en veterinär och en protokollsförare.

Inom varje län skola finnas motormönstringsnämnder till antal, som bestämmes av Konungen. Motormönstringsnämnd har i fråga om motorfordon och motorredskap motsvarande åligganden som hästmönstringsnämnd beträffande hästar och hästfordon. Motormönstringsnämnd består av ordfö-

rande, vartill länsstyrelsen förordnar person med kändedom om motorfordons och motorredskaps konstruktion och skötsel, samt två andra ledamöter, av vilka den ene utses av militär myndighet och den andre av länsstyrelsen. Nämnden biträdes av protokollsförare samt, därest så anses erforderligt, av en besiktningsman för motorfordon eller annan lämplig sakkunnig.

De av mönstringsnämnd fastställda ersättningsbeloppen för inmönstrade hästar och fordon betalas kontant eller medelst check å mönstringsplatserna. Ersättning för hästars och fordons inställande å mönstringsplats samt för biträde med inmönstrade hästars och fordons förande från mönstringsplats till vederbörande avdelning av krigsmakten utgår och erlægges enligt av Konungen meddelade bestämmelser.

De närmare föreskrifterna för verkställighet av häst- och fordonsanskaffningslagen äro meddelade i *häst- och fordonsanskaffningsförordningen* den 22 juni 1934 (nr 420). Häri föreskrives bland annat följande: För varje hästmönstringsområde skall uttagningen, såvitt angår hästar, omfatta det antal, som angives i mobiliseringsplan, inmönstringsbehovet, samt därutöver en inmönstringsreserv, beräknad vid uttagning efter besiktning till tio procent och vid uttagning utan besiktning till femtio procent av inmönstringsbehovet. Vid uttagning av hästar efter besiktning skall jämväl förtecknas visst antal hästar, vilka avses skola ersätta under uttagningsperioden uppkommande avgång; dessa hästar betecknas såsom kompletteringsreserv. Av hästfordon skall uttagas inmönstringsbehovet enligt mobiliseringsplan och därutöver en inmönstringsreserv å tio procent av behovet. — Över beslut rörande uttagning av hästar och hästfordon må klagan föras hos länsstyrelsen. Dennas beslut i sådant ärende så ock i fråga rörande uttagning av motorfordon och motorredskap må ej överklagas. — I fråga om motorfordon och motorredskap skall länsstyrelsen för varje motormönstringsnämnd inom länet uttaga det i mobiliseringsplan angivna antalet, inmönstringsbehovet, samt därjämte en inmönstringsreserv å tio procent. — Beträffande ersättning för inställande av hästar och fordon å mönstringsplats samt för biträde med fortsatt transport meddelas utförliga föreskrifter. Ersättningen utgår i form av dels transportersättning dels traktamentsersättning dels ock, där ej biljettrekvisition tillhandahålles, resekostnadsersättning. Ersättningsbeloppen i fråga utbetalas å mönstringsplatsen av medel, som länsstyrelsen ställt till förfogande; dock må mönstringsnämnd, där utbetalningen icke lämpligen kan verkställas å mönstringsplatsen, föreskriva att räkning å ersättningen skall insändas till länsstyrelsen, som i sådant fall har att utanordna beloppet.

Till häst- och fordonsanskaffningslagen ansluter sig vidare förordningen den 22 juni 1934 (nr 421) angående undantag från tillämpning av lagen.

Slutligen ha utfärdats kungörelsen den 22 juni 1934 (nr 419) angående rikets indelning i hästmönstringsområden samt kungörelser angående upprättande genom polismyndigheterna av hästägareförteckningar, den sista den 28 maj 1937 (nr 274).

Samtliga hittills berörda författningar äro att hänföra till rekvisitionslagstiftningen.

Statens rätt att vid krig eller krigsfara tvångsvis tillgodose det allmännas behov av förnödenheter regleras härjämte i den s. k. *förfogandelagstiftningen*. För tillämpningen av denna lagstiftning fordras icke, att mobilisering anbefallts. Vid förfogande utgår undantagslöst ersättning. I fråga om sättet för bestämmandet av ersättning ansluta sig förfogandelagarna till rekvisitionslagen; dock ha de lokala värderingsnämnderna icke någon funktion enligt allmänna förfogandelagen. Till förfogandelagstiftningen räknas lagen den 31 mars 1938 (nr 90) om förfoganderätt för luftskyddets behov, allmänna förfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 293), beredskapsförfogandelagen samma dag (nr 297) samt utrymningslagen den 28 juni 1941 (nr 582) jämte därtill hörande tillämpningsförfattningar.

Lagen om förfoganderätt för luftskyddets behov, vilken träder i tillämpning då luftskyddstillstånd är rådande, tillgodoser det civila luftskyddets behov. Allmänna förfogandelagen är avsedd att utgöra grundvalen för de tvångsåtgärder, som kunna erfordras för genomförandet av en kristidshushållning, däri inbegripet mera omfattande anskaffning för försvarsväsendets behov. Utrymningslagen avser, såvitt nu är i fråga, att bereda möjlighet till inkvartering.

Beredskapsförfogandelagen har till syfte att under ett beredskapstillstånd, då mobilisering ej ägt rum, fylla krigsmaktens behov av vissa förnödenheter.

Påtalade brister i gällande lagstiftning. Direktiven för utredningen.

Till grund för Kungl. Maj:ts beslut om verkställande av ifrågavarande utredning ligga två framställningar i ärendet, den ena av statens krisrevision den 7 november 1940 och den andra av chefen för armén den 14 i samma månad.

I sin skrivelse anförde *statens krisrevision* i huvudsak följande:

Den ifrågavarande lagstiftningen hade tillkommit successivt, varigenom den kommit att brista i enkelhet och överskådlighet. Det syntes icke längre vara av behovet påkallat att reglera tvångsanskaffning av fartyg i en särskild lag, då tvångsförfogande över fartyg i allmänhet faktiskt skedde under åberopande av rekvisitionslagen. Detsamma kunde numera sägas angående hästar och fordon. Det för mobiliseringsbehovets tillgodoseende erforderliga förberedande arbetet i fredstid — uttagningen — reglerades emellertid uteslutande i fartygsuttagningslagen samt häst- och fordonsanskaffningslagen. Rekvisitionslagen, som avsåge att säkerställa fyllandet av sådana krigsmaktens oundgängliga behov, vilka icke på annat sätt kunde tillgodoses med tillräcklig skyndsamhet, saknade bestämmelser om förberedelser i fredstid och hänvisade i 17 § till nyssberörda två lagar. Emellertid hade rekvisitionslagen — i strid mot vad statsmakterna vid lagens tillkomst förutsatt — i mycket stor omfattning kommit att användas för fyllande av planenliga mobiliseringsbehov. Följden hade blivit dels att värderingsförfarandet enligt rekvisitionslagen kommit att tillämpas i en omfattning, som icke varit beräknad — i främsta rummet beträffande motorfordon — och dels att rekvisitionslagen kommit

att konkurrera särskilt med häst- och fordonsanskaffningslagen på ett sätt, som åstadkommit mycken oreda både för myndigheter och enskilda. Redan ur dessa mera allmänna synpunkter vore en omarbetning av lagstiftningen påkallad. Vidare hade krisrevisionen funnit lagstiftningens sakliga innehåll i olika avseenden mindre ändamålsenligt. Uttagningen i fredstid hade sålunda icke varit tillfredsställande, i det att för krigsbruk mindre lämpliga fartyg, hästar och motorfordon i betydande omfattning uttagits, vilket medfört både militära olägenheter och dryga kostnader för statsverket. Därtill komme, att i många fall för ägarens näring och arbete nödvändiga hästar och fordon uttagits, medan mera umbärliga icke tagits i anspråk. Mot häst- och motormönstringsnämndernas sammansättning och arbetsformer kunde erinringar riktas. Detta gällde i viss mån även de lokala värderingsnämnderna. Beträffande riktlinjerna för en ny lagstiftning ville krisrevisionen framhålla nödvändigheten av att statsverkets intressen bleve bättre tillgodosedda än enligt nuvarande bestämmelser. Vidare borde, med hänsyn till de brådskande och besvärliga situationer, under vilka ifrågavarande lagstiftning ofta måste tillämpas, eftersträvas, att bestämmelserna bleve så enkla och över-skådliga som möjligt.

Chefen för armén yttrade i sin förutnämnda framställning:

Den i häst- och fordonsanskaffningslagen föreskrivna mönstringsproceduren hade redan i fredstid bedömts i många fall taga för lång tid i anspråk för att säkerställa förbandens organiserande på fastställda tider. I dessa fall hade den utvägen tillgripits, att anskaffningen planlagts med anlitande av rekvisitionslagen. Planläggningen hade härigenom blivit invecklad. Härtill komme, att de båda lagarnas bestämmelser om värdering och utbetalning av ersättning m. m. vore i väsentliga punkter olika. Olägenheterna härav hade skarpt framträtt vid organiserandet av neutralitetsvakten. Farhågorna för att mönstringsproceduren skulle visa sig tidsödande hade i stort sett bekräftats. I många fall hade mönstringsnämnderna för att hålla de fastställda tiderna måst ägna för liten tid åt varje häst eller fordon, i följd varav ett avsevärt antal olämpliga hästar och fordon inmönstrats. — Av det anförda framginge enligt arméchefens förmenande, att bestämmelserna för ianspråktagande av hästar och fordon vid krigsmaktens ställande på krigsfot borde förenklas och att proceduren borde göras mindre tidsödande. Det syntes därvid ligga närmast till hands att helt låta bestämmelserna i rekvisitionslagen (i förekommande fall beredskapsföfogandelagen) tillämpas vid avstående av hästar och fordon. Häst- och fordonsanskaffningslagen borde sålunda i huvudsak endast innefatta bestämmelser om de förberedande åtgärder, som skulle vidtagas i fredstid. Erfarenheterna utvisade emellertid, att jämväl bestämmelserna i sistnämnda avseende vore i behov av omarbetning. Särskilt hade det visat sig, att hästagarförteckningarna icke utgjorde en tillförlitlig grund för hästuttagningen. Uttagningen av motorfordon, vilken skett genom försorg av länsstyrelserna, hade i många fall visat sig bristfällig. En centralisering av denna uttagning syntes därför böra övervägas.

Till statsrådsprotokollet över försvarsärenden den 31 januari 1941 yttrade jag för egen del bland annat följande rörande den utredning, som borde verkställas i ämnet:

Det förefölle, som om en dylik utredning i huvudsak borde kunna begränsas till de författningar, som vore att hänföra till rekvisitionslagstiftningen. På grund av sammanhanget mellan de ifrågavarande lagstiftningskomplexen kunde det dock icke uteslutas att även förfogandelagarna, i främsta rummet

beredskapsförfogandelagen, måste i viss mån inbegripas under utredningen. Förfogandelagarna syntes emellertid icke i detta sammanhang böra göras till föremål för överarbetning i större utsträckning än nämnda sammanhang krävde.

Utredningen borde taga sikte på att åvägabringa så enkla och enhetliga bestämmelser som möjligt. På grundval av vunna erfarenheter torde säkrare än vid föregående revision av rekvisitionslagen kunna bedömas, huruvida icke kommunernas funktion att vid rekvisition utgöra ett mellanled mellan rekvisenten och den enskilde borde upphöra, varigenom bestämmelserna skulle kunna vinna i överskådlighet. I samband med revideringen av bestämmelserna om förberedandet av rekvisition av viss egendom i fredstid borde övervägas, om icke behov förelåge av att härvid medtaga annan egendom än fartyg, hästar och fordon. Särskilt luftfartyg torde därvidlag kunna komma i fråga. Ett annat spørsmål, som i detta sammanhang torde böra uppmärksammas, vore frågan i vad mån ägare eller innehavare av egendom borde kunna åläggas att redan i fredstid vidtaga åtgärder med egendomen för att göra den ägnad att utan dröjsmål kunna användas för krigsbruk.

Av vad myndigheterna i ärendet anfört framginge, att svårigheter mött att med ett snabbt inmönstringsförfarande förena en besiktning av egendomen, som medförde en garanti såväl för att endast för ändamålet lämpad egendom toges i anspråk som att egendomen värderades med tillbörlig noggrannhet. Utredningen borde taga sikte på att härvidlag finna en utväg till förbättrade förhållanden, antingen genom mera omfattande fredsförberedelser eller genom en effektivare inmönstringsorganisation. Sådana bestämmelser borde eftersträvas, att näringslivets krav och vederbörande ägares eller innehavares intresse av att behålla egendomen icke onödigtvis åsidosattes. Av erfarenheterna torde vidare framgå, att vissa spørsmål i samband med rekvisition av egendom, som sålts på avbetalning, krävde närmare reglering.

Beträffande ersättningsens bestämmande erinrades därom, att trots fullföljdsförbud ett mycket stort antal klagomål över hästmönstringsnämndernas och motormönstringsnämndernas beslut inkommit till Kungl. Maj:t, som i några fall på därom gjord ansökan medgivit utbetalande av ytterligare ersättning. Detta syntes tala för att ett system med två instanser för ersättningsanspråkens prövande även i dessa ärenden borde övervägas.

I övrigt borde vid utredningen beaktas vad krisrevisionen och chefen för armén i sina skrivelser anfört. Självfallet borde utredningen också söka tillgodogöra sig den erfarenhet, som eljest vunnits på detta område av militära myndigheter, riksvärderingsnämnden m. fl.

2. Den allmänna planläggningen av författningarna.

Utredningsmännen.

Utredningsmännen ha inledningsvis framhållit den nu rådande splittringen på rekvisitionslagstiftningens område. Sålunda kunde sedan mobilisering anbefallts hästar och fordon tagas i anspråk med stöd av såväl häst- och fordonsanskaffningslagen som rekvisitionslagen. Av dessa lagar reglerade häst- och fordonsanskaffningslagen den synnerligen omfattande anskaffning av hästar och fordon, som måste äga rum omedelbart vid mobilisering och som inginge som ett väsentligt led i denna. Rekvisitionslagen avsåge däremot att fylla mera tillfälliga och lokala behov. Emellertid hade de båda lagarnas tillämpningsområden i verkligheten ej hållits åtskilda, i det att rekvisitionsla-

gen — i strid mot lagens syfte — i stor utsträckning kommit att anlitas för behov, som egentligen bort fyllas med stöd av häst- och fordonsanskaffningslagen. Anledningen hårtill hade varit, att mönstringsförfarandet enligt sistnämnda lag i fall då särskild snabbhet varit av nöden ansetts för omständligt. Allteftersom anskaffningen skedde enligt den ena eller andra lagen, bleve helt olika regler tillämpliga i fråga om formen för ianspråktagandet, sättet för ersättningens bestämmande, rätten att fullfölja talan mot ersättningsbeslut och sättet för ersättningens gäldande.

Utredningsmännen hade betraktat det såsom en huvuduppgift att finna ett system för ianspråktagande av hästar och fordon, som lämpade sig såväl för den omfattande och samtidigt koncentrerade mobiliseringsanskaffningen som ock för tillgodoseendet av tillfälliga och lokala behov.

Med avseende å anskaffningen av f a r t y g, vilken kunde ske enligt såväl fartygsuttagningslagen som rekvisitionslagen, vore visserligen en viss enhetlighet rådande, i det att den förra lagen i fråga om ersättningen hänvisade till den senare. Praktiska skäl hade emellertid synts utredningsmännen tala för att även ifrågavarande anskaffning helt inordnades i ett allmänt system av nyss angivna innebörd.

Efter prövning av olika möjligheter hade utredningsmännen stannat för den lösningen, att all hithörande tvångsanskaffning borde ske med stöd av en *rekvisitionslag*. Denna skulle avse ej blott, såsom hittills, tillgodoseendet av krigsmaktens lokala och tillfälliga behov utan även den planenliga mobiliseringsanskaffning, som för närvarande reglerades i speciallagarna. Den föreslagna lagen komme att ersätta dels den nuvarande rekvisitionslagen dels ock de delar av häst- och fordonsanskaffningslagen samt fartygsuttagningslagen, vilka reglera ianspråktagandet vid mobilisering.

I anslutning till rekvisitionslagen ha utredningsmännen framlagt förslag till ny *rekvisitionsförordning*.

Utredningsmännen ha ansett, att bestämmelser alltjämt erfordras om uttagning i fredstid av hästar, fordon och fartyg. Då själva anskaffningen av dessa förnödenheter vore avsedd att äga rum enligt den föreslagna rekvisitionslagen och uttagningen alltså vore att betrakta såsom en i fred vidtagen förberedelse till rekvisition, ha utredningsmännen i rekvisitionslagen infört en allmän bestämmelse om uttagningen och de skyldigheter, som i samband därmed åvila de enskilda. De i övrigt erforderliga stadgandena om uttagningen ha sammanförts i ett förslag till *uttagningsförordning*, som avses skola utfärdas med stöd av det i nyssnämnda bestämmelse innefattade bemyndigandet. Uttagningsförordningen kommer att ersätta de delar av häst- och fordonsanskaffningslagen samt fartygsuttagningslagen ävensom dessa lagars tillämpningsförfattningar, vilka nu reglera uttagningen i fredstid. I uttagningsförordningen ha dessutom upptagits stadganden motsvarande dem, som nu återfinnas i förordningen den 22 juni 1934 (nr 421) angående undantag från tillämpningen av häst- och fordonsanskaffningslagen samt i kungörelsen samma dag (nr 419) angående rikets indelning i hästmönstringsområden.

Vidare ha utredningsmännen utarbetat förslag till ny *beredskapsföfogandelag*, vilken närmare än den nuvarande anknutits till rekvisitionslagen.

Slutligen upptager utredningsmännens förslag några smärre följdändringar i vissa författningar.

Såsom bilagor till detta protokoll torde få fogas utredningsmännens förslag till rekvisitionslag (*Bilaga C*), beredskapsföfogandelag (*Bilaga D*), rekvisitionsförordning (*Bilaga E*) samt uttagningsförordning (*Bilaga F*).

Yttrandena.

I yttrandena har behovet av en reform av de gällande bestämmelserna allmänt vitsordats. I fråga om den allmänna planläggningen av författningarna har förslaget i intet fall mött gensaga. Den allmänna ståndpunkten i yttrandena är, att utredningsmännens förslag i dess helhet är ägnat att främja reda och klarhet i tillämpningen.

Departements-
chefen.

Att den gällande rekvisitionslagstiftningen är behäftad med betänkliga brister torde vara ostridigt. Sålunda har uppdelningen av bestämmelserna på ett flertal författningar — tre lagar jämte tillämpnings- och andra författningar — medfört stora svårigheter för de myndigheter, som ha att svara för genomförandet av mobilisering. Författningarna, som tillkommit successivt, ha ej heller i erforderlig grad samordnats i ett allmänt system. Detta förhållande har under kritiska perioder varit ägnat att skapa osäkerhet i tillämpningen. Särskilda svårigheter ha vållats därav, att bestämmelserna om den planenliga mobiliseringsanskaffningen av hästar och fordon icke möjliggjort ett snabbt förfarande och att rekvisitionslagen på grund härav kommit att anlitas för ett ändamål, för vilket den ej avsetts.

I likhet med samtliga i ärendet hörda myndigheter finner jag det därför oundgängligt, att detta författningskomplex underkastas en revision.

Det i ärendet framlagda, av särskilda utredningsmän utarbetade förslaget utgår från att samtliga bestämmelser om anskaffningen under tid då mobilisering är anbefalld skola sammanföras i rekvisitionslagen och rekvisitionsförordningen; i sistnämnda båda författningar ha därför måst inarbetas element ur sex nu gällande. I förslaget särskiljas vidare reglerna om uttagning i fredstid från dem, som avse krigsanskaffningen, och hopfogas — ehuru efter väsentliga ändringar i sak — till en författning, uttagningsförordningen. Denna motsvarar delar av häst- och fordonsanskaffningslagen, häst- och fordonsanskaffningsförordningen samt fartygsuttagningslagen och dess tillämpningskungörelse.

Den princip, enligt vilken författningarna sålunda uppställts i förslaget, synes uppfylla kravet på enkelhet och överskådlighet. Att reglerna om krigsanskaffningen samordnas på sätt som föreslagits torde vara den enda framkomliga anordningen ur mobiliseringsteknisk synpunkt. En given fördel är även, att stadgandena om åtgärderna i fred sammanförts och skiljts från krigsbestämmelserna. Ifrågavarande åtgärder betraktas enligt förslaget som

förberedelser till rekvisition, och i rekvisitionslagen har därför inryckts en allmän bestämmelse, innebärande bemyndigande för Konungen att utfärda de för uttagningsförordningen avsedda reglerna. Denna anordning synes vara riktig och ägnad att åstadkomma ytterligare förenkling. Därigenom blir det nämligen möjligt att undvara en eljest erforderlig lag om uttagning.

Jag kan sålunda i allt väsentligt ansluta mig till de av utredningsmännen förordade principerna för författningsrevisionens genomförande, vilka även lämnats utan erinran av de i ärendet hörda myndigheterna. Jag biträder även utredningsmännens ståndpunkt, att beredskapsförfogandelagen så nära som möjligt bör anknytas till rekvisitionslagen.

Jag förordar således, att förslag till rekvisitionslag och beredskapsförfogandelag föreläggas riksdagen. Redogörelse för dessa förslag lämnas i det följande.

Genomförandet av uttagning enligt det föreslagna systemet kommer att nödvändiggöra höjda anslag för ändamålet. Anslagsökningen torde kunna uppskattas till 210,000 kronor per år. Kostnaderna sammanhänga väsentligen med de besiktningar, som enligt förslaget avses skola äga rum i samband med uttagningen. Den verkliga kostnadsökningen för statsverket kommer emellertid att ganska avsevärt understiga nämnda belopp. Förslag till anslagsäskanden torde jag få i annat sammanhang underställa Kungl. Maj:ts prövning.

3. Rekvisitionslagen.

Allmän motivering.

Den förut berörda utvidgningen av rekvisitionslagens tillämpningsområde till att omfatta även i fredstid uttagna hästar, fordon och fartyg har föranlett utredningsmännen att föreslå några betydelsefulla ändringar, vilka torde böra särskilt beröras. I samband därmed behandlas vissa andra väsentliga delar av utredningsmännens förslag.

a) Formen för rekvisition.

Vad först angår formen för rekvisition stadgas i gällande lag, att rekvisition skall ske genom skriftlig, av rekvisitionen undertecknad handling (rekvisitionsskrivelse). Denna regel gäller utan undantag.

Då förnödenhet uttages enligt häst- och fordonsanskaffningslagen, erhåller ägaren redan i fredstid ett skriftligt besked härom med uppgift tillika om tid och plats för inställelsen vid mobilisering. När mobilisering anbefalles, skall ägaren själmant inställa förnödenheten enligt de förut lämnade anvisningarna. Det förutsättes alltså, att mobilisering sker genom offentlig kungörelse. Därest mobilisering skulle anbefallas på annat sätt — vilket fall icke upptagits i lagen — erfordras uppenbarligen personliga kallelser i en eller annan form. Ägare av ifrågavarande förnödenheter kan alltså an-

manas att inställa förnödenheten antingen genom kungörelse eller ock genom personlig kallelse, om vars form föreskrift saknas. — Till ägare av fartyg, som uttagits enligt fartygsuttagningsslagen, skall alltid utgå särskild inställelseorder vid mobilisering, oavsett på vilket sätt denna anbefalles.

Utredningsmännens förslag anknyter till vad sålunda gäller enligt häst- och fordonsanskaffningsslagen och fartygsuttagningsslagen. Stadgandet här- om, som upptagits i 6 § första stycket, innehåller, att rekvisition av förnödenhet, som under fredstid uttagits för krigsmaktens behov, skall ske genom skriftlig, av rekvisitionen undertecknad handling (rekvisitionsskrivelse) eller genom kungörelse eller på annat, efter omständigheterna lämpat sätt.

I anslutning härtill ha utredningsmännen anmärkt:

Kungörelse om mobilisering är enligt stadgandet att anse som en form för rekvisition av förnödenheter, vilka i fredstid uttagits. Kungörelsen måste uppenbarligen på ett eller annat sätt anknyta till de meddelanden, vilka i fredstid tillställts ägare av uttagna förnödenheter. Rekvisition av uttagna förnödenheter måste emellertid även kunna ske annorledes än genom kungörelse. I första hand ifrågakommer härvid skriftlig kallelse, motsvarande den i gällande rekvisitionslag stadgade rekvisitionsskrivelsen. I vissa fall kan det visa sig erforderligt att i stället anlita sådana medel som radio, telefon, telegraf eller bud. Vilket av angivna förfaringsätt som skall anlitas bör få bedömas med hänsyn till rådande läge och omständigheterna i det särskilda fallet.

Utredningsmännen ha vidare föreslagit en jämkning i gällande föreskrift om formen för vanlig rekvisition. Jag återkommer härtill i specialmotive- ringen under 6 §.

I förevarande avseende har ingen erinran framställts från *myndigheternas* sida.

*Departements-
chefen.*

Då ägare av uttagen förnödenhet blivit på förhand varskodd om sin skyl- dighet att avlämna förnödenheten vid mobilisering, torde i enlighet med vad som föreslagits full frihet böra medges vid valet av form för rekvisi- tionen. Som regel torde väl skriftlig kallelse komma till användning. Läget eller kommunikationsmöjligheterna kunna emellertid motivera annat för- farande, exempelvis — såsom utredningsmännen anmärkt — radio, telefon, telegraf eller bud. I fall då mobiliseringskungörelse utfärdas och tiden ej anses medge utsändande av kallelser, torde slutligen själva kungörelsen böra gälla såsom rekvisition.

b) Organisationen av värderingsnämnderna.

På grund av rekvisitionslagens ökade räckvidd enligt förslaget ha utred- ningsmännen funnit den nuvarande organisationen med lokala värderings- nämnder böra väsentligt utbyggas.

Enligt gällande rekvisitionslag skola för handläggning av ersättningsären- den finnas dels en riksvärderingsnämnd för hela riket dels ock lokala vär- deringsnämnder, nämligen en för varje landstingsområde och en för varje stad, som ej deltagar i landsting; dock må, därest för visst landstingsområde

eller viss stad behov av mer än en värderingsnämnd uppstår, Konungens befallningshavande förordna om tillsättande av ytterligare en nämnd. — Besiktning av rekvirerade förnödenheter förrättas i regel av gode män, vilka skola upprätta instrument över besiktningen. Instrumentet jämte de skriftliga handlingar, som sökanden åberopar till stöd för sitt ersättningsanspråk, översändas till vederbörande värderingsnämnd.

Hästar och fordon, som tagas i anspråk enligt häst- och fordonsanskaffningslagen, inmönstras av särskilda mönstringsnämnder, nämligen hästmönstringsnämnder för hästar och hästfordon samt motormönstringsnämnder för motorfordon. Mönstringsnämnderna, vilka sammanträda å avlämningsplatserna, ha till åliggande att besiktiga och pröva samt värdera inmönstrade hästar eller fordon.

Beträffande ersättningsärenden enligt fartygsuttagningslagen skola rekvisitionslagens föreskrifter vinna tillämpning. Ersättningen bestämmes alltså av värderingsnämnd. Besiktning av ianspråktagna fartyg förrättas av gode män eller, i vissa fall, av särskilda fartygsundersökningsnämnder.

Utredningsmännen ha i ifrågavarande avseende anfört följande:

Särskild uppmärksamhet påkallar frågan, huru mobiliseringsanskaffningen av hästar och fordon skall infogas i systemet. Den lämpligaste anordningen torde vara, att för ändamålet tillskapas speciella värderingsnämnder: hästvärderingsnämnder för hästar och hästfordon samt bilvärderingsnämnder för motorfordon och motorredskap. Dessa nämnder skulle komma att övertaga de nuvarande häst- och motormönstringsnämndernas uppgifter. I motsats till de senare böra emellertid häst- och bilvärderingsnämnderna anlitas även i samband med den häst- och fordonsanskaffning, som äger rum efter mobilisering. Med hänsyn till den stora belastning, som häst- och fordonsanskaffningen medför under själva mobiliseringen, torde dylika nämnder komma att bli erforderliga till betydande antal. Ifrågavarande värderingsnämnder böra tillika utgöra organ för besiktningen och lämplighetsprovningen, för vilket ändamål deras sammanträden måste förläggas till avlämningsplatserna. Att bestämma tid och plats för sammanträdena läser av lämplighetsskäl böra överlämnas åt vederbörande militära myndighet.

Den särskilda sakkunskap, som kräves vid bestämmandet av ersättning för fartyg, torde påkalla inrättandet av speciella värderingsnämnder även för detta ändamål. Dessa nämnder, vilka lämpligen kunna benämnas fartygsvärderingsnämnder, böra endast ha till åliggande att bestämma ersättningen och de komma alltså i fråga om formen för verksamheten att motsvara de nuvarande lokala värderingsnämnderna.

Dessa sistnämnda torde allttjämt böra bibehållas, ehuru under benämningen allmänna lokala värderingsnämnder. Ifrågavarande nämnder och de speciella nämnderna bli sidoordnade i förhållande till varandra. Samtliga dessa nämnder torde därför i egenskap av värderingsnämnder i första instansen sammanfattningsvis kunna benämnas lokala värderingsnämnder i motsats till riksvärderingsnämnden.

I enlighet med det anförda ha *utredningsmännen* i 8 § föreslagit följande organisation. Högsta värderingsnämnd skall liksom för närvarande vara riksvärderingsnämnden. Under denna skola finnas lokala värderingsnämnder, nämligen dels hästvärderings-, bilvärderings- och allmänna lokala värderingsnämnder inom länen dels ock fartygsvärderingsnämnder inom marin-

distrikten. Antalet lokala värderingsnämnder föreslås skola bestämmas i den ordning Konungen föreskriver.

Chefen för armén har ifrågasatt, huruvida inrättandet av särskilda hästvärderingsnämnder vore ändamålsenligt och nödvändigt. Det kunde nämligen tagas under överbäggande, huruvida icke uttagna hästar utan olägenhet kunde värderas på ett enklare sätt. Sålunda syntes hästarna vid besiktningen i fredstid lämpligen kunna förvärderas av vederbörande besiktningsman, varvid de hänfördes till någon av förslagsvis tre fastställda värdeklasser. Priset på hästar i dessa olika värdeklasser borde fastställas av riksvärderingsnämnden, på sätt som för upprättande av taxor vore föreskrivet. Vid avlämnandet av rekvirerade hästar skulle under sådana förhållanden någon hästvärderingsnämnd icke erfordras. Bland tillstädeskommande hästägare skulle i stället utses tre gode män, vilka hade att avgöra, huruvida avlämnad häst fortfarande skulle hänföras till vid besiktningen åsatt värdeklass eller överföras till lägre sådan.

Chefen för flygvapnet och flygförvaltningen ha föreslagit inrättande av särskilda luftfartygsvärderingsnämnder på centrala platser, då ingen av de föreslagna nämnderna kunde anses besitta nödig kompetens i detta avseende.

*Departements-
chefen.*

De av utredningsmännen föreslagna häst- och bilvärderingsnämnderna komme att övertaga de uppgifter, som hittills åvilat häst- och motormönstringsnämnderna. Dessa ha till åliggande att besiktiga, pröva och värdera de hästar och bilar, som inbeordras under pågående mobilisering. Därjämte skulle häst- och bilvärderingsnämnderna komma att ombesörja den tillfälliga och lokala behovstäckning, som avses med den nuvarande rekvisitionslagen. Härtill kommer emellertid ytterligare tillgodoseendet av de ersättningsbehov av sannolikt avsevärd omfattning, som kunna uppkomma under ett pågående krig.

Det må framhållas, att sistnämnda uppgift knappast kan anses beaktad i gällande författningar. Mönstringsnämndernas åligganden avse nämligen endast de hästar och fordon, som uttagits för själva mobiliseringens genomförande. Vad åter angår de nuvarande lokala värderingsnämnderna äro dessa på grund av sitt ringa antal, sin sammansättning och sin arbetsordning uppenbarligen ur stånd att med erforderlig snabbhet och säkerhet handhava någon mera betydande anskaffning av hästar och fordon.

Det av chefen för armén framförda förslaget, att tre bland de närvarande hästägarna utsedda gode män skulle fungera i stället för hästvärderingsnämnd finner jag av flera skäl ej genomförbart. Jag erinrar härvid endast om de expeditionella göromål, som måste fullgöras i samband med beslut om ersättning.

Av det anförda torde följä, att de föreslagna häst- och bilvärderingsnämnderna äro behövliga inom en utvidgad organisation.

De anmärkningar i fråga om bristande snabbhet, som framställt mot det nuvarande mönstringsförfarandet, ha utredningsmännen enligt min uppfattning eliminerat genom vissa föreskrifter i förslaget till rekvisitionsförordning.

Jag ansluter mig även till förslaget om inrättande av fartygsvärderingsnämnder. Härigenom skapas större garanti för sakkunnig handläggning av dessa ekonomiskt betydelsefulla och ofta komplicerade ersättningsärenden.

Vad slutligen angår den väckta frågan om särskilda värderingsnämnder för luftfartyg, finnas visserligen skäl som tala för en sådan anordning. Då emellertid antalet ärenden, som skulle ankomma på dessa nämnder, åtminstone den närmaste tiden kan beräknas bli relativt ringa, torde med denna fråga kunna tills vidare anstå.

c) Tillsättande av ledamöter i värderingsnämnderna.

I detta sammanhang torde få beröras frågan om tillsättande av ledamöter i de föreslagna lokala värderingsnämnderna. I fråga om riksvärderingsnämnden har ändring ej ifrågasatts.

Enligt den gällande rekvisitionslagen skall lokal värderingsnämnd bestå av tre ledamöter, nämligen en ledamot, tillika ordförande, vald av landsting eller stadsfullmäktige, en utsedd av arméfördelningschefen samt en utsedd av Konungens befallningshavande.

Mönstringsnämnd enligt häst- och fordonsanskaffningslagen består likaledes av tre ledamöter, av vilka en, tillika ordförande, utses av Konungens befallningshavande, en av militär myndighet samt den tredje, representerande hästägarna respektive motorfordonsägarna, av Konungens befallningshavande.

I fråga om tillsättande av ordförande i lokal värderingsnämnd ha *utredningsmännen* för sin del ansett lämpligt, att samtliga ledamöter i lokal värderingsnämnd tillsättas av statlig myndighet, nämligen två av länsstyrelsen och en av militär myndighet.

I anslutning härtill ha utredningsmännen föreslagit följande bestämmelse, upptagen såsom 10 § i förslaget: Lokal värderingsnämnd skall bestå av tre ledamöter. Av ledamöterna i hästvärderingsnämnd, bilvärderingsnämnd och allmän lokal värderingsnämnd utses två av länsstyrelsen och den tredje av arméfördelningschefen. Av ledamöterna i fartygsvärderingsnämnd utses två efter förslag av kommerskollegium av länsstyrelsen i det län, där chefen för marindistriktet har sitt säte, samt den tredje ledamoten av nämnde chef.

Länsstyrelsen i Gotlands län har framhållit, att landstinget av ålder haft att utse en ledamot och att det ur psykologisk synpunkt icke syntes vara av oväsentlig betydelse, att landstinget fortfarande finge utöva denna befogenhet. Det syntes därför länsstyrelsen lämpligt, att en ledamot i allmän lokal värderingsnämnd fortfarande finge utses av landsting respektive stadsfullmäktige. *Länsstyrelsen i Jämtlands län* samt *lantbruksstyrelsen* och ett flertal *hushållningssällskap* ha ansett, att i de lokala värderingsnämnderna med undantag för fartygsvärderingsnämnderna borde ingå en av landsting respektive stadsfullmäktige eller hushållningssällskap vald ledamot.

Vad först angår häst- och bilvärderingsnämnderna må anmärkas, att antalet sådana nämnder måste bestämmas med hänsyn till den arbetsbelastning, som inträder under pågående mobilisering, och därför kan väntas bli

*Departements-
chefen.*

betydande. Till jämförelse må nämnas att omkring 280 hästmönstringsnämnder för hela riket blivit utsedda enligt häst- och fordonsanskaffningslagen.

Redan nämnda omständighet talar mot anlitande av val för tillsättande av ledamöter i dessa nämnder, vartill kommer, att antalet ofta kan undergå förskjutningar i samband med ändringar i mobiliseringsplanerna.

Ledamöterna i häst- och bilvärderingsnämnderna torde därför böra utses på sätt utredningsmännen föreslagit. I enahanda ordning tillsätts ju för övrigt de nuvarande mönstringsnämnderna. Jag föreslår emellertid den jämkningsen, att en av nämndledamöterna skall utses av militär myndighet, som Kungl. Maj:t bestämmer (i stället för av arméfördelningschef respektive marin-distriktschef), detta för att undvika ändring i lagen vid en eventuell omorganisation av den militära administrationen.

För enhetlighetens skull torde samma regler böra gälla i fråga om de övriga lokala värderingsnämnderna.

I detta sammanhang vill jag påpeka, att på sina håll den uppfattningen torde råda, att den av militär myndighet utsedde ledamoten skulle ha till särskilt åliggande att bevaka kronans rätt vid värderingen och att å andra sidan en ledamot, som vore representant för viss näringsgrupp, i motsvarande mån skulle ha att ensidigt iakttaga dennas intressen. Denna uppfattning är uppenbart felaktig. Varje ledamot i värderingsnämnd är skyldig fatta sitt beslut opartiskt och efter eget förstånd och samvete.

d) Arbetsfördelningen mellan värderingsnämnderna.

I samband med inrättandet av speciella värderingsnämnder uppkommer spørsmålet om arbetsfördelningen mellan de olika lokala värderingsnämnderna.

Till en början är det härvid nödvändigt att avgränsa de lokala värderingsnämndernas kompetensområde från de militära myndigheternas.

Enligt 13 § i gällande rekvisitionslag skall ersättning som utgår efter taxa fastställas av den militära myndighet, som för kronans räkning mottagit det rekvirerade eller har uppsikt över rekvisitionen fullgörande (mottagaren). Ersättning som icke utgår efter taxa bestämmas av lokal värderingsnämnd där ej ersättningen kan antagas överstiga 20,000 kronor, i vilket fall ärendet skall hänskjutas till riksvärderingsnämnden.

I denna bestämmelse — såvitt den avser gränsdragningen mellan militär myndighet och lokal värderingsnämnd — ha *utredningsmännen* ej ifrågasatt någon ändring i princip. Det skall alltså även enligt förslaget ankomma på militär myndighet att bestämma ersättning som utgår efter taxa.

Däremot ha utredningsmännen i motiveringen till ifrågavarande bestämmelse i lagförslaget (17 §) framlagt vissa riktlinjer angående den omfattning, i vilken taxan borde äga tillämpning. Utredningsmännen ha erinrat om att åtskilliga förnödenheter, exempelvis hästar, fordon och fartyg, kunde tagas i anspråk antingen med äganderätt eller med nyttjanderätt. I förra

fallet inlöstes förnödenheterna för viss köpeskilling, i senare fallet utgjorde hyra det sedvanliga vederlaget. Vad anginge de nyss uppräknade förnödenheterna hade utredningsmännen ansett sig böra utgå från, att taxan överhuvud ej gjordes tillämplig å fartyg, att köpeskilling för inlösta hästar och fordon icke uppfördes i taxa samt att hyra för hästar och fordon, vilka tóges i anspråk med nyttjanderätt, bleve satt i taxa, i den utsträckning detta vore möjligt.

Enligt den av utredningsmännen sålunda förutsatta taxesättningen skulle alltså ärenden angående fartyg — oavsett om de inlöstes eller förhyrdes — samt ärenden angående inlösta hästar och fordon alltid ankomma på lokal värderingsnämnd. Däremot skulle det ingå i den militäre mottagarens behörighet att fastställa hyra för hästar och fordon, som tagits i anspråk med nyttjanderätt, i den mån hyran kunnat sättas i taxa. Därest så i undantagsfall ej skett, komme hyran att fastställas av lokal värderingsnämnd.

Med dessa utgångspunkter ha utredningsmännen i 18 § föreslagit, att ärenden angående icke taxesatt ersättning skulle fördelas mellan de olika lokala värderingsnämnderna på i stort sett följande sätt: Ersättning för hästar och hästfordon, som toges i anspråk med äganderätt, skulle fastställas av hästvärderingsnämnd. Ersättning för motorfordon och motorredskap, som toges i anspråk med äganderätt, skulle fastställas av bilvärderingsnämnd. Ersättning för fartyg skulle fastställas av fartygsvärderingsnämnd. Annan ersättning än nu nämnts skulle fastställas av allmän lokal värderingsnämnd.

Från denna huvudregel föreslås undantag i ett par avseenden. Redogörelse härför kommer att lämnas i specialmotiveringen.

Chefen för flygvapnet och flygförvaltningen ha gjort gällande, att även frågor om ersättning för övertagande av motorfordon med nyttjanderätt borde upptagas av bilvärderingsnämnd. Särskild sakkunskap vore i dessa frågor erforderlig i ungefär lika hög grad som när det gällde övertagande med äganderätt.

I princip har jag intet att erinra mot utredningsmännens ifrågavarande förslag. I och för sig vore det givetvis önskvärt, att även ärenden rörande motorfordons övertagande med nyttjanderätt bleve handlagda av de på området sakkunniga bilvärderingsnämnderna. Emellertid torde ofta fall kunna inträffa, då motorfordon måste kunna tagas så snabbt i anspråk, att bilvärderingsnämnds ankomst till platsen ej kan avvaktas. Med tanke på sådana fall finner jag mig ej kunna biträda det av *chefen för flygvapnet och flygförvaltningen* väckta förslaget. Det må erinras om, att den militära myndigheten har att tillämpa taxan vid hyresersättningens bestämmande. *Departements-
chefen.*

e) Inskränkning i lokal värderingsnämnds behörighet.

Såsom ovan nämnts, innehåller gällande rekvisitionslag en regel om inskränkning i lokal värderingsnämnds behörighet, såvitt angår högre ersättningsbelopp. Lokal värderingsnämnd äger sålunda ej befogenhet att pröva

fråga om ersättning, som kan antagas uppgå till högre belopp än 20,000 kronor. I sådant fall skall ersättningsfrågan hänskjutas till riksvärderingsnämndens omedelbara avgörande.

Beträffande dessa ersättningsärenden ha *utredningsmännen* anfört följande:

För att erhålla utredning i sådana ersättningsärenden torde riksvärderingsnämnden i allmänhet vara hänvisad att söka biträde hos vederbörande lokala nämnd. Enligt uppgift från riksvärderingsnämnden har det emellertid visat sig att den utredning, som härvid lämnats, ofta varit mindre noggrann än i de ärenden, vilka de lokala nämnderna själva haft att pröva. Detta förhållande har uppenbarligen sin psykologiska förklaring. I syfte att ernå fullständigare utredning i ifrågavarande ärenden torde därför den nu gällande inskränkningen i de lokala nämndernas kompetens böra upphöra. Någon särskild risk skulle detta knappast kunna innebära, därest parterna å ömse sidor komma att åtnjuta fullföljdsrätt.

I enlighet härmed har ifrågavarande inskränkning i lokal värderingsnämnds behörighet ej bibehållits i utredningsmännens förslag.

Riksvärderingsnämnden har biträtt förslaget i denna del. Det vore nämndens uppfattning, att upphävandet av behörighetsinskränkningen komme att få den av utredningsmännen åsyftade effekten.

*Departements-
chefen.*

På de skäl utredningsmännen anfört synes den inskränkning med hänsyn till värdegräns som för närvarande gäller i fråga om lokal värderingsnämnds behörighet att pröva ersättningsärenden böra upphöra.

f) Tredje mans rätt.

Utredningsmännen ha föreslagit bestämmelser angående beaktande av tredje mans rätt till utfallande ersättningsbelopp.

I direktiven för utredningsmännen har jag i detta avseende särskilt pekat på det fall, att rekvisition avser på avbetalning såld förnödenhet, vartill säljaren förbehållit sig äganderätten tills full betalning erlagts. Detta fall, vilket framför allt äger aktualitet i fråga om motorfordon, har bland annat berörts i militieombudsmannens år 1941 avgivna ämbetsberättelse.

Gällande rekvisitionslag innehåller intet stadgande om tredje mans rätt. Däremot förekommer i förfogandelagarna (se exempelvis 21 § allmänna förfogandelagen) en från lagen om försäkringsavtal hämtad bestämmelse, enligt vilken tredje man i vissa fall uttryckligen tillerkänts företrädesrätt till utfallande ersättningsbelopp.

Utredningsmännen ha ansett att den princip, som kommit till uttryck i nämnda bestämmelse, borde äga tillämpning även inom rekvisitionslagstiftningen och ha därför infört en motsvarighet till bestämmelsen i 22 § i förslaget till rekvisitionslag. Utredningsmännen ha härtill anmärkt följande:

Ehuru bestämmelsen icke upptager det fall, att gods sålts på avbetalning, torde den likväl — såsom militieombudsmannen funnit — böra analogivis tillämpas på detta fall. Då förnödenhet, som är såld på avbetalning, rekvirerats med äganderätt, lär säljaren alltså äga företrädesrätt med belopp motsvarande den oguldna delen av avbetalningspriset, därvid dock icke för-

fallna poster böra skäligen reduceras. Storleken av denna reduktion torde, i avsaknad av generell bestämmelse därom inom civilrätten, icke kunna exakt angivas.

I detta sammanhang ha utredningsmännen kommit in på spørsmålet, hur företrädesberättigad tredje man skall komma i åtnjutande av sin rätt. Ehuru detta spørsmål berör tillämpningsföreskrifterna och ej nu lär komma under bedömande, vill jag upplysningsvis redogöra för utredningsmännens ståndpunkt. Utredningsmännen ha anfört:

Frågan är, hur tredje man, som äger företrädesrätt i utfallande rekvisitionsersättning, skall komma i åtnjutande av denna sin rätt. Tredje man kan i allmänhet ej förutsättas äga kännedom om att rekvisition skett. Det vore därför obilligt att göra hans rätt beroende av att han anmäler sig före beloppets utbetalning. Det måste rimligen ankomma på kronan, genom vars tvångsingripande tredje mans rätt till den rekvirerade förnödenheten upphör, att också lämna honom tillfälle att bevaka sitt därpå grundade ersättningsanspråk. Av det anförda följer, att de åtgärder, som kronan må vidtaga för att rekvisitionsersättning skall komma rätt person tillhanda, ske ej blott i tredje mans utan även och i ännu högre grad i kronans eget intresse.

En betryggande ordning i förevarande hänseende synes icke möjlig att ernå, med mindre föreskrift meddelas om förebringande av särskild utredning, huruvida företrädesberättigad tredje man finnes. En sådan föreskrift upptages i 67 § i förslaget till rekvisitionsförordning. Ehuru spørsmålet väsentligen torde äga aktualitet i fråga om avbetalningsvis sålda motorfordon, som av kronan rekvireras med äganderätt, har berörda föreskrift ansetts böra erhålla en avfattning, som möjliggör dess tillämpning även beträffande andra förnödenheter som rekvireras med äganderätt.

Enligt den av utredningsmännen föreslagna 67 § rekvisitionsförordningen skall, i de fall Kungl. Maj:t i särskild ordning förordnar, ett närmare angivet förfarande tillämpas med avseende å ersättning för inlösta förnödenheter. Utredningsmännen ha förutsatt, att förordnande som nyss sagts av praktiska skäl begränsas till förnödenheter, som enligt erfarenheten i särskilt stor omfattning äro föremål för tredje mans rättigheter, främst motorfordon. Däremot ha utredningsmännen ej funnit påkallat att sådant förordnande meddelas beträffande exempelvis hästar och hästfordon. Förfarandet skall äga rum hos länsstyrelsen, vilken myndighet enligt förslaget till rekvisitionsförordning ålagts att utanordna ersättning, som fastställts av värderingsnämnd.

Förslaget om införande i rekvisitionslagen av ifrågavarande bestämmelse har icke mött invändning från myndigheterna. Däremot ha flera myndigheter hemställt, att stadgande om avbetalningssäljares företrädesrätt för tydlighetens skull och med hänsyn till frågans stora praktiska betydelse borde införas i förevarande paragraf.

I likhet med utredningsmännen anser jag, att motsvarighet till den i för-
fogandelagarna upptagna bestämmelsen om tredje mans rätt bör införas i rekvisitionslagen. Vidare är jag ense med utredningsmännen därutinnan, att

sådan företrädesrätt, som tillkommer bl. a. panthavare, i viss utsträckning även bör gälla till förmån för den, som sålt gods på avbetalning men förbehållit sig äganderätten. Säljaren lär alltså äga företrädesrätt till belopp motsvarande den oguldna delen av avbetalningspriset, därvid dock icke förfallna poster böra skäligen reduceras.

Det vore onekligen till fördel, om en uttrycklig bestämmelse om avbetalningssäljarens rätt kunde meddelas. En dylik bestämmelse borde i så fall samtidigt införas i förfogandelagarna och lagen om försäkringsavtal. Emellertid saknas, såsom utredningsmännen framhållit, fast hållpunkt för beräkning av det företrädesberättigade beloppet. En exakt bestämmelse kan därför ej för närvarande meddelas. Dessutom må påpekas, att förevarande paragraf även efter införandet av ett tillägg om avbetalningssäljare likväl ej uttömmande komme att ange kretsen av företrädesberättigade borgenärer. Vid dessa förhållanden synes frågan böra anstå i avvaktan på en blivande reglering av hithörande civilrättsliga frågor. Emellertid torde vara påkallat, att Kungl. Maj:t i cirkulär till vederbörande myndigheter klarlägger spörsmålet i enlighet med vad ovan angivits.

g) Fullföljdsrätten. Tidpunkten för utbetalning.

Mot lokal värderingsnämnds beslut må enligt gällande rekvisitionslag parterna å ömse sidor — såväl kronan som den enskilde — fullfölja talan genom besvär hos riksvärderingsnämnden.

Ersättning utbetalas ej förrän beslutet därom vunnit laga kraft gentemot kronan, vilken tidpunkt, såsom framgår av rekvisitionsförordningen, infaller tidigast tjugu dagar från det beslutet delgivits kronans ombud.

Häst- och fordonsanskaffningslagen medger ej rätt till fullföljd mot beslut av häst- eller motormönstringsnämnder. Beslutet vinner omedelbart laga kraft och ersättningen gäldas på platsen av vederbörande mönstringsnämnd.

I direktiven till utredningsmännen erinrade jag, att trots fullföljdsförbud ett mycket stort antal klagomål över hästmönstringsnämndernas och motormönstringsnämndernas beslut inkommit till Kungl. Maj:t, som i några fall på därom gjord ansökan medgivit utbetalande av ytterligare ersättning. Detta talade enligt min mening för att ett system med två instanser för ersättningsanspråkens prövande även i dessa ärenden borde övervägas.

Enligt 20 § i *utredningsmännens* förslag må besvär över lokal värderingsnämnds beslut i ersättningsärenden anföras inom tjugu dagar från det klaganden erhållit del av beslutet.

Då förslaget under lokal värderingsnämnd inbegriper jämväl häst- och bilvärderingsnämnder, innebär den föreslagna bestämmelsen, att fullföljdsrätten utvidgats till att avse även ersättningsärenden rörande i fredstid uttagna hästar och fordon.

Fullföljdsrätt tillkommer enligt förslaget parterna å ömse sidor. Bestämmelser om behörighet att å kronans vägnar fullfölja talan ha införts i utredningsmännens förslag till rekvisitionsförordning. Enligt dessa bestämmelser skall det ankomma på särskilt förordnat kronoombud att överklaga

beslut av allmän lokal värderingsnämnd och fartygsvärderingsnämnd; motsvarande gäller för närvarande i fråga om fullföljd mot lokal värderingsnämnds beslut. Däremot ha utredningsmännen föreslagit, att talan mot beslut av hästvärderingsnämnd och bilvärderingsnämnd skall å kronans vägnar fullföljas av vederbörande centrala förvaltningsmyndighet. I sistnämnda hänseende ha utredningsmännen anfört följande:

Att förordna ombud för bevakning av kronans rätt inför varje häst- och bilvärderingsnämnd är uteslutet redan av den anledning, att dessa nämnders antal kan förväntas bli högst betydande. Dessutom synes en sådan anordning ej lämplig med hänsyn till det summariska förfarande, som måste tillämpas av dessa nämnder. Då således kronan i egenskap av part enligt förslaget ej är representerad inför vare sig häst- eller bilvärderingsnämnd, har rätten att å kronans vägnar fullfölja talan mot dessa nämnders beslut anförtrotts åt vederbörande centrala förvaltningsmyndighet. Denna erhåller kännedom om besluten på så sätt, att de förteckningar, vari häst- och bilvärderingsnämnderna skola införa sina ersättningsbeslut, expedieras till myndigheten. Den centrala förvaltningsmyndigheten får genom dessa förteckningar ett rikligt jämförelsematerial till sitt förfogande, vilket bör underlätta tillvaratagandet av kronans intresse i fråga om prissättningen i stort.

Beträffande tidpunkten för ersättnings utbetalning ha utredningsmännen yttrat, att såsom en konsekvens av att fullföljd medgäves i samtliga på lokal värderingsnämnd ankommande ersättningsärenden finge anses följa, att ersättning som fastställts av sådan nämnd ej kunde utbetalas omedelbart, utan att den tidpunkt då beslutet vunnit laga kraft gentemot kronan måste avvaktas. — Bestämmelser i enlighet härmed ha införts i utredningsmännens förslag till rekvisitionsförordning.

Arméförvaltningen har erinrat om, att enligt gällande häst- och fordonsanskaffningslag utbetalades ersättning för i fredstid uttagna hästar och fordon å mönstringsplatsen. Enligt förslaget skulle däremot dylik ersättning utbetalas av länsstyrelsen, sedan ersättningsbeslutet vunnit laga kraft. Med anledning härav komme sannolikt i många fall avsevärd tid att förflyta, innan vederbörande sakägare kunde erhålla honom tillkommande ersättning. *Arméförvaltningen* har vidare yttrat:

Med utgångspunkt från de erfarenheter, som vunnits under beredskapstiden, vore det att befara, att dylika dröjsmål icke sällan komme att skapa missnöje. Trots dessa olägenheter syntes ett bibehållande av den gamla ordningen icke kunna förordas, då densamma, förutom att den uteslöte all fullföljdsrätt, vore avsevärt betungande för respektive nämnder. I anslutning till vad här anförts kunde emellertid ifrågasättas, huruvida icke möjlighet borde beredas sakägare att förskottsvis utbekomma viss del av ersättningen.

Statens krisrevision har ansett, att den enskilde både ur allmänna synpunkter och av praktiska skäl borde ha besvär rätt. Avsaknaden av sådan rätt för den enskilde syntes krisrevisionen bland annat kunna medföra en benägenhet till för hög prissättning, enär nämnderna ville med en viss marginal säkra sig mot att fastställa för låga ersättningar med ty åtföljande definitiv förlust för den enskilde.

Beträffande däremot den föreslagna fullföljdsrätten för kronan i samtliga ärenden angående hästar och fordon har krisrevisionen anmärkt, att införandet av sådan rätt medförde, att en avsevärd tid komme att förflyta innan den enskilde erhöle likvid eller ens definitiv visshet om storleken av sitt tillgodohavande. Krisrevisionen har vidare yttrat:

Man kan ifrågasätta, om det är tillrådligt att göra utbetalningen av tiotusentals över hela landet spridda fordringar beroende av två centrala förvaltningsmyndigheters prövning. Det kan även ifrågasättas om arméförvaltningens intendentur- och tygdepartement hava möjlighet att på den korta tid, som skulle komma att stå till buds verkställa en verklig granskning av den stora mängden ersättningsbeslut. Vidare torde man kunna framhålla, att förhandenvaron av en besvär rätt för kronan skulle innebära ett visst överflyttande av ansvaret för tillvaratagandet av statens intressen från de lokala nämnderna till de centrala myndigheterna. Detta kan verka avtrubbande på de lokala nämndernas ansvars känsla.

Med hänsyn till det anförda har krisrevisionen ansett sig böra avstyrka bifall till förslaget om besvär rätt även för kronan gentemot häst- och bilvärderingsnämndernas beslut. Därest sådan besvär rätt likväl skulle anses nödvändig, syntes i varje fall erforderligt ordna så, att utbetalningar av likvid enligt sådan nämnds beslut kunde ske oberoende av om kronan anförde besvär.

Länsstyrelsen i Blekinge län har föreslagit, att skyldighet borde stadgas för vederbörande länsstyrelse att på särskild begäran, utan avvaktan på att värderingsbeslut vunnit laga kraft, utbetala viss del av ersättningsbelopp, exempelvis två tredjedelar därav.

Länsstyrelsen i Västmanlands län har uttalat tvekan angående lämpligheten av att medgiva kronan besvär rätt, då det gällde hästar och fordon. En omvärdering av dessa syntes enligt länsstyrelsens förmenande knappast bliva möjlig för riksvärderingsnämnden att företaga, sedan de väl tagits i bruk av den rekvirerande myndigheten. Länsstyrelsen ville för sin del ifrågasätta, om det icke skulle vara möjligt att för varje år utfärda sådana normerande bestämmelser om värderingen, att man skulle kunna undvika att medgiva sådan besvär rätt. Härigenom skulle det även bli möjligt att uppfylla önskemålet om en tidigare utbetalning av ersättningen.

Departements-
chefen.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen, må beslut av mönstringsnämnd i motsats till lokal värderingsnämnds beslut icke överklagas. För den enskilde har detta måst framstå som en oegentlighet, ej minst i betraktande därav att det ofta kan ha berott på en tillfällighet, vilken lag som kommit att tillämpas.

I utredningsmännens förslag har nämnda missförhållande undanröjts, i det parterna å ömse sidor tillerkänts fullföljdsrätt även i de ärenden, som skola ankomma på häst- eller bilvärderingsnämnd.

Att kronan tillagts rätt att överklaga beslut om ersättning för hästar och motorfordon har ansetts böra medföra som konsekvens, att ersättning här-

för ej kan utbetalas förrän ersättningsbeslutet vunnit laga kraft gentemot kronan eller tidigast 20 dagar från delgivningen räknat. Olägenheten härav för häst- och fordonsägarna har påtalats i flera yttranden. Det har ifrågasatts, att kronan med hänsyn därtill borde fränkännas fullföljdsrätt i ärenden, som avse hästar och fordon.

Emellertid må framhållas, att ett visst uppskov med betalningen under alla förhållanden bleve ofrånkomligt, även om kronan icke tillerkändes fullföljdsrätt. Erfarenheten har nämligen visat, att den hos mönstringsnämnderna tillämpade proceduren med utbetalning omedelbart på platsen har varit alltför tidsödande och därför ej kan bibehållas av mobiliseringstekniska skäl. I stället måste värderingsnämndens beslut expedieras för ersättningsansordnande på annat håll. Ytterligare uppskov med likviden komme i regel att bli nödvändiga — åtminstone såvitt angår motorfordon — därest betryggande åtgärder för tillvaratagande av tredje mans rätt skulle kunna vidtagas.

Vidare må i detta sammanhang erinras om den betalningsspärr, som för närvarande gäller enligt lagen den 20 oktober 1939 (nr 734) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt fartygsuttagninglagen m. fl. lagar. Det torde kunna antagas, att en motsvarande betalningsspärr blir oundviklig även vid en kommande mobilisering.

Vad härefter angår betydelsen av kronans fullföljdsrätt i ifrågavarande ärenden må framhållas, att starka skäl i och för sig tala för att kronan i detta avseende tillerkännes samma befogenhet som den enskilde. Enligt utredningsmännens förslag skulle det ankomma på central förvaltningsmyndighet att fullfölja talan å kronans vägnar. Denna anordning finner jag vara ändamålsenlig och ägnad att främja kronans intresse. Den centrala myndigheten torde härvid böra fatta som sin uppgift att bevaka kronans rätt i fråga om den allmänna prissättningen. Om t. ex. en lokal nämnd genomgående tillämpat en alltför hög ersättningsnorm, bör sålunda fullföljd äga rum. Däremot bör den centrala myndigheten icke annat än om särskilda skäl därtill föranleda ingå i prövning av de individuella fallen.

Efter övervägande av de olika synpunkterna i frågan har jag funnit mig böra i princip biträda utredningsmännens förslag. Parterna å ömse sidor böra sålunda utan inskränkning äga fullfölja talan mot lokal värderingsnämnds beslut.

Emellertid torde det av länsstyrelsen i Blekinge län väckta förslaget om utbetalning av förskott för inlösta hästar och fordon böra vinna beaktande i viss utsträckning. Jag finner det sålunda icke rimligt, att den ersättningsberättigade — i fall då kronan fullföljer talan — skall nödgas vänta på sin betalning ända tills riksvärderingsnämndens beslut meddelats. I dylika fall torde alltså förskott böra utgå med förslagsvis två tredjedelar vid den tidpunkt, då besvärstiden för kronan går till ända. Föreskrift härom läres böra införas i tillämpningsförfattningen. — I övrigt torde böra gälla, att ersättning skall utbetalas, då beslutet därom vunnit laga kraft mot kronan.

h) Kommuns ansvar.

Gällande rekvisitionslag bygger på den principen, att kommun är ansvarig för rekvisitions fullgörande.

I denna del ha *utredningsmännen* yttrat följande:

Ifrågavarande regel, vilken ursprungligen hämtats från utländsk lagstiftning, torde ha tillkommit i syfte att minska tidsutdräkten vid rekvisitioner av större omfattning. Emellertid synes kunna ifrågasättas om regeln verkligen fyller detta syfte. Snarast vill det förefalla, som om de kommunala organens befattningstagande med rekvisitionsbördans fördelning och utkrävande hos de enskilda skulle vara ägnat att medföra ökad tidsutdräkt och onödiga besvär. Enligt vad som uppgivits för utredningsmännen har bestämmelsen ej heller tillämpats i nämnvärd utsträckning under den gångna beredskapstiden. Övervägande skäl synas därför tala för att kommunerna ej längre böra anlitas för ifrågavarande uppgift. Därest upplysningar erfordras om tillgången inom en ort av olika förnödenheter, torde dylika upplysningar lämpligen böra inhämtas hos polismyndigheten.

Utredningsmännen ha i enlighet med det anförda ej upptagit bestämmelser om kommuns ansvar i sitt förslag.

Svenska landskommunernas förbund har på de av utredningsmännen anförda skälen ansett intet vara att erinra mot den nuvarande bestämmelsens upphävande. Denna mening ville förbundet så mycket hellre hävda som de kommunala organen redan nu vore mycket ansträngda av de uppgifter, som kristiden ålade dem, varför en effektivare tillämpning av nu gällande bestämmelser mångenstädes skulle sätta dem på alltför hårda prov. Liknande synpunkter ha framförts av *länsstyrelserna i Uppsala och Gotlands län*.

Å andra sidan ha *länsstyrelserna i Blekinge och Västernorrlands län* ansett, att de nuvarande bestämmelserna borde bibehållas. Den förstnämnda länsstyrelsen har härvid pekat på det fall, att en större truppavdelning under krigstid befinner sig å icke närmare känd trakt och fråga är om brådskande rekvisitioner.

Länsstyrelsen i Västernorrlands län — som i detta sammanhang även berört frågan om administrativ myndighets medverkan vid rekvisitioners fördelning — har funnit utredningsmännens motivering ej tillräckligt vägande för ett slopande av bestämmelserna. Länsstyrelsen har härom anført:

Gällande ordning torde i regel ej medföra ökad tidsutdräkt av betydelse och de civila myndigheternas medverkan vid fördelningen torde med den kännedom om ortsförhållandena dessa besitta innebära den bästa garantin mot en olämplig fördelning av rekvisitionsbördan kommunerna och de enskilda emellan. Av den erfarenhet länsstyrelsen vunnit under beredskapstiden anser sig länsstyrelsen väl kunna vitsorda, att rekvisitionsmyndigheterna ofta underlåtit att inhämta upplysningar av de civila myndigheterna utan att dock underlåtenheten förestavats av att särskild skyndsamhet varit av nöden. Detta har medfört att länsstyrelsen sett sig nödsakad att i ett flertal fall föranstalta om närmare undersökningar i vederbörande orter angående tillgången m. m. på de förnödenheter rekvisitioner avsett, innan rekvisitionspåbud utfärdats.

Redan i direktiven till utredningsmännen har jag givit uttryck för den uppfattningen, att kommunernas ansvar för rekvisitioner fullgörande borde upphöra. De av länsstyrelsen i Västernorrlands län framförda synpunkterna torde böra i annan ordning vinna beaktande. Jag biträder följaktligen utredningsmännens ståndpunkt i denna del.

Departements-
chefen.

Specialmotivering.

På grund av de inkomna yttrandena har inom försvarsdepartementet verkställt en överarbetning av utredningsmännens förslag, därvid detta i huvudsak bibehållits oförändrat. Endast i 12 § har en mera väsentlig ändring vidtagits.

Några av de nu gällande bestämmelserna ha ej sin motsvarighet i förslaget, nämligen 3 § första—tredje styckena, 4 § andra stycket, 6 § samt 7 § 1. andra stycket och 2. andra stycket.

Allmänna bestämmelser.

Under denna rubrik ha i departementsförslaget upptagits bestämmelser, som i stort sett motsvara nuvarande 1—4 §§.

1 §.

Denna paragraf motsvarar i huvudsak nuvarande 1 §. Den nu föreslagna lydelsen innefattar några jämkningar av utredningsmännens förslag. Sålunda ha i första stycket tillagts uttrycken »av kommuner eller enskilda» och »exempelvis genom köp eller hyresavtal», varjämte sista stycket ändrats.

Som förut nämnts, skall kommunen enligt förslaget ej längre utgöra ett mellanled mellan kronan och den enskilde. Kommunen kommer alltså att gentemot kronan intaga samma ställning som den enskilde. De i gällande lagrum förekommande orden »av kommuner eller enskilda» hade enligt *utredningsmännen* tillkommit i syfte att utmärka kommunens hittillsvarande särskilda ställning och fördenskull funnits böra utgå. — Två myndigheter, *marinförvaltningen* och *länsstyrelsen i Norrbottens län*, ha emellertid ifrågasatt, huruvida icke de uteslutna orden likväl borde kvarstå, nämligen för att utmärka, att rekvisitionsrätten icke vore gällande mot statlig myndighet. Det framhölls, att missförstånd i detta avseende förekommit under beredskapstiden. — För att undanröja anledning till tvekan på denna punkt ha ifrågasvarande ord medtagits i departementsförslaget. Att kommunens ansvarighet upphört, framgår ju av förslaget i övrigt.

Beträffande uttrycket »som må vara att tillgå i orten» i gällande text ha *utredningsmännen* framhållit, att detsamma vore av samtliga innebörd som stadgandet i nuvarande 2 § sista stycket, att rekvisition icke må omfatta annat än vad som finnes att tillgå hos den, som skall fullgöra rekvisitionen. Sistnämnda stadgande hade ansetts böra bibehållas och upptagas i 4 §, samtidigt som nyssnämnda uttryck uteslutits ur förevarande paragraf.

I första stycket stadgas, att rekvisition endast må omfatta vad som erfordras för fyllande av sådana krigsmaktens oundgängliga behov, vilka icke kunna på annat sätt tillgodoses med tillräcklig skyndsamhet. Om detta stadgande, som är hämtat ur § 74 regeringsformen, ha *utredningsmännen* anfört följande:

Rekvisitionsrätten är subsidiär i så måtto, att vederbörande militära myndighet är skyldig att i första hand söka anskaffa vad som erfordras genom frivilligt avtal. Kan behovet med tillräcklig skyndsamhet tillgodoses genom sådant avtal, föreligger ej rekvisitionsrätt. Uppenbart torde emellertid vara, att härvid endast avtal på för kronan rimliga villkor kunna beaktas. Skulle den fordrade ersättningen överstiga vad som kan anses skäligt, måste förutsättning för rekvisition anses vara för handen. Såsom måttstock för vad som kan anses skäligt torde endast rekvisitionslagstiftningens ersättningsregler kunna ifrågakomma. Om sålunda — i fall då taxa är tillämplig — den fordrade ersättningen överstiger priset enligt taxan, bör den militära myndigheten avvisa anbudet och i stället tillgripa rekvisition. Ett annat betraktelsesätt än det nu angivna skulle kunna medföra betänkliga ekonomiska konsekvenser för kronan.

Chefen för armén, arméförvaltningen och riksräkenskapsverket ha hemställt, att till den av utredningsmännen föreslagna texten måtte göras ett tillägg av innehåll, att frivilligt avtal i första hand borde ifrågakomma. *Riksräkenskapsverket* har tillika ifrågasatt, huruvida icke föreskrift borde meddelas att rekvisitionsförfarande skulle tillämpas i fall då frivilligt avtal skulle medföra högre pris än som skulle utgå enligt de i rekvisitionslagstiftningen angivna grunderna för ersättningsbestämmande. *Marinförvaltningen* har hemställt, att efter ordet »skyndsamhet» måtte tillfogas »på för kronan rimliga villkor».

Utredningsmännens tolkning av ifrågavarande regel är enligt min mening riktig. Det torde vara befogat, att ett tillägg göres, som klargör den sålunda angivna innebörden av uttrycket »på annat sätt». Att däremot i lagtexten närmare angiva, vilka prisnormer, som skola tillämpas vid frivilligt avtal, synes mig varken erforderligt eller lämpligt. Anvisningar härom böra — såsom ock utredningsmännen torde ha förutsatt — i stället lämnas instruktionsvägen.

Då rekvisitionslagen enligt förslaget utvidgas till att omfatta även i fredstid uttagna hästar, fordon och fartyg har regeln om rekvisitionsrättens subsidiära natur efter ordalagen kommit att bli tillämplig även å sådana förnödenheter. *Utredningsmännen* ha framhållit, att dessa förnödenheter vore avsedda för krigsmaktens ställande på krigsfot. Ändamålet med uttagningen vore just att förnödenheterna omedelbart vid mobilisering skulle stå till krigsmaktens förfogande för rekvisition. Mobiliseringsbehovet av ifrågavarande förnödenheter kunde uppenbarligen ej med tillräcklig skyndsamhet fyllas på annat sätt än genom rekvisition.

Chefen för armén har föreslagit, att i 1 § borde intagas en föreskrift, att behovet av hästar, fordon och fartyg för krigsmaktens ställande på krigsfot under alla förhållanden skulle fyllas genom rekvisition.

Härtill får jag anföra följande. De uppgjorda planerna förutsätta, att mobiliseringsbehovet av de förnödenheter, som utgöra föremål för uttagning i fredstid, skall fyllas tvångsvis och att detsamma följaktligen icke kan tillgodoses på annat sätt med tillräcklig skyndsamhet. Å andra sidan kan det härvid inträffa, att exempelvis ett lager färdiga motorfordon genom frivilligt avtal ställes till disposition och att ett visst förbands mobiliseringsbehov på detta sätt skulle kunna fyllas t. o. m. snabbare än genom rekvisition av uttagna motorfordon. Med tanke på att sådana möjligheter kunna yppa sig synes det icke tillrådligt att införa det av chefen för armén föreslagna stadgandet.

Stadgandena om formen för rekvisition och om kvitto i nuvarande tredje stycket ha i förslaget överförts till 6 §.

Hänvisningen i sista stycket enligt gällande lydelse avser 5 § (12 § i utredningsmännens förslag), enligt vilket stadgande ersättning i vissa fall icke utgår. I departementsförslaget ha emellertid undantagsbestämmelserna i sistnämnda lagrum ej bibehållits, i anledning varav förevarande sista stycke erhållit ändrad lydelse.

2 §.

Denna paragraf överensstämmer i stort sett med nuvarande 2 § första stycket.

Beträffande punkterna 8—10 ha *utredningsmännen* anmärkt följande:

Ordet »tillbehör» i punkt 8 torde få anses omfatta även sådant som foder till hästar, seltyg, reservdelar till motorfordon och motorredskap ävensom särskilda anordningar för persontransport å motorfordon. Under »utrustning» i punkt 9 synas de förnödenheter kunna inbegripas, vilka enligt 16 § fartygsuttagninglagen skola avlämnas med fartyg. Motsvarande uttryck i punkt 10 torde täcka vad som enligt 4 § beredskapsförfogandelagen skall följa med luftfartyg.

Det har påpekats, att foder till hästar knappast kunde innefattas under »tillbehör» och därför borde särskilt omnämnas i punkt 8. I anledning härav må framhållas, att foder upptagits såsom rekvisitionsföremål i punkt 4.

Departementsförslaget företer några avvikelser från utredningsmännens förslag. Sålunda har i punkt 5 på hemställan av arméförvaltningen tillagts »annan sjukvårds- och tandvårdsmateriel» och i punkt 8 på förslag av länsstyrelsen i Kopparbergs län »släpfordon». Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har påpekat, att »lokomobiler» i punkt 8 innefattas i »motorredskap» och följaktligen borde utgå; detta har iakttagits. I punkt 12 ha på väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag bland rekvisitionsföremålen upptagits »vägar», »broar» och »färjor», varjämte slutligen »mejerier» införts i punkt 13 på marinförvaltningens begäran.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har framhållit, att det under krig ålåde styrelsen att organisera och leda underhållet av de i den s. k. krigsvägplanen upptagna allmänna vägarna samt utföra reparationer av skadade vägar och broar. Fördenskull borde rekvisitionsrätten utvidgas till att omfatta de

materialier, som behövdes för dylika arbeten, ävensom därför erforderliga maskiner, vilka icke vore att hänföra under motorredskap.

De av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen åsyftade materialerna och maskinerna torde kunna hänföras under de »verktyg, redskap och materialier», vilka äro upptagna såsom rekvisitionsföremål i punkt 6, varför komplettering i detta avseende ej synes mig erforderlig.

Enligt punkt 3 må markområden tagas i anspråk för tillfälliga befästningsarbeten. Detta stadgande har föranlett erinringar från tre myndigheter.

Arméförvaltningen har sålunda framhållit, att de senaste årens erfarenheter visade, att möjligheter måste finnas för ett snabbt ianspråktagande av mark även till permanenta befästningsanläggningar, vilka uppfördes eller utvidgades under brådskande omständigheter. *Arméförvaltningen* har vidare anfört:

En bestämmelse, som medger rekvisitionsrätt för nämnda ändamål måste anses av behovet påkallad. I realiteten torde i annat fall förhållandet understundom kunna bliva det, att erforderlig mark formlost och utan särskild rättsgrund måste tagas i anspråk under trycket av ett militärt tvångsläge. *Arméförvaltningen* hemställer därför att i fråga om befästningsarbeten ordet »tillfälliga» utbytes mot »brådskande» eller annat ord av motsvarande innebörd. Till stöd härför torde även böra framhållas, att någon klar gräns mellan tillfälliga och permanenta befästningar knappast kan dragas och att ett fastställande av befästningarnas natur ur denna synpunkt vid tidpunkten för arbetenas igångsättande näppeligen alltid torde låta sig göra. Därest mark för permanenta befästningar tages i anspråk genom rekvisition, bör ersättningsfrågan prövas och avgöras av vederbörande lokala värderingsnämnd endast för tid, intill dess reglering kan ske i annan ordning. Många gånger erfordras i detta sammanhang, att erforderlig mark tages i anspråk med äganderätt, något som överhuvud taget icke kan ske med tillämpning av rekvisitionslagen. Härovan framförda synpunkter äga givetvis i viss mån giltighet även beträffande övriga i punkt 3 uppräknade arbeten.

Marinförvaltningen och *länsstyrelsen i Gotlands län* ha anfört liknande synpunkter. *Marinförvaltningen* har därvid framhållit vissa konsekvenser av den gällande regeln: Därest omständigheterna skulle göra ett omedelbart ianspråktagande av mark till permanenta anläggningar nödvändigt, komme ett sådant naturligtvis att äga rum även mot ägarens vilja. Ianspråktagandet kunde endast motiveras med ett föreliggande nödläge. Förhållandet till jordägaren finge då regleras i efterhand antingen genom frivillig överenskommelse eller genom expropriationsförfarande. I sistnämnda fall kunde man räkna med att jordägaren genom det tidigare ianspråktagandet mot hans vilja komme att ställas i ett onödigt fördelaktigt läge i expropriationsprocessen, varigenom kronan komme att åsamkas oskäligen kostnader.

Såsom erfarenheterna utvisa, kan det i vissa lägen bli oundgängligen nödvändigt att omedelbart förfoga över mark till befästningsarbeten, vilka ej kunna betraktas som »tillfälliga» i lagens mening. Genom lag den 21 november 1941 har visserligen i expropriationslagen införts bestämmelse, enligt vilken Konungen, då ansökning om expropriationsrätt för bland annat befäst-

ning bifalles, om särskilda skäl därtill äro äger medgiva att marken må tagas i besittning, sedan stämning i expropriationsmålet utfärdats. Den möjlighet till snabbare besittningstagande, som härigenom skapats, torde emellertid under krigstid icke alltid vara tillfyllest. Det synes därför erforderligt, att, såsom myndigheterna hemställt, rätten till rekvisition utvidgas till att omfatta även permanenta anläggningar av brådskande natur. I enlighet härmed har i departementsförslaget tillägg gjorts i punkt 3. Rekvisition för sådant ändamål bör emellertid endast kunna ske tills vidare, i avvaktan på att frågan regleras genom expropriation. Expropriationsförfarande torde utan uppskov böra inledas. Slutligen torde det vara påkallat att genom bestämmelser i tillämpningsförfattningen förbehålla åt högre militär myndighet att göra rekvisition i här avsedda fall.

3 §.

Denna paragraf, som saknar motsvarighet i gällande lag, har berörts i det föregående.

Stadgandet innefattar dels en allmän föreskrift om vidtagande av förberedelse till rekvisition (uttagning) dels ock bemyndigande för Konungen att i samband därmed ålägga den enskilde vissa skyldigheter. Utredningsmännen ha förutsatt, att Konungen med stöd av denna bestämmelse skulle utfärda en uttagningsförfordning, vartill utredningsmännen som förut nämnts upprättat förslag.

I utredningsmännens uppdrag ingick att överväga, huruvida ej även luftfartyg borde göras till föremål för uttagning. Chefen för flygvapnet uppgav härom i yttrande till utredningsmännen bland annat, att förberedelse till rekvisition av flygplan ordnats under hand genom flygvapnets försorg och att bestämmelser om uttagning av luftfartyg därför ej vore erforderliga. Sedermera ha emellertid *chefen för flygvapnet och flygförvaltningen* i utlåtan- de över utredningsmännens förslag förklarat, att bestämmelser om uttagning av luftfartyg likväl borde införas i lagen.

Av de skyldigheter, som angivits i förevarande paragraf, torde det endast vara skyldigheten att utan ersättning låta förnödenhet undergå besiktning och transportera densamma till plats för besiktningen, som här påkallar uppmärksamhet.

Besiktning av hästar skall enligt häst- och fordonsanskaffningslagen äga rum i stall eller annan lägenhet, där desamma vanligen äro uppställda. Ersättning till hästägarna utgår ej.

I 10 § i utredningsmännens förslag till uttagningsförfordning föreskrives, att hästuttagningsmyndigheten (arméförvaltningens intendenturdepartement) skall utsätta tid och plats för besiktning av hästar. *Utredningsmännen* ha i motiveringen till detta stadgande uttalat, att det i allmänhet syntes vara såväl tidsbesparande som ändamålsenligt i övrigt, att besiktningen skedde å gemensam samlingsplats inom kommunen. I vidsträckta kommuner kunde det av hänsyn till hästägarna vara befogat att fördela besiktningen till flera

samlingsplatser. Vad anginge tiden för besiktningen, borde denna för varje del av landet förläggas till sådan årstid, att olägenheterna för hästägarna bleve så litet kännbara som möjligt.

Det må i detta sammanhang framhållas, att besiktning av hästar, enligt vad utredningsmännen förutsatt, skulle äga rum vart fjärde år.

Lantbruksstyrelsen har ifrågasatt, huruvida icke hästägare i princip borde ånjuta ersättning för inställelse till besiktning.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har framhållit, att — även om flera samlingsplatser bestämdes för vidsträckta kommuner — skyldigheten att utan ersättning transportera hästar till besiktning bleve synnerligen betungande för en mycket stor del av landsbygdsbefolkningen inom länet. Därest med hänsyn till kostnaderna ersättning icke ansåges böra utgå, ville länsstyrelsen föreslå, att åtminstone hästar, vars ägare vore bosatta mer än två mil från samlingsplats, ej skulle ifrågakomma för uttagning i fredstid.

Besiktning av *motorfordon* under fredstid är ej föreskriven i häst- och fordonsanskaffningslagen. Enligt 26 § i förslaget till uttagningsförordning skola motorfordon i samband med den i motorfordonsförordningen föreskrivna s. k. första besiktningen eller typbesiktningen undergå särskild militär besiktning. Ersättning för inställelse till sådan besiktning har ej föreslagits.

Enligt 12 § fartygsuttagningslagen må fartygsuttagningskommissionen verkställa besiktning å såväl till uttagning ifrågasatt som ock uttaget *fartyg*. Besiktningen skall så ordnas, att någon förlust därigenom icke tillskyndas fartygsägaren. — I 38 och 42 §§ i förslaget till uttagningsförordning ha upptagits motstående bestämmelser om besiktning. Denna skall förrättas av militär myndighet. För förlust, som fartygsägaren genom besiktning tillskyndas, föreslås ersättning av allmänna medel skola utgå. *Utredningsmännen* ha i motiveringen till sistnämnda bestämmelser framhållit, att besiktning ofta vore erforderlig för planering av sådana ändringsarbeten, som framdeles kunde bli erforderliga för att fartygen skulle kunna användas för avsett ändamål. En fartygsbesiktning med detta syfte syntes komma att taga längre tid i anspråk än den nu brukliga. Det torde då ej alltid kunna undvikas, att någon rubbning i fartygets gång kunde föranledas därav eller förlust eljest åsamkas fartygsägaren. Stadgande hade därför införts om ersättning åt denne och om sättet för sådan ersättnings bestämmande.

*Departements-
chefen.*

I anledning av chefens för flygvapnet och flygförvaltningens hemställan har jag bland föremålen för uttagning upptagit även luftfartyg. Det synes böra bero på Kungl. Maj:ts prövning, huruvida uttagning därav skall äga rum.

Skyldigheten för den enskilde att i samband med uttagning låta förnödenhet undergå besiktning och transportera densamma till besiktningssplatsen synes icke komma att innebära större intrång än att den i regel bör kunna fullgöras utan ersättning. Det lär böra överlämnas åt Kungl. Maj:t att utfärda de erforderliga bestämmelserna. Dessa torde kunna utformas i huvudsaklig överensstämmelse med vad utredningsmännen föreslagit. Dock

böra härvid de av länsstyrelsen i Norrbottens län framförda synpunkterna iakttagas, eventuellt på det sätt att ersättning utgår, i den mån avståndet överstiger exempelvis två mil. Eftersom ersättning sålunda i vissa fall kan komma att utgå, torde böra stadgas att skyldigheten i fråga, där ej Konungen annorlunda förordnar, skall fullgöras utan ersättning. I enlighet härmed har utredningsmännens förslag undergått jämkning. Jag förutsätter, att i det Kungl. Maj:t lämnade bemyndigandet ingår rätt att i fall av behov föreskriva, att besiktning av de ifrågavarande förnödenheterna skall äga rum i större omfattning än utredningsmännen ifrågasatt; härvid lär Kungl. Maj:t komma att pröva, huruvida med hänsyn till omständigheterna ersättning bör ifrågakomma eller ej.

Utredningsmännen ha i anslutning till nu gällande system föreslagit att reglerna om uttagning skulle vara tillämpliga under fredstid. I anledning av en hemställan från fartygsuttagningskommissionen har jag till utredningsmännens förslag fogat ett tillägg om förberedelse till rekvisition jämväl under tid, då krigsmakten är ställd på krigsfot.

4 §.

Förevarande paragraf motsvarar sista stycket i nuvarande 2 § ävensom 5 § första stycket rekvisitionsförordningen.

Bestämmelsen att rekvisition icke må omfatta annat än vad som finnes att tillgå hos den som skall fullgöra rekvisitionen har berörts under 1 §.

I nuvarande 2 § sista stycket stadgas, att rekvisition ej heller må omfatta sådant, som är oundgängligen nödvändigt för någons behov eller näring. Om detta stadgande, som ej upptagits i förslaget, ha *utredningsmännen* anmärkt att det efter de vunna erfarenheterna vore uppenbart, att stadgandet ej kunde upprätthållas. Som exempel kunde nämnas, att lastbilar eller fiskebåtar, vilka utgjorde sina ägares enda förvärvskälla, understundom måste tagas i anspråk.

Utredningsmännen ha i stället föreslagit en bestämmelse av innehåll, att vad som oundgängligen erfordras för någons näring ej utan tvingande militära skäl får utfordras.

I detta sammanhang torde även böra beröras frågan, i vilken omfattning befrielse från uttagning må tillgodonjutas. Härom stadgas, såvitt angår hästar och fordon, i förordningen den 22 juni 1934 (nr 421) angående undantag från tillämpningen av häst- och fordonsanskaffningslagen. Den befrielse från uttagning, som enligt förordningen skall äga rum av hänsyn till de civila transportbehoven, har endast i mycket begränsad omfattning bibehållits i de av utredningsmännen föreslagna bestämmelserna, upptagna i 50 § i förslaget till uttagningsförordning.

Utredningsmännen ha i motiveringen till sistnämnda bestämmelse framhållit, att det vore av största vikt att truppförbanden tilldelas såvitt möjligt enhetliga motorfordon, samt vidare anfört:

Kravet på enhetlighet, vilket föranleder en begränsning av urvalet till ett relativt fåtal typer, kan emellertid icke upprätthållas, därest befrielse från uttagning skall äga rum i den nu stadgade omfattningen. Det kan bli nödvändigt att för krigsmaktens behov disponera även fordon, vilka innehavas av betydelsefulla företag inom krigsindustrien eller i folkförsörjningens tjänst. För att härvid driften hos dessa företag ej skall äventyras, måste de beredas kompensation i form av andra fordon, vilka för detta syfte överföras från företag av mindre betydelse för det allmänna.

En reglering av de civila transportbehoven måste således äga rum omedelbart vid mobilisering, och planläggning därav är uppenbarligen erforderlig redan under fredstid.

Hur en sådan reglering skall åvägbringas är ett betydelsefullt och omfattande spörsmål, som torde böra göras till föremål för särskild utredning.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har i sitt yttrande över förevarande bestämmelse i rekvisitionslagen även berört de nyss avhandlade frågorna. Länsstyrelsen har därvid anfört:

Enligt bestämmelsen skall allenast »såvitt möjligt» hänsyn tagas till ägarens behov av förnödenheten för ägarens näring. Vad som oundgängligen erfordras för någons näring må ej utan tvingande militära skäl utfordras. Prövning av förnödenhets nödvändighet för viss näring skall enligt förslaget ej ankomma på civil myndighet. Tillämpningen av bestämmelsen kan medföra allvarliga konsekvenser för näringslivet och de enskilda. Med hänsyn till näringslivets intressen måste det starkt ifrågasättas om bestämmelsen skall träda i kraft innan den planläggning av de civila transportererna, som omnämnes i motiven till 50 § uttagningsförordningen verkställts. För de enskildas del står bestämmelsen föga i överensstämmelse med statens åtgärder i övrigt till förhindrande av att enskilda företags näring spolieras. Motsvarighet till näringsbidragen enligt krigsfamiljebidragsförordningen torde böra övervägas. Den nuvarande bestämmelsen, att rekvisition icke må omfatta sådant, som är oundgängligen nödvändigt för ägarens behov och näring, synes på grund härav tillsvidare böra kvarstå. Redan nu hava fall förekommit då, utan hänsyn till denna bestämmelse, motorfordon upptagits i biluttagningsregistret, ehuru tvingande militära skäl härför saknats.

Departements-
chefen.

Såsom utredningsmännen anfört kan den gällande bestämmelsen, att rekvisition ej må omfatta sådant, som är oundgängligen nödvändigt för någons behov eller näring, ej längre upprätthållas. I praktiken har den i själva verket ej kunnat tillämpas efter orden. Krigsmaktens behov av exempelvis lastbilar och hjälpfartyg hade ej kunnat tillgodoses under iakttagande av denna bestämmelse.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har i detta sammanhang upptagit frågan om reglering av de civila transportbehoven under mobilisering. Länsstyrelsen har ifrågasatt, huruvida icke krigsmaktens rätt till rekvisition av motorfordon i avvaktan på en sådan reglering borde begränsas i enhetlighet med bestämmelsen i nuvarande 2 §.

Utredningsmännen ha, såsom framgår av den lämnade redogörelsen, intagit en annan ståndpunkt i detta avseende.

Med utgångspunkt från typfrågans avgörande betydelse för krigsmaktens anskaffning av motorfordon ha utredningsmännen förutsatt, att krigsmak-

ten skall äga prioritet och således, då urvalet det kräver, äga rekquirera även motorfordon, som innehavas av de för folkförsörjningen viktiga företagen. Utredningsmännen ha emellertid med skärpa framhållit, att de företag, vilka på detta sätt nödgas avstå sina fordon, måste beredas kompensation genom överföring av fordon från mindre betydelsefulla företag.

Jag delar i princip utredningsmännens uppfattning i dessa frågor, därvid jag dock förutsätter att en avvägning mellan de olika intressena kommer till stånd i de gränsfall, som med nödvändighet måste inträffa.

För närvarande pågår inom statens trafikkommission en undersökning rörande frågan hur de samhällsviktiga transporter skola kunna tillgodoses i en situation, då ett stort antal fordon rekquireras för militära ändamål. Att denna fråga erhåller en tillfredsställande lösning är uppenbarligen av avgörande betydelse.

5 §.

Denna paragraf motsvarar nuvarande 2 § andra stycket. Den i andra punkten av sistnämnda stadgande upptagna regeln har dock ändrats, såvitt angår fartyg.

Utredningsmännen ha härom anmärkt:

Flertalet av de för fyllande av krigsmaktens behov erforderliga fartygen ha i fredstid uttagits enligt fartygsuttagningslagen. Denna medger endast ianspråktagande med nyttjanderätt. Enligt förslaget skola samtliga fartyg anskaffas genom rekvisition. Då det måste antagas, att även i fortsättningen fartyg i allmänhet komma att tagas i anspråk med nyttjanderätt, har den i nuvarande 2 § andra stycket intagna presumtionsregeln ändrats såvitt angår fartyg.

Gentemot den föreslagna ändringen har *marinförvaltningen* framhållit, att det under nu pågående beredskapstid visat sig, att fartygs övertagande med äganderätt i de flesta fall vore fördelaktigast för kronan. Den nu stadgade presumtionsregeln borde därför enligt marinförvaltningens mening ej ändras.

Om tvekan skulle uppstå huruvida ett fartyg tagits i anspråk med äganderätt eller nyttjanderätt, skall det enligt utredningsmännens förslag antagas, att nyttjanderättsupplåtelse föreligger. Jag finner för min del denna ståndpunkt vara riktig och godkänner alltså utredningsmännens förslag i denna del.

*Departements-
chefen.*

6 §.

Första stycket i förevarande paragraf, vilket saknar motsvarighet i gällande rekvisitionslag, avser formen för rekvisition av förnödenhet, som uttagits i fredstid. Stadgandet har förut berörts i den allmänna motiveringen.

I andra stycket, som motsvarar en bestämmelse i nuvarande 1 § tredje stycket, lämnas föreskrifter om formen för annan rekvisition än nyss sagts.

Frågan härom har upptagits till behandling av riksdagens militieombudsman i skrivelse den 31 januari 1941, däri bland annat anförts:

Situationer kunde uppstå då till samhällets skydd påkallades åtgärder av den art och den brådskande natur, att formerna för rekvisitionsförfarandet icke kunde iakttagas, därest det avsedda resultatet verkligen skulle uppnås. Ingridanden som skett i strid med lagens ord torde därför kunna framstå såsom rättsenliga med hänsyn till ett föreliggande nödläge. Det skulle uppenbarligen framstå såsom föga rimligt om dylika ingrepp av den enskilde skulle kunna motas med de åtgärder som i allmänhet kunde vidtagas för att återställa ett rubbat besittningsförhållande. Det torde emellertid vara önskvärt att de nu berörda situationerna beaktades redan vid lagbestämmelsernas utformning. Ur vissa synpunkter torde det vara fördelaktigt att i författningarna för visst fall erkändes den form av rekvisition som bestode däri, att vad som erfordrades toges i anspråk omedelbart, varpå uppgörelse med vederbörande rättsägare skedde i efterhand. Därigenom skulle man bland annat vinna att det kunde klart angivas, att ett dylikt föregripande av rekvisitionsförfarandet vore tillåtet endast i verkliga nödlägen, då fara vore i dröjsmål. Vidare kunde särskilda bestämmelser meddelas angående ordningen för bestämmandet av den ersättning som i dylikt fall skulle utgå till vederbörande sakägare.

Utredningsmännen ha beträffande andra stycket yttrat följande:

Den rekvisition, som avses i andra stycket, motsvarar den som sker med stöd av nuvarande rekvisitionslag. Beträffande sådan rekvisition — om vilken något förhandsmeddelande i regel ej kunnat lämnas — torde med hänsyn till den enskilde skriftlig form i princip böra iakttagas. Såsom framhållits i militieombudsmannens skrivelse kunna emellertid situationer uppstå då kravet på skriftlig form ej kan upprätthållas utan att det avsedda resultatet äventyras. Det kan sålunda inträffa, att ägaren av t. ex. ett avsides beläget markområde ej inom rimlig tid kan anträffas eller att det ej utan svårighet och tidsutdräkt kan fastställas vem som är ägare. I ett sådant läge kan det bli nödvändigt att taga vad som erfordras i besittning utan iakttagande av någon som helst form. Att ersättningen i sådant fall skulle bestämmas enligt andra grunder eller på annat sätt än om skriftlig rekvisition skett synes ej vara motiverat; besittningstagandet bör gälla såsom laga rekvisition.

I enlighet med det anförda stadgas i andra stycket, att ifrågavarande rekvisition, *där så ske kan*, skall göras genom rekvisitionsskrivelse. I den enskildes intresse och ur ordningssynpunkt föreslås emellertid det tillägg, att om rekvisitionen skett annorledes än genom rekvisitionsskrivelse den utan dröjsmål skall bekräftas i skriftlig form.

Luftskyddsinspektionen har hemställt, att ytterligare inskränkning i rätten att tillgripa ett formlöst rekvisitionsförfarande måtte föreskrivas. Såsom förutsättning därför borde stadgas, att ett nödläge vore för handen.

Tredje stycket ersätter nuvarande 4 § första stycket.

Rekvisition skall för närvarande ställas till Konungens befallningshavande, landsfiskal, magistrat eller kommunal myndighet eller ock, där så finnes lämpligt, omedelbart till den, som har att fullgöra rekvisitionen. Denna bestämmelse bör ses i samband med det tidigare berörda stadgandet om kommuns ansvarighet för rekvisition, vilket stadgande enligt förslaget skall upphöra att gälla.

I förevarande stycke föreslås den ändringen, att rekvisition skall ställas omedelbart till den, som har att fullgöra densamma. *Utredningsmännen* ha härtill anfört, att den ändrade lydelsen väsentligen sammanhängde därmed, att kommunen enligt förslaget ej hade någon särskild funktion. Det med den

nuvarande bestämmelsen avsedda syftet hade tillgodosetts genom 7 § i förslaget till rekvisitionsförfordning.

Den ändring av gällande bestämmelser, som innefattas i detta stycke, har föranlett erinringar från flera myndigheters sida.

Arméförvaltningen har framhållit, att skyldigheten att fördela rekvisitionerna enligt förslaget överflyttats från kommunen till rekvisitionen. Rekvisition kunde ej ske förrän sådan fördelning verkställdes. Den föreslagna ordningen innebure i princip en i och för sig icke önskvärd utökning av de militära myndigheternas åligganden. I praktiken torde emellertid förhållandet bliva det, att arbetet med fördelning av större rekvisitioner övertvägande komme att åvila polismyndigheten, då i allmänhet vederbörande rekvisient till följd av bristande lokal- och personkänedom torde få små möjligheter att aktivt deltaga däri. Det borde noggrant övertvägas, huruvida möjligheterna att ställa rekvisition till civil myndighet borde stängas.

En liknande ståndpunkt har intagits av fem länsstyrelser.

Sålunda har *länsstyrelsen i Gotlands län* anfört: I det övertvägande flertalet fall hade inom länet rekvisition ställts till civil myndighet, som därvid haft möjlighet att pröva de olika intressekonflikterna. Länsstyrelsen funne de nu gällande bestämmelserna skapa större säkerhet för att den civila befolkningens intressen i största möjliga utsträckning bleve tillgodosedda.

Länsstyrelsen i Värmlands län har framhållit, att i ett flertal fall hade den enskildes rätt endast genom länsstyrelsens mellankomst kunnat vinna beaktande. Denna möjlighet hade länsstyrelsen haft allenast på grund därav, att rekvisitionerna inkommit till länsstyrelsen. Det vore olyckligt, att civil myndighet under fredstid bleve avkopplad från befattning med rekvisitionsförfarandet.

Länsstyrelsen i Örebro län har särskilt berört frågan om rekvisition av fastigheter. I sådana fall borde enligt länsstyrelsens mening gälla, att rekvisitionen under alla förhållanden skulle ha att vända sig direkt till länsstyrelsen. Någon menligare tidsomgång skulle enligt länsstyrelsens mening icke följa härav.

Länsstyrelsens i Västernorrlands län yttrande i denna del har intagits i den allmänna motiveringen i samband med frågan om kommuns ansvarighet.

Lantbruksstyrelsen har slutligen ifrågasatt, huruvida icke en obligatorisk medverkan från länsstyrelserna vid rekvisitionsförfarandet vore motiverad och önskelig.

En annan uppfattning företrädes av *länsstyrelsen i Malmöhus län*, som yttrat:

Enligt nuvarande rekvisitionslagstiftning skall rekvisition, där ej större skyndsamhet är av nöden, ställas till civil myndighet, som har att utfärda rekvisitionspåbud. Om meddelande av dylikt påbud icke endast skall betraktas som en expeditionell åtgärd, bör beslutet grundas på en utav den civila myndigheten verkställd prövning av förutsättningarna för rekvisitionen. En sådan prövning har emellertid enligt vad erfarenheten visat i allmänhet icke kunnat företagas i rekvisitionsärendena. Rekvisitionsskrivelserna ha nämligen icke innehållit något som kunnat tjäna till ledning för ett bedömande av för-

utsättningarna för rekvisitionsrätten och ärendenas brådskande natur har medfört, att någon utredning därom icke kunnat verkställas. Ehuru förslaget i denna del ej på samma sätt som den nu gällande rekvisitionslagstiftningen understryker vikten av varsamhet vid rekvisitionsrättens utövande, anser sig länsstyrelsen dock böra förorda bifall till densamma. Enligt länsstyrelsens mening har nämligen den prövningsrätt i fråga om rekvisitionsförutsättningarna, som för närvarande må tillkomma de civila myndigheterna, praktiskt taget intet värde.

F j ä r d e s t y c k e t har hämtats från nuvarande 1 § tredje stycket.

Slutligen torde en redogörelse få lämnas för ett av *statens krisrevision* i detta sammanhang väckt förslag. Krisrevisionen har anfört:

Erfarenheterna från den nu gällande lagstiftningen ha visat svårigheten att hålla en klar gräns mellan frivilliga uppgörelser å ena sidan och rekvisition å andra sidan. Rättsosäkerhet och besvärligheter av olika slag ha uppstått. Såsom av betänkandet framgår skall frivilligt avtal alltså i princip gå före rekvisition. Ur praktiska synpunkter synes det viktigast att förhindra att den enskilde genom ett frivilligt erbjudande avbryter ett en gång inlett rekvisitionsförfarande. Som de föreslagna bestämmelserna utformats synes intet hinder möta för den enskilde att, sedan t. ex. en bil eller ett artyg rekviderats och övertagits av den militära myndigheten samt ersättningsbeslut meddelats av den lokala värderingsnämnden, göra den militära myndigheten ett erbjudande om frivillig upplåtelse för ett belopp, som motsvarar eller understiger den av den lokala nämnden bestämda ersättningen. Om detta erbjudande antages och frivilligt avtal kommer till stånd, ernår den enskilde, att statsverkets möjlighet att få ersättningen nedsatt efter besvär till riksvärderingsnämnden bortfaller, att likviden kommer att utbetalas omedelbart och att rekvisitionslagstiftningens bestämmelser till skydd för tredje man vid likvidens utbetalande icke bliva tillämpliga.

För att undvika all osäkerhet i denna del föreslås, att i 6 § förslaget till rekvisitionslag införes ett uttryckligt stadgande om när rekvisition skall anses föreligga. Lagrummet synes bygga på den principen, att rekvisition skett genom att rekvisitionsbeslutet bringats till förnödenhetsinnehavarens kännedom. I anslutning till en dylik föreskrift synes böra stadgas, att sålunda verkställd rekvisition skall fullföljas genom fastställande av ersättning och ersättnings utbetalande i enlighet med rekvisitionslagstiftningens föreskrifter.

*Departements-
chefen.* Beträffande frågan om formen för rekvisition av förnödenhet, som i fredstid uttagits, må hänvisas till den allmänna motiveringen.

Vad angår sådan rekvisition, som avses i andra stycket, har luftskyddsinspektionen hemställt, att såsom förutsättning för ett formlöst förfarande borde stadgas, att ett nödläge är för handen. De av utredningsmännen använda orden »där så ske kan» innebära, att rekvisitionen om möjlighet därtill finnes skall ske skriftligen. Jag finner sistnämnda formulering tillfredsställande och i nära överensstämmelse med vad luftskyddsinspektionen åsyftar.

Enligt utredningsmännens förslag skall rekvisition ställas till den som skall fullgöra densamma. Mot förslaget ha flera myndigheter invänt, att civil myndighet därigenom skulle berövas möjligheten att pröva, att rekvisitionsförutsättning vore för handen. Å andra sidan har en myndighet, länsstyrelsen i Malmöhus län, gjort gällande att nämnda prövningsrätt saknar praktiskt värde.

Gällande föreskrift, att rekvisition i första hand skall ställas till civil myndighet torde, såsom ock utredningsmännen ansett, stå i nära samband med bestämmelsen om kommuns ansvar för rekvisition. Myndigheten utgör det förmedlande organet mellan rekvisitionen och kommunen. Denna uppgift skulle emellertid komma att upphöra i och med det kommunala ansvarets avskaffande.

Länsstyrelserna i Gotlands m. fl. län ha framhållit, att den civila myndigheten skulle ha till uppgift att i viss utsträckning pröva lagligheten av den militära myndighetens rekvisitionsbeslut. Emellertid torde man i likhet med länsstyrelsen i Malmöhus län kunna ifrågasätta om en sådan prövningsrätt är av större praktiskt värde. Under ett pågående krig torde i varje fall så ej vara förhållandet.

I detta sammanhang vill jag erinra om att rekvisitionen av de i fredstid uttagna förnödenheterna uppenbarligen ej kunna ställas till myndighet.

På grund av vad sålunda anförts finner jag övervägande skäl tala för ett godkännande av utredningsmännens förslag i denna del.

Det syfte, som länsstyrelserna i Gotlands m. fl. län velat uppnå, torde åtminstone delvis kunna vinnas genom föreskrift i tillämpningsförfattningen om skyldighet för militär myndighet att såvitt möjligt söka samråd med civil myndighet. I samband härmed torde det böra åläggas ej blott polismyndighet utan även vederbörande kommunala organ att lämna militär myndighet erforderliga upplysningar.

Slutligen har krisrevisionen på anförda skäl hemställt om en bestämmelse av innebörd att sedan ett rekvisitionsförfarande en gång inletts detta sedermera ej finge avbrytas genom frivillig uppgörelse. Jag instämmer i huvudsak i vad krisrevisionen sålunda anför. Det erforderliga stadgandet härom torde böra innehålla, att uppgörelse under hand om ersättning ej må träffas, sedan rekvisition skett. Bestämmelsen har införts i ett femte stycke av förevarande paragraf. Rekvisitionen torde få anses ha skett i och med att beslutet om rekvisition kommit till den enskildes kännedom. I de tidigare berörda situationer, då ett formlöst rekvisitionsförfarande måste tillgripas, torde rekvisitionen böra anses äga rum genom själva ianspråktagandet.

7 §.

Denna paragraf motsvarar nuvarande 3 § fjärde stycket, vilket stadgande av utredningsmännen omformulerats i förenklingssyfte. Departementsförslaget innefattar en utvidgning av stadgandets räckvidd.

Marinförvaltningen har framhållit, att enligt utredningsmännens förslag skyldighet ej föreläge att tåla åtgärd, som innefattade en tillbyggnad, såsom anordnande å fartyg av fundament för kanoner och av svepakter. Tillägg här- om borde införas i texten.

Bestämmelser i de avseenden, som i övrigt avhandlas i nuvarande 3 §, ha av utredningsmännen upptagits i 6 § i förslaget till rekvisitionsförordning. Ifrågavarande bestämmelser reglerar närmare skyldigheten att lämna kvarter åt krigsmaktens personal. I samband med överflyttandet av bestämmelserna

ha utredningsmännen vidtagit en ändring i sak i fråga om det bostadsutrymme som skall förbehållas kvartervärden. För närvarande gäller i detta avseende, att invånarna i rekvirerade hus och byggnader ej äro skyldiga att lämna de rum och sängar, där de vanligen hava sitt nattläger. Enligt det föreslagna stadgandet i rekvisitionsförordningen skall kvartervärden anvisas nödigt bostadsutrymme för sig och sin familj.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har förordat bibehållande av de nuvarande bestämmelserna om det utrymme, som skall anvisas kvartervärden.

*Departements-
chefen.*

Marinförvaltningen har föreslagit ett tillägg till paragrafen av innebörd att den enskilde skulle vara skyldig tåla åtgärd, som innefattade en tillbyggnad. Såsom exempel härpå har marinförvaltningen anfört anordnande å fartyg av fundament för kanoner samt av svepakter. Då förslaget synes befogat, torde i förevarande paragraf böra stadgas skyldighet för ägare eller innehavare av förnödenhet, som rekvirerats med nyttjanderätt, att tåla de åtgärder beträffande förnödenheten, som vederbörande myndighet finner erforderliga.

Emellertid vill jag i detta sammanhang framhålla följande. En tillbyggnad å fartyg kan medföra omfattande och dyrbara arbeten. Då fartyget efter nyttjandet skall återlämnas, kan kronan bli nödsakad att för avsevärda kostnader återställa fartyget i ursprungligt skick. Innan tillbyggnad sker, torde därför böra noggrant övervägas, huruvida det icke skulle ställa sig fördelaktigare för kronan att övertaga fartyget med äganderätt.

I anledning av länsstyrelsens i Norrbottens län hemställan får jag hänvisa till att bestämmelsen om bostadsutrymme bragts i överensstämmelse med motsvarande stadgande i utrymningslagen.

Om värderingsnämnder.

Bestämmelserna under denna rubrik ha i allt väsentligt berörts i den allmänna motiveringen. Jag inskränker mig därför till följande anmärkningar rörande de särskilda bestämmelserna.

8 §.

Denna paragraf kan anses ersätta nuvarande 11 § första stycket.

I fråga om riksvärderingsnämnden gör förslaget ej någon ändring. De nuvarande lokala värderingsnämnderna motsvaras i förslaget av allmänna lokala värderingsnämnder. Dessas befogenhet har inskränkts, i det att flertalet ärenden angående hästar, fordon och fartyg överflyttats å de nyinrättade speciella värderingsnämnderna. Fartygsvärderingsnämnderna komma att övertaga de nuvarande lokala värderingsnämndernas huvudsakliga befattning med fartyg. Hästvärderings- och bilvärderingsnämnderna motsvara väsentligen de nuvarande hästmönstrings- respektive motormönstringsnämnderna.

Enligt förslaget skola hästvärderings- och bilvärderingsnämnderna samt de allmänna lokala värderingsnämnderna vara anknutna till de olika länen. Fartygsvärderingsnämnderna däremot skola tillhöra var sitt marindistrikt.

Upprättande av taxor skall enligt förslaget endast ankomma på riksvärderingsnämnden och de allmänna lokala värderingsnämnderna.

9 §.

Första stycket i denna paragraf ersätter sista styckena i nuvarande 12 och 14 §§.

I övrigt överensstämmer paragrafen bortsett från några mindre jämkningar med nuvarande 11 § andra, tredje och fjärde styckena.

Ordet ställföreträdare har liksom i övriga delar av förslaget utbyts mot suppleant.

Bestämmelsen i 20 § första stycket rekvisitionsförordningen om antalet ställföreträdare i riksvärderingsnämnden har överförts till lagen, i vilken motsvarande stadgande om lokal värderingsnämnd redan finnes intaget.

10 §.

Paragrafen ersätter nuvarande 11 § femte stycket. Utredningsmännens förslag har undergått den jämkningen att föreskrift lämnats att den ene av de av länsstyrelsen utsedda ledamöterna i fartygsvärderingsnämnd skall vara ordförande. I anslutning till vad i det föregående yttrats har vidare meddelats föreskrift att en av ledamöterna i lokal värderingsnämnd skall utses av militär myndighet, som av Kungl. Maj:t bestämmes, i stället för av arméfördelningsschef respektive marindistriktschef.

Enligt utredningsmännens förslag skall för varje ledamot i allmän lokal värderingsnämnd utses två suppleanter. För ledamöterna i övriga lokala värderingsnämnder skola däremot utses lika antal suppleanter. *Länsstyrelsen i Örebro län* har ifrågasatt huruvida icke antalet suppleanter i samtliga lokala värderingsnämnder borde bestämmas till två för varje ledamot. *Länsstyrelsen i Malmöhus län* har gjort samma hemställan, såvitt angår hästvärderingsnämnd. — Emellertid ha båda länsstyrelserna såsom ett alternativ ifrågasatt, att åt vederbörande länsstyrelse inrymdes befogenhet att, där så påkallades, inkalla tillfällig suppleant.

Med hänsyn till det betydande antal nämnder, som torde komma att tillsättas, finner jag den av länsstyrelserna alternativt föreslagna anordningen vara lämpligare. Bestämmelse härom synes böra införas i förevarande paragraf.

Om de grunder, efter vilka ersättning skall utgå, m. m.

Under denna rubrik ha sammanförts bestämmelser angående dels grunderna för ersättningens bestämmande dels upprättande av taxor dels ock sättet för ersättningens bestämmande.

Vissa bestämmelser i den gällande lagen ha ej upptagits i utredningsmännens förslag. Sålunda ha utredningsmännen ej bibehållit stadgandet i nuvarande 6 §, att transport å järnväg ersättes efter militärtaxa, då sådan transport borde beställas enligt militära järnvägsreglementet och alltså icke syntes komma att bli föremål för rekvisition. Stadgandena i 7 § 1. andra styck-

ket och 2. andra stycket ha likaledes uteslutits, då ifrågavarande bestämmelser enligt utredningsmännens mening avsågo förhållanden, som numera helt reglerades genom riksvärderingsnämndens taxor. I dessa delar biträder jag utredningsmännens förslag.

Departementsförslaget avviker på några punkter från utredningsmännens förslag. Sålunda har ändring skett i bestämmelsen om ersättning för kvarter m. m. i 12 §. I detta lagrum har tillika införts stadgande om ersättningsbestämmande i vissa fall, då frivillig överenskommelse träffats. I 13 § har införts ett nytt moment om ersättning för inställelse inför värderingsnämnd. Slutligen ha smärre jämkningar vidtagits i 17—19 §§.

Under remissbehandlingen har ifrågasatts, huruvida ej räntegottgörelse bör kunna tillerkännas sakägare.

Onekligen kunna fall ej sällan förekomma, då vissa billighetsskäl skulle tala för att ränta utdömdes. Frågan torde dock ej vara av nämnvärd betydelse för den enskilde. Med hänsyn härtill och då räntebereäkningen ofta komme att medföra icke ringa omgång för de utanordnande myndigheterna, anser jag mig ej böra framlägga förslag om räntas utdömande.

11 §.

Paragrafen avser grunderna för ersättningsbestämmande, då förnödenhet tages i anspråk med äganderätt. Första meningen, som innehåller den allmänna bestämmelsen, överensstämmer med vad i motsvarande fall gäller enligt nuvarande 7 § 1. första stycket.

Ett stadgande av den lydelse andra meningen utvisar har tidigare ifrågasatts (se prop. 1941: 273, sid. 45 och 46).

I nämnda sammanhang framförde *riksvärderingsnämnden* betänkligheter mot ett sådant stadgande. Nämnden anförde:

Uti hyresersättning för bilar ingår väl gottgörelse även för amortering av fordonet men ersättningen innefattar självfallet till icke oväsentlig del jämväl annat, såsom gottgörelse för avsaknad av fordonet m. m. Om alltså med ledning av nämndens taxa ett samtidigt bestämmande skulle ske av såväl hyresersättning för ianspråktaget fordon som av fordonets värde vid framtida inlösen och tillika avtalades, att vid fordonets övertagande med äganderätt skulle från det åsatta priset avdragas redan erlagd hyresersättning, måste resultatet bliva oriktigt och förlust tillskyndas ägaren. Fordonets inlösningspris bör bestämmas efter dess värde vid inlösningsstillfället. Den del av hyresersättningen, som motsvarar amortering, är konsumerad genom den värdeminskning, fordonet kan hava undergått, medan fordonet innehafts med nyttjanderätt. Hyresersättningen bör därför icke ens till någon del avdragas. Skulle det av praktiska skäl anses lämpligt, att värde åsattes fordonet redan vid den första rekvisitionen och att detta värde lägges till grund för bestämmande av priset för fordonet, då detta övertages med äganderätt, bör visserligen avdrag göras för del av den inbetalda hyresersättningen men endast för den del därav, som kan anses motsvara amortering av fordonet, ej för annat. I detta fall fordras alltså en skälig uppskattning, för vilken fasta regler självfallet icke kunna givas men som i praktiken icke torde vålla större svårigheter.

Utredningsmännen ha beträffande det nu föreslagna stadgandet yttrat följande:

Det torde kunna förekomma, att, sedan en förnödenhet med nyttjanderätt tagits i anspråk för kronans räkning, av en eller annan anledning finnes lämpligt, att förnödenheten i fråga övertages med äganderätt. Därest förnödenheten härvid av praktiska skäl icke underkastas särskild värdering, utan ersättningen bestämmes med utgångspunkt från ett i samband med det ursprungliga ianspråktagandet åsatt värde, kan detta tydligen icke utan vidare läggas till grund vid bestämmandet av den ersättning, som kronan skall utgiva för äganderättsförvärvet. Till den del nyttjanderättsersättningen kan anses ha motsvarat amortering av förnödenheten, måste nämligen hänsyn härtill tagas vid fastställandet av det pris, kronan skall erlägga för förnödenheten. Det är med tanke på sådana fall, som det ansetts lämpligt att meddela en föreskrift av det innehåll andra meningens i förevarande paragraf har.

Riksvärderingsnämnden har i anledning av det nu föreliggande förslaget förklarat att nämnden under hänvisning till sitt tidigare yttrande och den av utredningsmännen anförda motiveringen funnit sig böra tillstyrka stadgandet.

Riksbankens fullmäktige ha i skrivelse till Kungl. Maj:t framhållit såsom synnerligen önskvärt att ifrågakvarande stadgande infördes i rekvisitionslagen.

I likhet med utredningsmännen finner jag i lagen böra stadgas, att då egen- *Departements-*
dom, som först tagits i anspråk med nyttjanderätt, sedermera rekvireras med *chefen.*
äganderätt vid köpeskillningens bestämmande skälig hänsyn skall tagas till
hyresersättningen. Emellertid är jag ej fullt ense med utredningsmännen i
fråga om stadgandets innebörd och tillämpning.

Stadgandet bör enligt min mening vinna tillämpning, för den händelse nyttjanderättsersättningen efter hand uppgått till så högt belopp, att den del därav, som överstiger skälig ränta å egendomens kapitalvärde och alltså kan anses innefatta amortering av detta, överstiger den verkliga värdeminskning egendomen undergått i kronans hand. Om härvid inlösningspriset — såsom utredningsmännen torde ha avsett — icke finge bestämmas till lägre belopp än egendomens uppskattade värde vid inlösningsstillfället, skulle ägaren tydligen erhålla dubbelbetalning. För att förebygga ett sådant resultat torde inlösningspriset böra reduceras med tillämpning av ifrågakvarande stadgande, så att kronan blir skäligen gottskriven för den amortering, som efter den angivna beräkningsgrunden kan anses ha inbegripits i nyttjanderättsersättningen.

Uppenbarligen bör avräkning ej ske med högre belopp än som är förenligt med billighet gentemot den enskilde.

Det torde böra övervägas, huruvida ej motsvarande stadgande bör införas i förfogandelagstiftningen.

12 §.

I denna paragraf, som motsvarar nuvarande 7 § 2. första stycket och 9 §, meddelas regler angående grunderna för ersättnings bestämmande, då förnödenhet tages i anspråk med nyttjanderätt.

Motsvarande stadgande i utredningsmännens förslag upptog därjämte bestämmelser av väsentligen samma innehåll som gällande 5 §.

Enligt sistnämnda lagrum skall ersättning icke utgå för nyttjande av obegagnade byggnader, skogs- och hagmarker samt obrukade fält, ej heller för kvarter, stallrum och plats under tak för materiel m. m. Pågår inkvartering under så lång tid, att kvartervärden därigenom åsamkas särskilda kostnader eller avsevärda olägenheter, må dock ersättning utgå med skäligt belopp.

Utredningsmännen ha framhållit, att stadgandet om hyresfri inkvartering m. m. sammanhänge med historiska förhållanden och ha i anslutning härtill anfört:

Utredningsmännen ha ej ansett sig böra föreslå någon rubbning i stadgandet med hänsyn till de svåröverskådliga ekonomiska konsekvenser detta kunde medföra. Emellertid torde billigheten kräva, att stadgandet ej ges en alltför sträng tolkning. Sålunda torde det — såsom riksvärderingsnämnden framhållit i cirkulärskrivelse den 15 juni 1940 — då fråga är om rum som rekviderats i hotell, pensionat eller dylika lokaler i regel få anses skäligt att lämna ersättning även om tiden för inkvarteringen varit jämförelsevis kort; detta dock under förutsättning att kvartervärden genom sin bokföring eller på annat sätt kan tillförlitligen styrka, att han genom inkvarteringen gått miste om inkomst.

Bestämmelsen om hyresfri inkvartering påkallar uppmärksamhet även ur en annan synpunkt. Såsom utvecklats under 1 §, är rekvisitionsrätten subsidiär, i det rekvisition endast må tillgripas om behovet ej kan tillgodoses genom frivilligt avtal på skäliga villkor. Denna princip kan emellertid icke vara avsedd att tillämpas i fall som det förevarande, där rekvisitionslagen stadgar uttrycklig avvikelse från vad som skulle gälla enligt vanliga ersättningsregler. Fordras hyresersättning i fall då sådan ej skall utgå enligt rekvisitionslagen, torde det därför städse böra ankomma på den militära myndigheten att hänskjuta ersättningsfrågan till värderingsnämnd. Instruktion i detta avseende synes böra utfärdas.

Utredningsmännens förslag om bibehållande av ifrågavarande regler har föranlett erinringar från flera myndigheters sida.

Sålunda har *arméförvaltningen* yttrat:

En oklar fråga är den, huru ersättning skall beräknas för utrymmen, avsedda för uthyrning i allmänna marknaden. Förhindras genom ianspråktagande för militärt bruk exempelvis ett rums eller en lägenhets uthyrning synes det svårt att bestämma ersättningen enligt de föreslagna bestämmelserna. I princip synes det riktigast, att ersättning i ett dylikt fall utgår enligt allmänna hyresmarknadens priser, då kvartervärden annars förorsakas pekuniär förlust genom den militära inkvarteringen, ett resultat som i många fall måste framstå såsom stötande. Till den nu angivna ersättningsnormen lär man emellertid näppeligen kunna komma fram med utgångspunkt från ifrågavarande bestämmelser. Mistad hyresinkomst är direkt hänförlig till vad lagen benämner förlorad avkastning eller nytta. Emellertid gälla bestämmelserna om ersättning härför icke kvarter. Det torde få anses vanskligt att helt generell undantaga kvarter från reglerna om ersättning för förlorad avkastning och nytta. Enligt ämbetsverkets åsikt bör den grundläggande principen i fråga om inkvarteringsersättningsbestämmande närmast vara den, att kvartervärd å ena sidan icke skall tillskyndas ekonomisk förlust vare sig i form av direkta kostnader eller bevisligen utebliven inkomst, men att han å andra sidan ej heller skall tillåtas göra ekonomisk vinst, varjämte han skall vara skyldig att utan inkvarteringen sammanhängande olägenheter av icke

ekonomisk art, ävensom en viss förslitning (icke avsevärd försämring) av de ianspråktaga lokalerna.

Av det sagda torde framgå att — fränsett de svårigheter och den osäkerhet, som alltid är förbunden med en skälighetsprövning — varken de nuvarande eller de föreslagna bestämmelserna alltid erbjuda tillräcklig ledning vid avgörande av ersättnings storlek i konkreta fall. Granskningen av truppförbandens räkenskaper giva även vid handen, att ifrågasvarande ersättningsfrågor för närvarande icke handläggas efter enhetliga principer. I regel torde ersättning utgå med högre — i avsevärd omfattning väsentligt högre — belopp än vad överensstämmer med lagens ordalydelse. Lämpligheten av att under dylika förhållanden bibehålla de nu gällande, i vissa lägen uppenbarligen alltför stränga bestämmelserna, kan ifrågasättas.

Marinförvaltningen har hänvisat till de svårigheter, som enligt utredningsmännens framställning mötte att rättvist tillämpa ifrågasvarande bestämmelser. Dessa hade i praktiken givit anledning till både misstag och onödiga tvister mellan kronan och enskilda. Beträffande frågan i vilka fall och på vilka villkor frivillig uppgörelse borde träffas, hade utredningsmännen framhållit, att den eljest inom rekvisitionslagen tillämpliga principen i detta avseende ej kunde tillämpas på kvarter. Utredningsmännen hade förordat särskild instruktion härom. Med hänsyn till vad sålunda anförts syntes det kunna ifrågasättas, huruvida icke bestämmelsen om hyresfri inkvartering borde uppgivas.

Länsstyrelsen i Kronobergs län har ifrågasatt, huruvida ej rätten till ersättning i förevarande fall borde utvidgas.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har framhållit, att begreppet »obegagnade byggnader» borde förtydligas. Det hade förekommit, att lägenheter, vilka stått tillfälligt obegagnade i avvaktan på uthyrning eller på grund av pågående reparation, tagits i anspråk utan ersättning under åberopande av bestämmelsen i fråga. Då rekvisition av sådana »obegagnade» lägenheter ofta varat lång tid, hade ägarna förorsakats synnerligen stor förlust. De av utredningsmännen gjorda uttalandena om förutsättningen för att ersättning skulle utgå för kortvarig inkvartering i hotell och dylika lokaler torde i realiteten innebära, att ersättning i dylika fall icke kunde utgå. Det vore nämligen svårt att bevisa, att inkvartering vållat minskade inkomster. Enligt länsstyrelsens mening borde de personer, vilka hade till näring att upplåta rum, ej betagas möjligheten att erhålla ersättning därför.

Även *länsstyrelsen i Blekinge län* har hemställt om förtydligande av begreppet »obegagnade byggnader».

Länsstyrelsen i Norrbottens län har ansett starka skäl tala för att stadgandet om hyresfri inkvartering borde utgå. Länsstyrelsen har tillika överlämnat ett av vederbörande lokala värderingsnämnd avgivet yttrande i frågan. Yttrandet lyder:

Som läget nu är och har varit, alltsedan gällande rekvisitionsförfattningar sattes i tillämpning, bli i regel ägare till rekvirerade kvarterutrymmen sämre ställda än husägare, som under hand träffat överenskommelse om hyran, såvitt nu är fråga om inkvartering på kortare tid, då rekvisitionslagen — helt naturligt förresten — icke analogivis tillämpats vid frivilliga uppgörelser utom möjligen i enstaka undantagsfall. I detta län har lokala nämnden

sökt neutralisera denna olägenhet genom att tillämpa 5 § i gällande rekvisitionslag så fördelaktigt för kvartervärden som möjligt utan att bestämmelsen göres illusorisk. Att behöva förfara så är givetvis icke lyckligt. Utredningsmännen ha också förutsatt, att den militära myndigheten instrueras att tillgripa rekvisition, i de fall då hyresersättning enligt rekvisitionslagen icke skall utgå.

Detta torde emellertid enligt lokala nämndens mening icke vara någon framkomlig väg. Först och främst är det ju en ren bedömningsfråga, i vilka fall ersättning icke bör utgå, en fråga som icke är lätt att avgöra ens för en erfaren värderingsnämnd. Om det då kommer att bero på de olika fältförbandscheferna, om rekvisition på nu ifrågavarande grund skall ske, torde fortfarande risk vara för handen för ojämnhet i ersättningen olika trakter emellan och t. o. m. inom samma trakt. Lokala nämnden fänker här exempelvis på att en del förbandschefer kanske äro benägna att i så stor utsträckning som möjligt vilja ha de ekonomiska mellanhavandena med befolkningen uppklarade, innan förbandet avreser, och i följd därav ställa sig så välvilliga som möjligt vid en underhandsuppgörelse, medan andra kanske av bekvämlighetsskäl tillgripa rekvisition även i fall, då så ej varit nödvändigt, för att själva slippa reglera hyresfrågan.

Vidare kan anföras att risken är stor för att värderingsnämnderna överhoppas med ärenden, däri i och för sig skäligen krav framställts och som kanske blivit billigare för statsverket, om de uppgjorts direkt. Kostnaderna för värderingsnämndernas arbete stiga åtminstone i norra Sverige till icke oväsentliga belopp.

Det må gärna erkännas, att om nu något av det gamla kontributionssystemet skall vara kvar, är detta lättast genomförbart i fråga om kvarter. Dock må man ur ytterligare synpunkter kunna ifrågasätta dess slopande helt och hållet. Det är väl skäligen främmande för ett nutida betraktelsesätt att bara en del skola drabbas av pålaga, när utan alltför stora svårigheter denna kan bäras av hela folket. För gemene man kan det i varje fall framstå som egendomligt, att ersättning ibland skall utgå och ibland icke, något som är ägnat att skapa irritation mellan den förlagda truppen och dess kvartervärdar. Att detta i sin tur kan verka nedsättande på trupp, som kanske blivit förlagd ute i obygd, säger sig självt.

Då slutligen, så långt lokala värderingsnämnden kan förstå, de ekonomiska konsekvenserna icke behöva bli alltför svåra — är förläggningen kort blir hyran ej stor, medan långtidsinkvartering som regel medför sådana olägenheter, som motivera ersättning redan från förläggningens början — tvekar lokala nämnden icke att tillstyrka slopande ur förslaget av berörda begränsning i rätten att erhålla hyresersättning för lämnat kvarter.

Lantbruksstyrelsen har som sin mening framhållit, att för byggnad, vilken under nyttjandetiden skulle hava stått obegagnad, egentlig hyra självfallet icke borde utgå. Däremot syntes ersättning böra utgå för den förslitning, som, utan att kunna hänföras till skada, följde av nyttjandet. I princip syntes för kvarter och stallrum böra utgå — förutom ersättning för olägenhet vid inkvartering under längre tid samt för skada och särskilda kostnader — jämväl ersättning för förslitning, som nyss nämnts.

Frågan har även berörts i några yttranden från hushållningssällskapen (avgivna av förvaltningsutskotten).

Uppsala läns hushållningssällskap har ansett, att bestämmelsen om ersättning för avsevärda olägenheter lätt kunde föranleda tvistigheter. Därest ersättning överhuvud skulle kunna lämnas, borde en bestämd tid fixeras, under vilken ersättning icke borde utgå.

Kronobergs läns hushållningssällskap har anfört: Av utredningsmännens motivering syntes framgå, att de funnit de föreslagna bestämmelserna efter ordalagen innefatta viss obillighet. Den självklara plikten för varje medborgare att bidra till rikets försvar kunde icke motivera ett ensidigt åläggande för dem — närmast jordbrukarna — av vilka rekvirerades kvarter m. m. att upplåta detta hyresfritt. Ersättning syntes i regel böra utgå, när rekvisition skedde från enskild person, även när fråga vore om byggnad, som vid tillfället stode oanvänd. Detta borde ej vara beroende på en välvillig tolkning av en bestämmelse, som i princip stadgade motsatsen.

Malmöhus läns hushållningssällskap har som sin mening anfört, att bestämmelserna i fråga vore obilliga. Särskilt påpekades, att »obrukade fält» ofta utgjordes av för jordbruksdriften viktiga betesmarker.

Älvsborgs läns södra hushållningssällskap har ifrågasatt, huruvida icke vid längre inkvartering skälig ersättning borde utgå för slitning av golv m. m.

Gävleborgs läns hushållningssällskap har förordat en bestämmelse av innehåll att skälig ersättning borde utgå för besvär, som åsamkades genom inkvartering. Vidare borde ersättning utgå för försämring, oavsett om denna kunde betraktas såsom avsevärd.

Enligt såväl det gällande stadgandet som det nu föreslagna skall ersättning gäldas för skada eller avsevärd försämring. Såsom utredningsmännen yttrat, skall sådan skada eller försämring ersättas oberoende av om den kan anses ha uppkommit genom själva begagnandet. Om skada inträffar av våda, utan att någon försummelse kan läggas kronan till last i dess egenskap av nyttjanderättshavare, skall alltså ersättning likväl utgå. I proposition angående allmänna förfogandelagen (1939 L: 284, sid. 44) framhålles i motsvarande sammanhang, att fall torde förekomma, då ersättning bör kunna utgå, även om någon ringare grad av vållande ligger ägaren till last.

Förslag har framställts, att nämnda regel skulle undergå jämkning i kronans intresse.

Sålunda har *marinförvaltningen* framhållit, att skada å fartyg, som tagits i anspråk med nyttjanderätt, vanligen reparerades av kronan under nyttjanderättstiden. Härvid kunde förekomma, att sådana delar, som redan före ianspråktagandet varit gamla och skadade, bleve utbytta mot nya. Därest kronan vid fartygets återlämnande icke erhöle skälig ersättning härför, syntes fartygsägaren kunna göra en oberättigad vinst. Genom tillmötesgående från fartygsägare hade i en del fall tillfredsställande överenskommelser kunnat träffas i dylika ersättningsfrågor. Någon författningens rätt för kronan att fordra ersättning för sålunda vidtagna förbättringar torde emellertid icke föreligga varken enligt gällande eller föreslagen lagstiftning. Bestämmelser för tillvaratagande av kronans rätt i detta avseende syntes erforderliga.

Krisrevisionen har gjort en framställning av samma innebörd. Därest fartyg i kronans hand undergått värdestegring, borde ägaren inom skäliga gränser vara skyldig medgiva avräkning härför. — Framställningen utmynnar i ett förslag om stadgande, enligt vilket vid återlämnandet av fartyg, som rekvirerats med nyttjanderätt, skäligt belopp skulle tillgodoföras kronan,

därest fartyget i kronans hand undergått väsentlig förbättring, som vore till påtaglig nytta för ägaren.

Chefen för armén och länsstyrelsen i Norrbottens län ha slutligen i detta sammanhang upplagit frågan om s. k. *efterhandsrekvisitioner*.

Chefen för armén har sålunda framhållit att det ofta inträffat att kvarter tagits i anspråk med ägarens medgivande, varför rekvisition i sådana fall ej skett. Härvid hade ersättningsfrågan ofta icke blivit närmare preciserad. När sedermera uppgörelse skolat ske, hade det hänt, att kvartervärdens fordringar icke kunnat godkännas. De rekvisitioner, som i dylika fall inlämnats i efterhand, hade i de flesta fall ej godkänts av myndigheterna. Det syntes emellertid vara av vikt att även sådana efterhandsrekvisitioner kunde hänskjutas till värderingsnämnd.

*Departements-
chefen.*

Den nuvarande bestämmelsen i 5 § om hyresfri inkvartering träffar utan tvivel ganska hårt den kategori av sakägare, som beröres därav. Det synes sålunda knappast vara billigt, att den som genom tillhandahållande av kvarter åt trupp går förlustig *avkastning* ej skulle vara berättigad till ersättning härför. Endast statsfinansiella skäl lära kunna anföras till försvar för en dylik ordning.

Vid bestämmelsens tillämpning i praktiken ha stora svårigheter uppstått särskilt av den anledningen, att bestämmelsen är mindre väl förenlig med den tidigare omnämnda principen, att frivillig uppgörelse i första hand skall träffas. Sådan uppgörelse lär nämligen i regel ej kunna ske på de villkor, som framgå av 5 §. En del militära befälhavare ha ansett sig böra följa nämnda princip och ha träffat frivilliga uppgörelser med kvartervärdarna. Härvid ha i allmänhet avtalats ersättningsbelopp, som — ehuru måhända i och för sig måttfulla — likväl väsentligt överstigit vad som skulle ha utgått enligt 5 §. Andra myndigheter, vilka känt sig bundna av ersättningsreglerna i 5 §, ha i enlighet härmed ansett sig böra avvisa även skäliga anspråk från kvartervärdarnas sida och i stället konsekvent tillgripit rekvisition.

Sistnämnda förfarande torde även vara det enda möjliga, därest bestämmelsen om hyresfri inkvartering skall kunna allmänt upprätthållas. Ett sådant tillvägagångssätt komme emellertid att medföra en betydande arbetsbörda för värderingsnämnderna med åtföljande tidsutdräkt och kostnader för statsverket.

Vägande skäl synas på grund av det anförda tala för att de nuvarande reglerna i 5 § upphävas. De *allmänna* bestämmelserna om ersättning vid nyttjanderättsupplåtelse torde i stället böra göras tillämpliga även i de fall, som avses i 5 §. Till stöd härför må ytterligare anföras, att då inkvartering sker enligt utrymningslagen — vilket fall torde vara analogt med det förevarande — ersättning utgår enligt motsvarande allmänna bestämmelser.

Enligt vad nu föreslagits skulle kvartervärd komma att åtnjuta ersättning för förlorad avkastning eller nytta ävensom för skada eller avsevärd försämring. I fråga om innebörden härav torde följande få framhållas.

Ersättning för »obegagnade byggnader, skogs- och hagmarker samt obrukade fält» torde i regel icke komma att utgå enligt de allmänna bestämmel-

serna, då förlust i »avkastning eller nytta» mera sällan uppkommer i dessa fall. »Obegagnad» torde byggnad kunna anses vara endast under förutsättning att den med all sannolikhet skulle ha stått obegagnad under den tid, nyttjandet varar. Om »obrukade fält» användas till betesmarker eller dylikt, torde ianspråktagandet oftast medföra förlust i avkastning. Att skada eller avsevärd försämring skall ersättas, är självfallet.

Mistad lyx bör ej ersättas. Om sålunda innehavaren av en större lägenhet nödgas upplåta några rum utan att därför behöva avstå från skälig bekvämlighet, torde endast ersättning för skada eller försämring böra ifrågakomma. Ersättning för försämring torde i sådant fall — då alltså hyra ej utgår — böra lämnas, oavsett om den kan anses som »avsevärd». — Om däremot lägenhetsinnehavaren nödgas avstå så stora utrymmen, att han och hans hushåll lider väsentligt intrång i skälig bekvämlighet, bör förlorad »nytta» anses föreliggande. Likaledes bör förlorad nytta anses vara för handen, om lägenhetsinnehavaren exempelvis nödgas dela sitt kök med truppen under avsevärd tid.

Marinförvaltningen och krisrevisionen ha i detta sammanhang föreslagit ett stadgande av innebörd, att om fartyg, som tagits i anspråk med nyttjanderätt, i kronans hand undergått värdestegring genom reparation eller förnyelse av fartygsdelar, ägaren borde vara skyldig medgiva skälig avräkning härför vid bestämmandet av skadeersättning enligt förevarande paragraf.

För min del är jag av den meningen, att ägaren i åsyftade fall ej sällan är skyldig vidkännas avräkning redan enligt allmänna rättsregler. Att införa ett stadgande om avräkning synes därför icke böra ifrågakomma, då detsamma skulle kunna få en icke avsedd tillämpning.

Slutligen ha chefen för armén och länsstyrelsen i Norrbottens län upptagit frågan om de s. k. efterhandsrekquisitionerna. I detta avseende torde särskilt böra uppmärksammas det fall då överenskommelse träffats om hyra för kvarter men skador sedermera uppstått, vilka icke omfattats av den tidigare överenskommelsen och varom förlikning ej kan träffas. Chefen för armén har ifrågasatt att i dylikt fall ersättningsfrågan genom rekquisition i efterhand skulle kunna dragas under värderingsnämnds prövning. Detta skulle innebära, att frågan tvångsvis skulle bringas inför värderingsnämnd och att den enskilde sålunda skulle fränkännas sin rätt att draga saken inför domstol.

Jag delar uppfattningen, att värderingsnämnd bör utrustas med möjlighet att upptaga dylik ersättningsfråga. Befogenhet att hänskjuta frågan till värderingsnämnden torde däremot icke böra tillkomma militär myndighet utan allenast den enskilde, som lidit skadan. Om denne hellre vill anlita domstol, bör han alltså ej förmenas detta.

Ett stadgande av angivna innebörd har upptagits i sista stycket av förevarande paragraf.

13 §.

1 mom. motsvarar nuvarande 10 §. Avfattningen står i överensstämmelse med utredningsmännens förslag; dock att orden »å avlämningsplats» tillfogats.

Utredningsmännen ha framhållit, att ersättning för transport borde omfatta färd fram och åter vare sig fråga vore om avlämnande eller avhämtande av förnödenhet. Huruvida förnödenhet, som avlämnades, bleve godkänd eller kasserad syntes i och för sig ej böra inverka på transportersättningen. En annan sak vore att sådan ersättning ej borde utgå, om vederbörande ej behörigen fullgjorde rekvisition — utan t. ex. inställde sig med underhållig förnödenhet — och detta kunde tillskrivas försummelse från hans sida. — Inställelse utan samband med transport av förnödenhet kunde förekomma då någon komme tillstådes för att fullgöra t. ex. sådan arbetsprestation, som avses under 2 § 7, i förslaget. Vidare kunde det inträffa, att den som hade att fullgöra rekvisition av förnödenhet inställde sig för att visa laga förfall.

2 *mom.* avser tjänstbarheter i allmänhet. Såsom utredningsmännen påpekat, har den nuvarande bestämmelsen därom i 7 § rekvisitionslagen i samband med en ändring i lagen kommit att erhålla en mindre tillfredsställande utformning. Den nu föreslagna avfattningen ansluter sig till 22 och 27 §§ lagen om tjänsteplikt.

3 *mom.* har tillfogats i departementsförslaget.

Riksvärderingsnämnden har framhållit, att ersättning för kostnader för inställelse inför nämnden under vissa omständigheter borde kunna tillerkännas sakägare. I ärenden av mera invecklad beskaffenhet hade det visat sig vara av stort värde att muntlig förhandling kommit till stånd. Därvid hade ofta spörsmål, som vid enbart studium av de skriftliga handlingarna framstått såsom dunkla, kunnat utan tidsutdräkt på enkelt och tillfredsställande sätt uppklaras. Sådan ersättning, som här åsyftades, borde enligt riksvärderingsnämndens mening i första hand kunna tillerkännas sakägare, vilken efter kallelse i närmare angiven ordning inställt sig inför riksvärderingsnämnden. Inställde sig sakägaren utan att han kallats, torde böra skiljas mellan det fall då talan fullföljts av kronans ombud och då sakägaren själv vore klagande. I det förstnämnda fallet syntes ersättning i regel böra utgå, därest kronans ombuds talan ogillades. Vore åter sakägaren själv klagande, syntes ersättning böra tillkomma honom endast under förutsättning att hans talan helt eller delvis bifölles och riksvärderingsnämnden funne hans personliga inställelse ha varit av betydelse vid ärendets bedömande. — Vad riksvärderingsnämnden nu anfört hade närmast haft avseende på sakägares personliga inställelse. Ersättning syntes emellertid böra kunna ifrågakomma även i det fall att en sakägare inställde sig genom kompetent och i ärendet fullt kunnigt ombud. Även i sådant fall syntes dock endast direkta utgifter för inställelsen — och således icke s. k. ombudsarvode — böra ersättas. Då riksvärderingsnämnden som regel vore bäst betjänt av att sakägaren själv uppträdde inför nämnden, borde statsverket icke åsamkas ökade utgifter på den grund att sakägaren funnit det med sin fördel förenligt att låta sig företrädas av ombud.

Arméförvaltningen och *länsstyrelsen i Örebro län* ha ifrågasatt, att ersättning i vissa fall borde utgå för inställelse inför varje värderingsnämnd. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* har gjort motsvarande hemställan beträffande in-

ställelse inför lokal värderingsnämnd. Vidare har sistnämnda länsstyrelse ifrågasatt, huruvida ej ersättning för av part åberopad sakkunnig, dyrbarare utredning och dylikt under vissa förutsättningar skulle kunna utgå.

Såsom myndigheterna funnit, skulle det ej sällan innefatta en obillighet, att enskild sakägare, som inställt sig inför värderingsnämnd för att meddela erforderliga upplysningar, skulle nödgas själv vidkännas kostnaden härför. Detta gäller främst i fråga om inställelse inför riksvärderingsnämnden. Emellertid torde även inställelse hos lokal värderingsnämnd under vissa omständigheter böra föranleda ersättning. *Departements-
chefen.*

Ersättning för inställelse inför lokal värderingsnämnd synes böra begränsas till att avse direkta kostnader för personlig inställelse eller inställelse genom kompetent och i ärendet fullt kunnigt ombud. Ersättning torde böra ifrågakomma endast till sakägare, som av nämnden ålagts att komma tillstådes för att lämna upplysningar och som på ett korrekt sätt utfört sin talan i målet, varjämte hänsyn uppenbarligen bör tagas till målets utgång. Erforderliga anvisningar torde böra utfärdas av riksvärderingsnämnden.

I lagen torde på grund av det anförda böra stadgas att enskild sakägare, som inställt sig inför lokal värderingsnämnd för att lämna upplysningar i ersättningsärende, må, då särskilda skäl därtill äro, tillerkännas ersättning för de av inställelsen föranledda kostnaderna.

Även beträffande ersättning för inställelse inför riksvärderingsnämnden torde restriktiva grunder böra tillämpas. Det synes böra överlämnas åt nämnden att efter skälighetsprövning bestämma i vilka fall och efter vilka grunder ersättning skall utgå.

14—16 §§.

Dessa paragrafer innehålla bestämmelser om upprättande av taxa och om dess tillämpning. I huvudsak överensstämma bestämmelserna med motsvarande stadganden i 8 och 12 §§ samt 14 § första stycket i gällande lag.

14 § i förslaget motsvarar nuvarande 8 § första stycket samt 12 § första, andra och tredje styckena. Såsom förut nämnts har befogenheten att upprätta taxor icke ansetts böra tillerkännas de speciella lokala värderingsnämnderna.

15 § motsvarar nuvarande 8 § andra stycket och 14 § första stycket.

16 § slutligen överensstämmer så gott som fullständigt med nuvarande 8 § tredje stycket.

I fråga om 15 och 16 §§ i förslaget har *arméförvaltningen* anförts:

Förhållandet mellan 15 och 16 §§ synes oklart. I 15 § föreskrives nämligen, att ersättning för rekvirerad förnödenhet eller tjänstbarhet, för vilken pris finnes upptaget i taxa, skall utgå i enlighet med taxan, under det att 16 § stadgar, att ersättning skall bestämmas med hänsyn till föreliggande omständigheter och gällande taxor vid tidpunkten för rekvisitionens utgörande. Sistnämnda stadgande synes tyda på att gällande taxor vore avsedda att jämte övriga omständigheter tjäna såsom ledning vid ersättningsens bestämmande, under det att förstnämnda bestämmelse synes innebära, att de i vederbörlig

taxa upptagna priserna skulle vara bindande. Härutinnan synes ett förtydligande vara av behovet påkallat. För sin del anser arméförvaltningen med hänsyn till av erfarenheten bestyrkta svårigheter att fastställa en allmängiltig prissättning, att taxorna om möjligt ej böra givas absolut bindande karaktär, utan att vederbörande mottagare under hänsynstagande till ortens pris, kvalitet med flera omständigheter av betydelse böra hava möjlighet till prövningsrätt inom vissa gränser.

Departements-
chefen.

I det av arméförvaltningen åsyftade hänseendet överensstämmer förslaget med gällande lag. Ifrågavarande regler torde ha följande innebörd. Då taxan är tillämplig, skall ersättningen bestämmas med ledning enbart av taxan, såvida ej riksvärderingsnämnden på ansökan medger dispens därifrån. Uttrycket »föreliggande omständigheter» i 16 § får anses hänföra sig endast till de fall då taxan icke är tillämplig eller då dispens beviljas från gällande taxa. — Att frånga principen, att taxan i regel är bindande, synes icke lämpligt, då taxan i första instans tillämpas av även underordnade militära myndigheter. Det må emellertid påpekas, att själva taxan ofta medger en viss skälighetsprövning, nämligen i de fall då ersättningen i taxan upptagits i form av en skala (exempelvis 100—120 kronor).

17 §.

Bestämmelserna i denna paragraf motsvara nu gällande 13 § första stycket rekvisitionslagen och 32 § första stycket rekvisitionsförordningen. Första meningen i andra stycket hade i utredningsmännens förslag denna lydelse: »Över beslut av myndighet, som nu nämnts, må besvär anföras hos den allmänna lokala värderingsnämnden.»

Regeln i första stycket har berörts i den allmänna motiveringen i samband med arbetsfördelningen mellan de olika lokala värderingsnämnderna.

Med avseende å andra och tredje styckena ha *utredningsmännen* framhållit, att det ansetts riktigast att i själva lagen uttömmande reglera klagoinstitutet och dispensansökningsförfarandet. I sak skilja sig ifrågavarande bestämmelser i förslaget från de nu gällande endast däri, att tiden för besvär anförande och ansöknings ingivande räknas från delfåendet av myndighetens beslut samt att besvären skola inlämnas till länsstyrelsen. Av de lokala värderingsnämnderna har endast den allmänna lokala värderingsnämnden ansetts böra ifrågakomma såsom besvärinstans.

I fråga om gränsdragningen mellan besvär- och ansökningsförfarandet ha *utredningsmännen* hänvisat till lagrådets uttalande under 19 § i förslaget till allmän förfogandelag (se förutnämnda prop. nr 1939 L: 284). Härav framginge enligt utredningsmännen, att ansökningsförfarandet icke vore avsett för sådana fall, där frågan gällde taxas tillämplighet, felaktig tillämpning av taxa, varas beskaffenhet eller myckenhet. Samma vore förhållandet, då taxan upptog en skala, inom vars ram ersättningen kunde utnätas och frågan gällde avvägning av ersättning inom denna ram. I fall, som nu sagts, skulle besvärsvägen anlitas. Ansökningsförfarandet avsåge således endast fall, där någon av billighetsskäl önskade ersättning utöver vad gällande taxa medgäve.

Beträffande rätten för part att anföra besvär ha *utredningsmännen* som sin mening uttalat, att kronan tydligen icke kunde äga fullfölja talan mot här avsedda beslut, som ju meddelats å dess vägnar.

Gentemot sistnämnda uttalande har *länsstyrelsen i Uppsala län* anfört, att då fall kunde tänkas av felaktig tillämpning av taxa till nackdel för kronan, ifrågasattes om detta uttalande i den allmänna form det erhållit vore riktigt.

Bestämmelsen om rätt att söka ändring i myndighets beslut om ersättning *Departements-
chefen.* enligt taxa infördes i samband med tillkomsten av allmänna förfogandelagen (se prop. 1939 L: 284, sid. 64, 65 och 69). I lagrådets häröver givna utlåtande framhölls att ändring borde få sökas i myndighets beslut om sådan ersättning samt att rätten att söka ändring enligt lagrådets mening borde gälla för icke blott den ersättningsberättigade utan även vederbörande, som skulle förfoga över förnödenheten. I enlighet härmed avfattades 19 § allmänna förfogandelagen. Samtidigt infördes motsvarande stadgande i rekvisitionslagen genom ändring av 13 §. Lagrådets ovannämnda uttalande om ömsesidig besvär rätt, vilket hade avseende å allmänna förfogandelagen, kan emellertid knappast äga tillämpning inom rekvisitionslagens område. Den myndighet, som meddelat beslutet (den mottagande myndigheten), torde nämligen i regel vara samma myndighet, som den, vilken har att förfoga över förnödenheten. Endast i de undantagsfall, då så ej vore fallet, skulle alltså kronans besvär rätt överhuvud kunna utövas. Att av hänsyn till dessa fall upprätthålla en besvär rätt för kronan — med därav följande skyldighet för den beslutande myndigheten att delgiva den förfogande myndigheten sitt ersättningsbeslut — bör enligt min mening ej ifrågakomma. Detta förhållande synes även böra framgå av lagtexten. På grund härav har jag vidtagit den ändringen, att besvär må anföras endast av enskild sakägare.

18 §.

18 och 19 §§ reglera ordningen för bestämmande av ersättning, som icke är satt i taxa. Sådan ersättning skall enligt bestämmelserna fastställas av lokal värderingsnämnd; dock att den militäre mottagarens befogenhet, såsom framgår av 19 §, omfattar jämväl transportersättning m. m. som avses i 13 § 1 mom.

I anledning av påpekanden i yttrandena ha i 18 § införts en del tillägg i förtydligande syfte.

Stadgandet har i huvudsak behandlats i den allmänna motiveringen. Som där nämnts, gör förslaget i princip ej ändring i fråga om fördelningen av behörigheten mellan å ena sidan mottagaren och å andra sidan lokal värderingsnämnd.

Häst- och bilvärderingsnämnderna skola enligt förevarande paragraf fastställa ersättningen för de hästar och hästfordon respektive motorfordon m. m., vilka övertagas med äganderätt. Dessa nämnder få alltså samma behörighet som de nuvarande häst- och motormönstringsnämnderna, härvid bortsett från att de sistnämnda endast fungera under själva mobiliseringen. Tagas ifrågasvarande förnödenheter i anspråk med nyttjanderätt, fastställes

hyresersättningen av den militäre mottagaren därest den är satt i taxa, men där så undantagsvis ej skulle vara fallet av allmän lokal värderingsnämnd.

Fartygsvärderingsnämnderna sakna motsvarighet i nu gällande organisation. Dessa nämnder, vilka bli knutna till marindistriktet, få sin verksamhet förlagd till rikets kuster.

Utredningsmännen ha funnit lämpligt, att i fall då fartyg rekvireras till insjöarna och de inre vattenlederna ersättningen i regel borde bestämmas av allmän lokal värderingsnämnd. Emellertid kunde det enligt utredningsmännens mening stundom vara påkallat att låta fartygsvärderingsnämnd bestämma ersättningen jämväl för fartyg, som rekvirerats till ort utanför marindistrikt. Det hade därför överlämnats åt Konungen att förordna härom.

Fartygsvärderingsnämnd skulle enligt förslaget vara behörig oavsett om fartyg toges i anspråk med äganderätt eller nyttjanderätt.

Allmän lokal värderingsnämnd skulle, med de undantag som vore angivna i 19 §, handlägga övriga ärenden rörande ersättning, som icke utgår efter taxa.

Mot den föreslagna inskränkningen i fartygsvärderingsnämnds behörighet vid rekvisition till ort utanför marindistrikt ha *kommerskollegium*, *fartygsuttagningsskissionen* och *statens trafikkommission* framställt erinringar. Kommerskollegium har ansett, att ifrågavarande ärenden i regel och i varje fall då fråga vore om fartyg av större värde borde handläggas av fartygsvärderingsnämnd, medan de båda sistnämnda myndigheterna funnit att ersättningen i sådant fall alltid borde bestämmas av fartygsvärderingsnämnd.

I fråga om behörighetsfördelningen ha ytterligare framställts erinringar i två yttranden. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* har framhållit, att småärenden rörande t. ex. inkvartering för några man under ett fåtal dagar med nödvändighet måste bli föremål för en schablonmässig handläggning hos de allmänna lokala nämnderna. Dylika ärenden borde därför få avgöras direkt av den militära myndigheten, som ägde bättre kännedom om de faktiska förhållandena. Som norm borde fastställas en värdegräns å förslagsvis 500 kronor. *Kommerskollegium* har å sin sida ifrågasatt huruvida ej i undantagsfall, då fråga vore om enstaka förnödenheter, som enligt förslaget skulle värderas av specialnämnd men vars värde ej överstege förslagsvis 200 kronor, ersättningen i stället måtte få bestämmas av allmän lokal värderingsnämnd.

Departements-
chefen.

Några myndigheter ha hemställt, att fartygsvärderingsnämnds behörighet borde utvidgas, såvitt angår fartyg, som rekvirerats till ort utanför marindistrikt. Härtill må framhållas, att det torde kunna överlämnas åt Konungen att bedöma, i vilken omfattning fartygsvärderingsnämnd skall anlitas i dylika fall. Konungen lär härvid förordna, att ärenden rörande fartyg över viss storleksgräns skola handläggas av fartygsvärderingsnämnd.

Förslaget, att vissa mindre ärenden borde undantagas från handläggning i den eljest gällande ordningen, har jag ej funnit skäl biträda.

19 §.

Denna paragraf står i nära överensstämmelse med vad nu gäller.

Av bestämmelsen i första stycket, som endast avser fall då förnödenhet tages i anspråk med nyttjanderätt, följer att allmän lokal värderingsnämnd har att fastställa ersättning för kostnad, skada eller försämring även då hyran för förnödenheten enligt 17 § bestämts av mottagaren.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har framhållit, att den allmänna lokala värderingsnämndens behörighet i nämnda avseende syntes framgå redan av sista stycket i 18 §. Förevarande stycke borde därför endast stadga att i fall då hyran för upplåtet fartyg bestämts av fartygsvärderingsnämnd, denna nämnd även borde bestämma ersättning för kostnad, skada och försämring.

Denna anmärkning är utan tvivel formellt befogad. Emellertid har under tillämpningen av gällande rekvisitionslag på sina håll den uppfattning rått, att militär myndighet, som fastställt hyresersättning enligt taxa, därmed vore behörig att även handlägga ärende rörande skada och försämring å förnödenheten i fråga. Denna uppfattning är uppenbarligen oriktig, då ersättning för skada och försämring icke kan vara satt i taxa och således enligt gällande lag ej ankommer på militär myndighet. För att förebygga en sådan miss-tolkning synes det befogat att bibehålla den föreslagna lydelsen i första stycket. — Det må påpekas, att »ersättning i övrigt» för fartyg, d. v. s. hyres-ersättning, enligt 18 § bestämmas av fartygsvärderingsnämnd dels då fartyg rekvireras till ort inom marindistrikt dels ock, där Konungen så förordnar, vid rekvisition till ort utanför marindistrikt.

Andra stycket har jämkats i anledning av tillkomsten av ett 3 mom. i 13 §.

20 §.

Detta stadgande har berörts i den allmänna motiveringen.

Om gäldande av ersättning.

21 §.

Förevarande paragraf ersätter nuvarande 15 §.

Utredningsmännen ha ansett, att det med hänsyn till de förhållanden, under vilka lagen vore avsedd att tillämpas, helt borde överlätas åt Konungen att meddela de erforderliga bestämmelserna om ordningen för ersättningens gäldande.

Jag delar utredningsmännens mening, att dylika bestämmelser lämpligen böra meddelas i en tillämpningsförfattning. Beträffande innehållet i dessa bestämmelser får jag framhålla följande. I princip torde böra gälla, att ersättning skall gäldas, då beslutet därom vunnit laga kraft gentemot kronan. Uppskov med betalningen torde emellertid ej sällan visa sig ofrånkomliga i samband med de åtgärder, som erfordras för tillvaratagande av tredje mans rätt till utfallande ersättningsbelopp. Särskilt gäller detta motorfordon, som sålts på avbetalning. Däremot bör uppenbarligen frågan om uppskov med betalning av penningpolitiska skäl liksom hittills regleras i särskild lag. I

detta hänseende gäller för närvarande — med giltighet till och med den 30 juni 1942 — lagen den 20 oktober 1939 (nr 734) med särskilda bestämmelser angående gäldande av ersättning enligt fartygsuttagningslagen m. fl. lagar. Genomförandet av förevarande förslag föranleder vissa ändringar i lagen den 20 oktober 1939. Frågan härom läres i sinom tid anmälas av chefen för finansdepartementet.

I gällande 15 § lämnas föreskrifter om formen för utbetalning av ersättning. Bestämmelser härom böra enligt min mening samordnas med övriga för vederbörlig myndighet gällande utbetalningsföreskrifter och därför utfärdas i annat sammanhang.

22 §.

Denna paragraf har tidigare behandlats i den allmänna motiveringen.

Om påföljder enligt denna lag m. m.

23 §.

1 mom. motsvarar nuvarande 4 § tredje stycket. Såsom utredningsmännen funnit torde dock av civila myndigheter endast polismyndigheten böra anlitas.

Vägran eller försummelse att fullgöra rekvisition har synts böra föranleda ansvar i enlighet med vad förfogandelagarna för motsvarande fall stadga. Enahanda ansvar borde enligt utredningsmännens mening drabba den som efter det förnödenhet rekvirerats avhände sig eller förstörde densamma. Bestämmelse därom har införts i 2 mom., därvid utredningsmännens förslag något jämkats till avfattningen.

Chefen för armén har ansett det böra tagas under övervägande, huruvida icke en skärpning av straffansvaret borde komma till stånd.

Jag har ej funnit tillräckliga skäl att frångå utredningsmännens förslag i nämnda avseende.

Stadgandet i 3 mom. överensstämmer med bestämmelsen i 25 § allmänna förfogandelagen. Beträffande motiveringen till denna bestämmelse ha utredningsmännen hänvisat till prop. 1939 L: 284, sid. 44 och följande.

24 och 25 §§.

Dessa paragrafer torde icke erfordra någon motivering.

Bestämmelse om lagens ikraftträdande.

Den föreslagna rekvisitionslagen torde lämpligen böra träda i kraft den dag, Kungl. Maj:t bestämmer.

4. Beredskapsförfogandelagen.

Beredskapsförfogandelagens ändamål är att under ett beredskapstillstånd, innan ännu mobilisering anbefallts, möjliggöra tvångsanskaffning av vissa förnödenheter för krigsmaktens behov. I fråga om förfarandet vid ersättnings bestämmande och om fullföljd av talan hänvisar lagen till de beträff-

fande rekvisition givna bestämmelserna. Rekvisitionslagens regler om grunderna för ersättnings bestämmande äro likaledes, bortsett från ett par undantag, tillämpliga vid förfogande enligt beredskapsförfogandelagen.

Utredningsmännen ha i förenklingssyfte utarbetat förslag till ny beredskapsförfogandelag, som närmare än den nuvarande anknutits till rekvisitionsreglerna. Under remissbehandlingen har förslaget ej berörts i vidare mån än nedan sägs.

Vid den inom departementet verkställda överarbetningen ha endast några formella jämkningar vidtagits i utredningsmännens förslag.

En redogörelse för de särskilda bestämmelserna torde härefter få lämnas.

1 §.

Denna paragraf motsvarar första stycket i nuvarande 1 §.

I fråga om förutsättningarna för lagens tillämpning och dess räckvidd överensstämmer förslaget med vad nu gäller. De bestämmelser i 1936 års värnpliktslag, till vilka hänvisas i nuvarande 1 §, motsvaras i 1941 års värnpliktslag av 28 § 1 mom. Hänvisningen har därför ändrats till att avse sistnämnda stadgande.

Enligt den nuvarande lagen har rätten att göra anfordran tillerkänts vederbörande militäre befälhavare i fall som avses i 1 § första stycket a), medan motsvarande rätt i fall som avses under b) tillagts den myndighet, Konungen föreskriver. I sistnämnda avseende stadgas i beredskapsförfogandeförordningen, att rätten skall tillkomma de militära myndigheter, som bestämmas av Kungl. Maj:t i kommandoväg.

Jämlikt 1 § andra stycket i förslaget skall befogenheten ifråga i båda fallen utövas av de militära myndigheter, som av Konungen bestämmas i kommandoväg. Någon ändring i sak är härmed ej avsedd.

2 §.

Paragrafen överensstämmer så gott som fullständigt med nuvarande 5 §.

Marinförvaltningen har på anförda skäl hemställt om bestämmelse, att fartyg måtte kunna tagas i anspråk med äganderätt även med stöd av denna lag.

Denna framställning har jag ej funnit mig kunna biträda.

3 §.

Första stycket överensstämmer med nuvarande 2 §.

Beträffande sättet för anfordran innehåller 3 § i gällande lag särskild bestämmelse för det fall, som avses i 1 § första stycket b). I detta fall må anfordran under viss förutsättning ske annorledes än skriftligen.

De i 6 § i förslaget till rekvisitionslag givna bestämmelserna om sättet för rekvisition — vilka även taga sikte på det fall, att rekvirerad förnödenhet i fredstid utlagits för krigsmaktens behov — torde kunna göras tillämpliga jämväl å anfordran enligt beredskapsförfogandelagen. Bestämmelse härom har upplagits i andra stycket av förevarande paragraf.

4 §.

Denna paragraf motsvarar 4 och 5 §§ i utredningsmännens förslag.

I 6 § första stycket i gällande lag hänvisas beträffande grunderna för ersättningen till 7—10 §§ rekvisitionslagen. Däremot har stadgandet i 5 § i sistnämnda lag, enligt vilket ersättning för kvarter m. m. i vissa fall icke medgivits, ej inbegripits under hänvisningen. Härmed torde ha avsetts, att ersättning för kvarter, som tillhandahålles enligt beredskapsförfogandelagen, skall utgå enligt den allmänna regeln i 7 § 2. rekvisitionslagen; kvartervärden skall alltså erhålla ersättning för förlorad avkastning eller nytta.

Utredningsmännens förslag till rekvisitionslag ansluter sig i fråga om ersättning för kvarter till den gällande lagen. Enligt departementsförslaget skall däremot kvartervärd i likhet med annan nyttjanderättsupplåtare erhålla ersättning för förlorad avkastning eller nytta. I enlighet härmed kunna rekvisitionslagens regler om grunderna för ersättning göras helt tillämpliga vid bestämmande av ersättning enligt beredskapsförfogandelagen.

Enligt bestämmelse i nuvarande 6 § andra stycket skall ersättning, som ej utgår efter taxa, bestämmas av den mottagande militära befälhavaren, därest det fordrade beloppet finnes vara skäligt. Den befogenhet, som sålunda tillerkänts befälhavaren, synes innebära att han, ehuru anfordran skett, skulle äga träffa uppgörelse under hand om ersättningen. Enligt vad jag förut anfört under 6 § i förslaget till rekvisitionslag, torde en dylik befogenhet icke böra tillkomma befälhavaren. I övriga hänseenden överensstämmer nuvarande andra stycket med vad som gäller enligt rekvisitionslagen.

I fråga om förfarandet vid ersättnings bestämmande och om fullföljd av talan hänvisar nuvarande 6 § tredje stycket till rekvisitionslagen. 7 § i gällande beredskapsförfogandelag, vilket lagrum reglerar tredje mans rätt till ersättning, har sin motsvarighet i 22 § i förslaget till rekvisitionslag. Slutligen må nämnas, att 7 § i beredskapsförfogandeförordningen i fråga om ersättnings gäldande hänvisar till rekvisitionsbestämmelserna.

Vid angivna förhållanden torde i förevarande paragraf böra stadgas, att de beträffande rekvisition meddelade bestämmelserna skola äga tillämpning i fråga om ersättning för tillhandahållande av egendom enligt denna lag. På grund av denna hänvisning skulle bestämmelserna i 11—22 §§ även som i 6 § sista stycket i förslaget till rekvisitionslag bli tillämpliga vid anfordran enligt beredskapsförfogandelagen.

Vidare torde rekvisitionsbestämmelserna böra gälla även i fråga om egendoms avlämnande, mottagande och återställande efter nyttjande. Härigenom kunna nuvarande 3 § andra stycket samt 4 § uteslutas, varjämte en särskild tillämpningsförfattning till beredskapsförfogandelagen torde kunna undvaras.

Föreskrifter av det innehåll, som avses i andra stycket i förevarande paragraf, ha upptagits i 5 § i utredningsmännens förslag till rekvisitionsförordning.

5 §.

Denna paragraf motsvarar nuvarande 8 och 9 §§.

6 §.

Paragrafen överensstämmer med nuvarande 1 § andra stycket.

Utredningsmännen ha beträffande denna paragraf anfört följande:

Enligt vad här stadgas skall förordnande enligt 1 § vara utan verkan från och med den dag rekvisition må äga rum. Från denna huvudregel göres det undantag, att egendom, vars ägare eller innehavare redan anmodats att ställa egendomen till förfogande, må tagas i anspråk »enligt bestämmelserna i denna lag». Häri inbegripes uppenbarligen det fall att icke blott anmodan utan även ianspråktagande hunnit ske före rekvisitionsrättens inträdande.

Den rätta tolkningen av dessa bestämmelser synes tveksam i visst avseende.

Rekvisitionslagen och beredskapsförfogandelagen överensstämma ej helt i fråga om grunderna för ersättningsbestämmande. Enligt 5 § rekvisitionslagen (12 § 1 mom. i förslaget) utgår sålunda i regel ej ersättning för t. ex. kvarter. Beredskapsförfogandelagen föreskriver däremot, att ersättning alltid skall utgå; detta följer av hänvisningen i 6 § första stycket (4 § i förslaget).

Därest nu innehavaren av en byggnad anmodats lämna kvarter med stöd av beredskapsförfogandelagen och rekvisitionslagen därefter träder i tillämpning, må byggnaden enligt ifrågavarande undantagsbestämmelse likväl tagas i anspråk med stöd av den förut gjorda anfordran. Att döma av undantagsbestämmelsens avfattning skall härvid även ersättning utgå enligt beredskapsförfogandelagen. Detta skulle emellertid innebära att kvartervärden i fråga gynnades i förhållande till den, vars egendom tagits i anspråk med stöd av rekvisitionslagen. Utredningsmännen ha därför övervägt en ändring av bestämmelsen i syfte att förebygga ett sådant resultat. Då emellertid frågan i praktiken kan lösas genom verkställande av formlig rekvisition, ha utredningsmännen stannat för att lämna bestämmelsen oförändrad.

I de fall, då de båda lagarnas ersättningsregler ej avvika från varandra, är det tydligen överflödigt att utfärda rekvisition, om anfordran enligt beredskapsförfogandelagen redan skett.

I några av yttrandena har hemställts, att i stadgandet måtte vidtagas den ändring, som utredningsmännen haft under övervägande. Enligt departementsförslaget överensstämma emellertid de båda lagarnas ersättningsregler med varandra, varför den av utredningsmännen väckta frågan i händelse av bifall till förslaget ej längre skulle vara aktuell.

7 §.

Såsom förut nämnts, torde på grund av den föreslagna hänvisningen i 4 § tillämpningsföreskrifter för närvarande ej erfordras. Emellertid torde möjlighet böra stå öppen för Konungen att vid behov utfärda sådana föreskrifter.

Lagen torde böra träda i kraft den dag Konungen bestämmer. Samtidigt böra den nuvarande beredskapsförfogandelagen och beredskapsförfogandeförordningen upphöra att gälla.

Departementschefens hemställan.

Sedan föredragande departementschefen erinrat, att inom försvarsdepartementet upprättats förslag till

- 1) rekvisitionslag (bilaga A¹); samt
- 2) beredskapsföfogandelag (bilaga B²),

hemställer departementschefen, att lagrådets yttrande över förslaget till beredskapsföfogandelag måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Kunglig Höghet Kronprinsen-Regenten.

Ur protokollet:

Nils Kinnander.

---

¹ Denna bilaga, som är likalydande med det vid propositionen fogade förslaget, har här uteslutits.

² Bilagan har här uteslutits. Den är likalydande med det vid propositionen fogade förslaget utom vad angår 2 §. Detta lagrum hade i det till lagrådet remitterade förslaget följande lydelse: »Markområden, rum, fartyg och luftfartyg tagas i anspråk med nyttjanderätt. Egendom, som kan antagas bli förbrukad eller förstörd eller komma att väsentligen minska i värde, tagas i anspråk med äganderätt. Annan egendom tagas i anspråk med nyttjanderätt, såvida icke vederbörande militära myndighet finner lämpligt eller ägaren påfordrar, att egendomen övertages med äganderätt.»

Bilaga C.

Utredningsmännens förslag.

F ö r s l a g

till

Rekvissionslag.

Allmänna bestämmelser.

1 §.

Sedan förordnande enligt 74 § regeringsformen meddelats att krigsmakten eller någon del därav skall ställas på krigsfot, må från och med den dag, som av Konungen bestämmes, i enlighet med vad i denna lag stadgas genom rekvisition utfordras förnödenheter och tjänstbarheter, som erfordras för fyllande av sådana krigsmaktens oundgängliga behov, vilka icke kunna på annat sätt tillgodoses med tillräcklig skyndsamhet. Vid krigsmaktens återgång till fredsfot upphör rätten till rekvisition från och med den dag, som av Konungen bestämmes.

Ställes endast en del av krigsmakten på krigsfot, omfattar rätten till rekvisition allenast vad som erfordras för denna del.

Rätt att göra rekvisition tillkommer de militära myndigheter, åt vilka Konungen meddelar sådan rätt.

Vad enligt rekvisition utgjorts skall ersättas av statsmedel, där ej annorlunda nedan stadgas.

2 §.

Genom rekvisition må tagas i anspråk:

1. kvarter, stallrum och plats under tak för materiel m. m.;
2. byggnad eller del därav jämte erforderlig inredning att användas till expeditions-, sjukvårds- eller förrådslokal, verkstad eller annat dylikt;
3. markområden och byggnader för tillfälliga befästnings-, järnvägs-, flygplats-, väg-, bro- och andra arbeten, som erfordras för krigsändamål;
4. mat i kvarteren, slaktdjur, proviant, foder och annat dylikt;
5. bränsle, lyse och lägerhalm, läkemedel och förbandsartiklar, för maskiner erforderliga driftsförnödenheter, såsom vatten, elektrisk ström, bränsle, smörjmedel m. m., så ock andra för krigsmakten erforderliga förbrukningsartiklar;
6. beväpnings- och utrustningspersedlar, ammunition och sprängämnen ävensom verktyg, redskap och materialier för tillfälliga arbeten, som erfordras för krigsändamål;
7. vägvisare, budbärare, arbetsmanskaper samt personal för vård av sjuka och sårade människor och djur;
8. rid-, drag- och lastdjur, hundar, brevduvor, anspanss- och motorfordon, motorredskap, lokomobiler, velocipeder, kälkar och skidor ävensom därmed jämförliga kommunikationsmedel, allt med erforderligt tillbehör, ävensom personal för skötsel och underhåll därav;

9. fartyg (däri inbegripna båtar och andra farkoster) med erforderlig utrustning och bemanning;

10. luftfartyg av alla slag med erforderlig utrustning och bemanning;

11. bärgnings- och dykerimateriel med erforderlig personal;

12. järnvägar, kanaler, flygplatser, lastbryggor, kajer, lyftkranar och andra dylika transportanordningar, allt med utrustning och förråd, ävensom personal för skötsel och underhåll;

13. telegraf-, telefon- och radioanläggningar, kraft- och belysningsanläggningar, skeppsvarv, kvarnar, bagerier, slakterier, tryckerier, litografiska anstalter samt andra industriella anläggningar och verkstäder, allt med utrustning och förråd, ävensom personal för drift och underhåll; samt

14. förnödenheter för utrustning och underhåll av anläggningar, som avses under 12 och 13.

3 §.

Redan under fredstid skall vidtagas förberedelse till rekvisition (*uttagnings*) av de hästar, hästfordon, motorfordon, motorredskap samt fartyg, vilka utöver dem, som förut stå till krigsmaktens förfogande, erfordras för densnas ställande på krigsfot (krigsmaktens första behov). Därvid må Konungen ålägga ägare eller innehavare av sådan förnödenhet skyldighet att lämna uppgifter om förnödenheten samt att utan ersättning låta förnödenheten undergå besiktning och transportera densamma till plats för besiktningen. Kommunen har att genom för ändamålet utsedd nämnd lämna erforderlig medverkan vid uttagningen av hästar och hästfordon.

4 §.

Rekvisition må icke omfatta annat, än vad som finnes att tillgå hos den, som skall fullgöra rekvisitionen; och skall därvid, såvitt möjligt, hänsyn tagas till dennes tillgång å vad som skall rekvireras och behov därav för sin näring. Vad som oundgängligen erfordras för någons näring må ej utan tvingande militära skäl utfordras.

5 §.

Byggnader och anläggningar, som avses i 2 § under 1, 2, 12 och 13, så ock markområden, som avses i nämnda paragraf under 3, må tagas i anspråk allenast med nyttjanderätt. Därest ej annat vid rekvisition bestämts eller får anses överenskommet, skola fartyg tagas i anspråk med nyttjanderätt men övriga förnödenheter övertagas med äganderätt.

6 §.

Rekvisition av förnödenhet, som under fredstid uttagits för krigsmaktens behov, sker genom skriftlig, av rekvirenten undertecknad handling (rekvisitionsskrivelse) eller genom kungörelse eller på annat, efter omständigheterna lämpat sätt.

Annan rekvisition skall, där så ske kan, göras genom rekvisitionsskrivelse. Har rekvisitionen skett annorledes, skall den utan dröjsmål skriftligen bekräftas.

Rekvisition skall ställas till den, som har att fullgöra densamma.

Å förnödenhet eller tjänstbarhet, som utgjorts efter rekvisition, skall lämnas kvitto.

7 §.

Ägare eller innehavare av förnödenhet, som rekvirerats med nyttjanderätt, är skyldig att i den mån så påfordras tåla eller vidtaga ändring eller förflyttning av förnödenheten tillhörande inredning eller utrustning.

Om värderingsnämnder.

8 §.

För handläggning av ärenden rörande ersättning enligt denna lag samt ärenden, som äga samband därmed, skola i den ordning nedan stadgas till sättas dels en värderingsnämnd för hela riket (riksvärderingsnämnden) dels ock lokala värderingsnämnder, nämligen hästvärderings-, bilvärderings- och allmänna lokala värderingsnämnder inom länen samt fartygsvärderingsnämnder inom marindistriktet.

Antalet lokala värderingsnämnder bestämmes i den ordning Konungen föreskriver.

9 §.

Riksvärderingsnämnden är högsta värderingsnämnd, mot vars beslut klagan ej må föras.

Riksvärderingsnämnden skall bestå av fem ledamöter, där ej enligt vad nedan stadgas annorlunda föreskrives. Konungen utser tre av ledamöterna och förordnar en av dem att vara ordförande. Av övriga ledamöter utses den ene av kommerskollegium och den andre av lantbruksstyrelsen eller ock, om Konungen så bestämmer, av andra centrala myndigheter med sakkunskap inom industriens eller folkhushållningens område. För envar av ledamöterna utses en suppleant. Av de utav Konungen utsedda ledamöterna och suppleanterna skola minst en ledamot och en suppleant hava utövat domarämbete.

Om så finnes erforderligt med hänsyn till ärendenas mängd eller omfattning äger Konungen föreskriva, att riksvärderingsnämnden skall arbeta å två eller flera avdelningar. Varje avdelning skall bestå av fem ledamöter, utsedda på sätt i andra stycket föreskrives. Konungen förordnar vice ordförande att leda arbete å avdelning, där ordföranden ej tjänstgör. För envar av ledamöterna utses en suppleant. Av de utav Konungen utsedda ledamöterna och suppleanterna å varje avdelning skola minst en ledamot och en suppleant hava utövat domarämbete. Ärendena fördelas mellan de olika avdelningarna i enlighet med bestämmelser, som Konungen meddelar efter förslag av nämnden.

Ledamöter och suppleanter i riksvärderingsnämnden utses för viss tid, dock högst fyra år.

10 §.

Lokal värderingsnämnd skall bestå av tre ledamöter. Av ledamöterna i hästvärderingsnämnd, bilvärderingsnämnd och allmän lokal värderingsnämnd utses två, därav den ene tillika ordförande, av länsstyrelsen samt den tredje ledamoten av arméfördelningschefen (motsvarande chef). Av ledamöterna i fartygsvärderingsnämnd utses två efter förslag av kommerskollegium av länsstyrelsen i det län, där chefen för marindistriktet har sitt säte, samt den tredje ledamoten av nämnde chef.

För ledamöterna i hästvärderings-, bilvärderings- och fartygsvärderingsnämnder skola utses suppleanter till lika antal. För varje ledamot i allmän lokal värderingsnämnd skola utses två suppleanter.

Ledamöter och suppleanter i lokal värderingsnämnd utses för viss tid, dock högst fyra år.

Om de grunder, efter vilka ersättning skall utgå, m. m.

11 §.

För förnödenhet, som övertages med äganderätt, skall lämnas ersättning med belopp, som provas skäligt med hänsyn till nödvändiga kostnader vid produktion eller återförsäljning, normal handelsvinst eller andra på prissättningen regelmässigt inverkan förhållanden. Övertages med äganderätt egendom, som på grund av tidigare ianspråktagande innehaves med nyttjanderätt, skall vid ersättningens bestämmande skälig hänsyn tagas till den ersättning, som utgått för egendomens nyttjande.

12 §.

1 mom. Ersättning utgår icke för nyttjande av obegagnade byggnader, skogs- och hagmarker samt obrukade fält.

Ej heller utgår ersättning för kvarter, stallrum och plats under tak för materiel m. m. Pågår inkvartering under så lång tid, att kvartervärden därigenom åsamkas avsevärda olägenheter, må dock ersättning utgå med skäligt belopp. Föranleder inkvarteringen särskilda kostnader, skall ock ersättning härför lämnas.

Då förnödenhet eljest tages i anspråk med nyttjanderätt, skall lämnas ersättning efter den i 11 § angivna grund för den för upplåtaren förlorade avkastning eller nytta.

2 mom. Utöver vad i 1 mom. sägs skall ersättning utgå med skäligt belopp för skada och avsevärd försämring, som förnödenhet, vilken tagits i anspråk med nyttjanderätt, kan hava lidit.

Har åtgärd som i 7 § sägs vidtagits, må ock skälig ersättning lämnas för den kostnad ägaren eller innehavaren till följd därav fått vidkännas samt för skada eller avsevärd försämring, som förnödenheten kan hava åsamkats genom åtgärden.

13 §.

1 mom. Ersättning för transport av rekvirerad förnödenhet till avlämningsplats, för transport till hemorten av förnödenhet, som efter nyttjande avhämtas, så ock för av rekvisition föranledd inställelse utgår enligt av Konungen meddelade bestämmelser.

2 mom. Ersättning för tjänstbarhet i annat fall än i 1 mom. avses utgå med belopp, som provas skäligt. Därvid böra i huvudsak följas villkor, som i betydande utsträckning gälla för frivillig arbetsanställning av ifrågavarande slag.

14 §.

I den mån på förhand lämpligen kan bestämmas pris å förnödenhet eller tjänstbarhet, som avses i 11, 12 eller 13 §, skall taxa å nämnda pris upprättas. I taxa upptages pris med belopp, som bestämmas med tillämpning av de i nämnda paragrafer angivna grunderna för ersättningens bestämmande och med hänsyn till föreliggande omständigheter vid tidpunkten för taxans upprättande.

Riksvärderingsnämnden verkställer prissättning i taxa rörande de förnödenheter och tjänstbarheter, för vilka sådant finnes lämpligt. Prissättningen gäller efter nämndens bestämmande för hela riket eller visst län eller viss stad eller ort.

Riksvärderingsnämnden äger tillika bestämma, att de allmänna lokala värderingsnämnderna skola, var för sitt verksamhetsområde eller del därav, i taxa prissätta vissa förnödenheter och tjänstbarheter.

Taxa, som upprättats av allmän lokal värderingsnämnd, skall underställas riksvärderingsnämndens prövning.

15 §.

Finnes i taxa upptaget pris för rekvirerad förnödenhet eller tjänstbarhet, skall ersättningen därför utgå i enlighet med taxan; dock må riksvärderingsnämnden, där taxans tillämpning på grund av särskilda omständigheter skulle innefatta synnerlig obillighet, på framställning bestämma ersättningen till högre belopp.

16 §.

Ersättning skall bestämmas med hänsyn till föreliggande omständigheter och gällande taxor vid tidpunkten för rekvisitions utgörande.

17 §.

Ersättning, som skall utgå efter taxa, fastställes till beloppet av den myndighet, som för kronans räkning mottagit det rekvirerade eller har uppsikt över rekvisitionen fullgörande.

Över beslut av myndighet, som nu nämnts, må besvär anföras hos den allmänna lokala värderingsnämnden. Besvären skola inom tjugu dagar från det klaganden erhållit del av beslutet hava inkommit till länsstyrelsen.

Vill någon med stöd av 15 § göra anspråk på ersättning utöver vad gällande taxa medgiver, skall han inom tid som nyss sagts göra ansökan därom hos riksvärderingsnämnden.

18 §.

Ersättning, som icke skall utgå efter taxa, bestämmes, där ej annorlunda sägs i 19 §, i nedan angiven ordning.

Ersättning för hästar och hästfordon, som tagas i anspråk med äganderätt, bestämmes av hästvärderingsnämnd.

Ersättning för motorfordon och motorredskap, som tagas i anspråk med äganderätt, bestämmes av bilvärderingsnämnd.

Ersättning för fartyg bestämmes av fartygsvärderingsnämnd, eller, där fartyg rekvireras till ort utanför marindistrikt och Konungen ej för visst fall annorlunda förordnar, av allmän lokal värderingsnämnd.

Annan ersättning än nu nämnts fastställes av allmän lokal värderingsnämnd.

19 §.

Ersättning för kostnad, skada eller försämring som avses i 12 § 2 mom. fastställes av allmän lokal värderingsnämnd; dock att i fråga om fartyg, för vilket ersättning i övrigt bestämts av fartygsvärderingsnämnd, ersättningen skall fastställas av sådan nämnd.

Ersättning för av rekvisition föranledd transport eller inställelse fastställes i den ordning som enligt 17 och 18 §§ gäller beträffande bestämmande av ersättning för det rekvirerade.

20 §.

Över lokal värderingsnämnds beslut i ärende angående ersättnings bestämmande må besvär anföras hos riksvärderingsnämnden inom tjugu dagar från det klaganden erhållit del av beslutet.

Om gäldande av ersättning.**21 §.**

Ersättning enligt denna lag skall gäldas i den ordning, Konungen bestämmer.

22 §.

Har någon till säkerhet för fordran panträtt i förnödenhet, som avstås till kronan, äger han, ändå att fordringen ej är till betalning förfallen, framför ägaren rätt att ur ersättningsbeloppet utfå sin fordran. Samma skall ock gälla i fråga om den, som har rätt att kvarhålla förnödenheten till säkerhet för förfallen fordran.

Ersättningsbelopp för förnödenhet, som är utmätt, skall, om borgenären det yrkar, utgivas till utmätningsmannen. Avser ersättningsbeloppet förnödenhet, som satts i kvarstad eller under skingringsförbud, skall beloppet, där part det äskar, utgivas till överexekutor; och har denne att med beloppet förfara på sätt i 186 § utsökningslagen är för där avsett fall stadgat.

Om påföljder enligt denna lag m. m.**23 §.**

1 mom. Vägrar eller försummar någon att behörigen eller i rätt tid fullgöra rekvisition, äger polismyndighet att hos honom uttaga det rekvirerade. Kan dröjsmålet medföra våda och är polismyndighet icke att tillgå, tillkommer samma rätt militär myndighet.

2 mom. Den, som gör sig skyldig till vägran eller försummelse som i 1 mom. sågs, så ock den, som genom att avhända sig rekvirerad förnödenhet eller annorledes undandraget sig rekvisitions fullgörande, straffes med dagsböter eller fängelse.

3 mom. Fälles någon till straff enligt 2 mom., må domstolen, efter ty skäligt finnes, förklara egendom som undanhållits förverkad eller, om den ej kan tillrättaskaffas, förplikta honom att utgiva ersättning för egendomens värde.

24 §.

Böter, som ådömas enligt denna lag, ävensom förverkad egendom och utdömd ersättning, varom i 23 § 3 mom. förmåles, tillfalla kronan.

25 §.

De närmare bestämmelser, som erfordras för tillämpning av denna lag, meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer. Genom densamma upphävas rekvisitionslagen den 31 mars 1938 (nr 87), rekvisitionsförordningen den 10 juni 1938 (nr 304), fartygsuttagningslagen den 9 april 1926 (nr 66), kungörelsen den 18 juni 1927 (nr 274) rörande tillämpning av fartygsuttagningslagen, häst- och fordonsanskaffningslagen den 27 april 1934 (nr 84), häst- och fordonsanskaffningsförordningen den 22 juni 1934 (nr 420), förordningen den 22 juni 1934 (nr 421) angående undantag från tillämpningen av häst- och fordonsanskaffningslagen samt kungörelsen den 22 juni 1934 (nr 419) angående rikets indelning i hästmönstringsområden; skolande, där i särskild författning eller eljest förekommer hänvisning till författning, vilken sålunda upphör att gälla, hänvisningen i stället avse den nya lagen eller författning som utfärdas med stöd därav.

Bilaga D.

Utredningsmännens förslag.

F ö r s l a g

till

beredskapsförfogandelag.

1 §.

Där så provas nödvändigt för tillgodoseende av beredskapen vid sådan del av krigsmakten, som, utan att vara ställd på krigsfot, tages i anspråk för ändamål, varom förmäles i § 28 mom. 1 och § 36 mom. 2 värnpliktslagen, äger Konungen förordna:

a) att då militär personals förläggning icke lämpligen kan ske i de av det ifrågavarande förbandet regelmässigt använda lokalerna eller ock militär personal beordras till sjötjänstgöring utom örlogsstation eller örlogsdepå, ägare eller innehavare av livsmedel, transportmedel, rum för personal, hästar eller fordon ävensom materialier och annat, som är oundgängligen erforderligt för tjänstens fullgörande och icke med tillräcklig skyndsamhet kan på annat sätt anskaffas, skola vara skyldiga att på anfordran av militär myndighet tillhandahålla vad sålunda erfordras;

b) att, även i annat fall än under a) sägs, ägare eller innehavare av hästar, fordon och fartyg, vilka, enligt vad därom finnes särskilt stadgat, uttagits för krigsmaktens behov, ävensom av luftfartyg, skola vara skyldiga att i den utsträckning, som i förordnandet angives, och på anfordran av militär myndighet ställa nämnda egendom till krigsmaktens förfogande; samt

c) att ägare eller innehavare av visst i förordnandet angivet markområde skall ställa detta till krigsmaktens förfogande.

Rätt att göra anfordran, som avses i första stycket a) och b), tillkommer de militära myndigheter, som bestämmas av Konungen i kommandoväg.

2 §.

Markområden, rum, fartyg och luftfartyg tagas i anspråk med nyttjanderätt. Egendom, som kan antagas bliva förbrukad eller förstörd eller komma att väsentligen minska i värde, tages i anspråk med äganderätt. Annan egendom tages i anspråk med nyttjanderätt, såvida icke vederbörande militära myndighet finner lämpligt eller ägaren påfordrar, att egendomen övertages med äganderätt.

3 §.

Anfordran, som avses i 1 § första stycket a), skall, där så lämpligen låter sig göra, i första hand riktas till den, som å orten driver rörelse eller eljest mot ersättning tillhandagår allmänheten med vad som är i fråga.

Beträffande sättet för anfordran skall gälla vad som i motsvarande avseende är stadgat om rekvisition.

4 §.

Ersättning för tillhandahållande av egendom enligt denna lag utgår enligt de grunder, som gälla beträffande rekvirerad egendom; dock att vad i 12 § 1 mom. rekvisitionslagen stadgas därom, att ersättning för egendom i vissa fall ej skall utgå, icke skall äga tillämpning, då egendomen tillhandahålles enligt denna lag.

5 §.

I fråga om egendoms avlämnande och mottagande, om återställande av egendom efter nyttjande, om ersättnings bestämmande, om fullföljd av talan samt om ersättnings gäldande skola de beträffande rekvisition meddelade bestämmelserna äga motsvarande tillämpning.

De föreskrifter, som äro givna angående undantag från tillämpningen av bestämmelserna om rekvisition, skola iakttagas jämväl vid förfogande enligt denna lag.

6 §.

Vägrar eller försummar någon att fullgöra vad honom åligger på grund av anfordran enligt denna lag, äger vederbörande militära myndighet låta genom polismyndighetens försorg uttaga det begärda.

Den, som gör sig skyldig till vägran eller försummelse som nu sagts, dömes till dagsböter. Böterna tillfalla kronan.

7 §.

Ställes del av krigsmakten, som avses i 1 §, på krigsfot, vare förordnandet såvitt avser denna del utan verkan från och med den dag rekvisition må äga rum för fyllande av dess behov; dock må enligt bestämmelserna i denna lag tagas i anspråk egendom, vars ägare eller innehavare redan anmodats ställa egendomen till förfogande.

8 §.

De närmare föreskrifter, som för tillämpningen av denna lag bliva erforderliga, meddelas av Konungen.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen bestämmer. Genom densamma upphävas beredskapsförfogandelagen den 22 juni 1939 (nr 297) och beredskapsförfogandeförordningen samma dag (nr 390).

Bilaga E.

Utredningsmännens förslag.

F ö r s l a g

till

förordning med närmare bestämmelser angående tillämpning av rekvisitionslagen den (rekvisitionsförordning).

Med stöd av rekvisitionslagen den förordnas härigenom som följer:

1 kap. Allmänna bestämmelser.

1 §.

Rätt att rekvirera förnödenheter, som under fredstid uttagits för krigsmaktens behov, tillkommer myndighet, som har att ombesörja mobilisering av det förband (motsvarande organisation), för vars räkning förnödenheterna uttagits, ävensom myndighet, under vilkens befäl eller överinseende förbandet (organisationen) lyder.

2 §.

1 mom. Rätt att göra annan rekvisition än i 1 § avses tillkommer överbefälhavaren över krigsmakten, då sådan är förordnad, chefen för försvarsstabens ävensom avdelningscheferna vid försvarsstabens kommunikations- och signaltjänstavdelningar, chefen för militärbyrå inom centralt ämbetsverk, militärassistent vid sådant verk samt därjämte följande myndigheter:

1. Inom armén:

- a) chefen för armén;
- b) arméförvaltningens militära departement och dess styrelser;
- c) chef för armékår, fördelning eller därmed likställt förband, chef för etappgrupp, militärbefälhavaren på Gotland, militärområdesbefälhavare samt kommandant i fästning och därmed likställd befälhavare;
- d) befälhavare för försvars- eller skyddsområde samt därmed likställd territoriell befälhavare;

e) chef för förband eller annan militär organisation, som lyder omedelbart under överbefälhavaren eller under någon under a)—d) eller ock 2 e) eller h) nämnd myndighet;

f) transportledningsofficer, transportledare, stationsofficer, hamnofficer eller motsvarande befattningshavare; samt

g) remonteringsnämnden.

2. Inom marinen:

- a) chefen för marinen;
- b) marinförvaltningen;

- c) chef för annan avdelning inom marinförvaltningen än civilavdelningen;
- d) chefen för kustflottan;
- e) chef för marindistrikt;
- f) chef för örlogsvarv (örlogsdepå);
- g) chef för eskader, avdelning eller självständigt uppträdande fartygsförband och chef å självständigt uppträdande fartyg;
- h) kommandant i kustfästning och därmed likställd befälhavare;
- i) chef för förband eller annan militär organisation, som lyder omedelbart under överbefälhavaren eller under någon under 1 c) eller d) eller ock 2 a), d), e) eller h) nämnd myndighet; samt
- j) hamnofficer.

3. Inom flygvapnet:

- a) chefen för flygvapnet;
- b) flygförvaltningen;
- c) chef för avdelning inom flygförvaltningen;
- d) eskaderchef; samt
- e) chef för flottilj, division (motsvarande), självständigt uppträdande grupp, rote, basavdelning eller annat förband eller annan militär organisation, som lyder omedelbart under överbefälhavaren eller under någon under 1 c) eller 2 d), e) eller h) eller ock under 3 a) eller d) nämnd myndighet.

Myndighet, som omnämnes under 1 a) och c), 2 a), d), e) och h) samt 3 a) och d), må uppdraga åt följande stabspersonal, nämligen stabschef, sektionschef, avdelningschef, som handlägger egentliga krigsförvaltningsärenden, eller motsvarande chefer eller ock kommandant i stab, att helt eller delvis utöva myndigheten tillkommande rekvisitionsrätt.

2 mom. Kan befälhavare för förband eller annan militär organisation på grund av detachering eller av annan anledning icke tillgodose förekommande behov genom hänvändelse till överordnad myndighet eller på annat sätt, må befälhavaren, även om han icke är att hänföra till någon av de i 1 mom. nämnda myndigheter, rekvirera vad som oundgängligen erfordras för tjänstens behöriga fullgörande.

Landstormsområdesbefälhavare eller annan befälhavare, som har att ombesörja mobilisering av landstorm, må, ändå att han icke är att hänföra till någon av de i 1 mom. nämnda myndigheter, rekvirera vad som oundgängligen erfordras för genomförande av planenlig mobilisering.

3 mom. Militär ledamot av hästvärderingsnämnd och bilvärderingsnämnd äger ock i visst fall rätt att göra rekvisition enligt vad i 31 och 46 §§ stadgas.

3 §.

Järnväg, kanal, flygplats, telegraf- och telefonanläggning, kraftföretag, som är anslutet eller avsett att anslutas till central driftledning, samt annan radioanläggning än amatörstation eller privat experimentstation jämte personal, utrustning och förråd må tagas i anspråk uteslutande för krigsmaktens behov allenast efter befallning av Kungl. Maj:t eller ock på rekvisition av överbefälhavaren, chefen för försvarsstaben eller någon av följande militära myndigheter, nämligen:

i fråga om järnväg, kraftföretag eller kanal chef för armékår, militärbefälhavaren på Gotland, avdelningschefen vid försvarsstabens kommunikationsavdelning samt chefen för järnvägsstyrelsens militärbyrå;

i fråga om flygplats chefen för flygvapnet; samt

i fråga om telegraf-, telefon- eller radioanläggning chefen för marinen, avdelningschefen vid försvarsstabens signaltjänstavdelning samt chefen för telegrafstyrelsens militärbyrå.

4 §.

Har endast en del av krigsmakten ställts på krigsfot, tillkommer rätt att göra rekvisition allenast myndighet, som tillhör denna del eller under vilkens befäl eller överinseende militär organisation, tillhörande nämnda del, är ställd.

5 §.

De bestämmelser, som äro meddelade angående undantag från uttagning under fredstid av vissa förnödenheter för krigsmaktens behov, skola iakttagas då fråga är om rekvisition. Utrustningspersedlar och materialier, som någon innehar för beredande av luftskydd åt sig eller sin familj eller hos honom anställda personer eller för skyddande av egendom, som av honom innehaves, må icke tagas i anspråk i vidare mån än persedlarna eller materialierna av länsstyrelsen prövas obehövlige för sådant ändamål. Ej heller må genom rekvisition tagas i anspråk egendom, som enligt behörigen granskad luftskyddsplan är avsedd för luftskyddets behov, med mindre länsstyrelsen lämnar sitt medgivande därtill.

Framställes från såväl militär myndighet som civil myndighet, vilken handhar luftskyddet, anspråk på viss egendom, som icke enligt vare sig mobiliserings- eller luftskyddsplan är avsedd att tagas i anspråk, avgör militärområdesbefälhavaren efter samråd med vederbörande länsstyrelse vem som må äga företrädesrätt till egendomen. I trängande fall må företrädesrätten avgöras av den militäre befälhavare, som gör anspråk på egendomen, efter samråd med vederbörande länsstyrelse eller luftskyddschef.

6 §.

Vid rekvisition skall följande iakttagas:

1. Rekvisition skall verkställas så, att den vars rätt därav beröres icke lider större förfång än av omständigheterna föranledes.

2. Har viss förnödenhet rekvirerats, och vill ägaren eller innehavaren i dess ställe sätta annan förnödenhet av samma slag, skall denna mottagas, om den omedelbart ställes till förfogande och befinnes lämplig för det avsedda ändamålet.

3. Kvarter skall lämnas i mån av utrymme i tillgängliga hus och byggnader. Kvartervärden skall dock anvisas nödigt bostadsutrymme för sig och sin familj ävensom de stallrum, som oundgängligen erfordras för egna djur.

Kvarter skall å tid av året, då sådant erfordras, såvitt möjligt vara uppvärmt och försett med lyse. Personalen skall vid inkvartering beredas den bekvämlighet, som med hänsyn till de lokala förhållandena, envars tjänsteställning samt tjänstgöringens art kan anses tillbörligt.

4. Mat, som lämnas i kvarter, skall vara efter ortens sed.

5. Förnödenheter, vilka äro av särskild betydelse för näringslivet, såsom avelsdjur, utsäde eller dylikt, må ej utan synnerliga skäl tagas i anspråk.

6. Vid rekvisition av tjänstbarheter skall hänsyn såvitt möjligt tagas till envars yrke, kroppsbeskaffenhet och ålder.

7. Tages anläggning, varom förmåles i 3 §, i anspråk utan att vara helt ställd till krigsmaktens förfogande, bör icke större intrång göras i anläggningens förmåga att betjäna allmänheten än behovet oundgängligen kräver.

7 §.

Rekvisitionsskrivelse må avlämnas, förutom hos den, som skall fullgöra rekvisitionen, jämväl hos ortens polismyndighet, vilken det åligger att vidarebefordra skrivelsen till vederbörande.

Polismyndighet är skyldig lämnda rekvisitionen alla erforderliga upplysningar rörande tillgången i orten å de förnödenheter, som utgöra föremål för rekvisitionen.

8 §.

Rekvisitionsskrivelse skall innehålla uppgift å den militära organisation, för vilken det rekvisirade är avsett; den, som har att fullgöra rekvisitionen (*avlämnaren*); myckenheten och beskaffenheten av det rekvisirade; huruvida rekvisirerad förnödenhet skall tagas i anspråk med äganderätt eller nyttjanderätt och i sistnämnda fall den tid, under vilken det rekvisirade kan beräknas bliva taget i anspråk; tid och plats för avlämnandet av det rekvisirade och den myndighet eller befattningshavare, som för kronans räkning skall mottaga det rekvisirade eller hava uppsikt över rekvisitionen fullgörande (*mottagaren*); huruvida, i fall som avses i 7 kap., besiktning genom gode män skall äga rum; vad som bör iakttagas vid framställande av anspråk på ersättning i anledning av rekvisitionen; samt dagen för skrivelstens utfärdande.

Härutöver bör rekvisitionsskrivelse innehålla bland andra följande uppgifter, nämligen

vid rekvisition av *kwarter, stallrum eller annan plats under tak*:
erforderligt antal rum och antal bäddar i varje rum; erforderligt utrymme för förläggning av manskap; antal hästar eller andra djur, som böra beredas stallrum; erforderligt utrymme för expeditons-, sjukvårds- och förrådslokaler m. m.; huruvida lokalerna skola vara utrymda eller icke; samt, där rekvisitionen tillika omfattar förplägnad och utfodring, antalet portionstagare för hel dag eller för vissa måltider samt antalet rationer för djur och rationernas sammansättning;

vid rekvisition av *förbrukningsartiklar*:
de särskilda artiklarna efter mått, mål eller vikt, det sätt varpå de böra vara förpackade, samt i fråga om slaktdjur, antalet och medelsiffran för deras levande vikt ävensom den tid, för vilken foder är behöfligt;

vid rekvisition av *tjänstbarheter utav vägvisare, budbärare, arbetsmanskap eller annan personal*:
den tid, under vilken personalen beräknas bliva tagen i anspråk; den tid, för vilken livsmedel böra medföras; de yrkesgrenar, vilka personalen bör tillhöra; samt de verktyg av olika slag, som böra medföras; samt

vid rekvisition av *hästar, fordon och fartyg m. m.*:
den utrustning samt de tillbehör, drivmedel och andra dylika förnödenheter, som skola medföras.

Vid rekvisition av förnödenheter eller tjänstbarheter av andra slag än ovan angivits böra lämnas alla de upplysningar angående myckenheten och beskaffenheten av det rekvisirade, som erfordras för att rekvisitionen må kunna behörigen utgöras.

9 §.

Å utgjorda förnödenheter och tjänstbarheter skall utfärdas kvitto (rekvisitionskvitto).

Kvitto utfärdas av mottagaren där ej annorlunda stadgas i denna förordning.

Kvitto skall innehålla uppgift å

rekvirenten;
 den som utgjort rekvisitionen;
 den rätt, varmed förnödenhet tagits i anspråk (äganderätt eller nyttjanderätt);

myckenheten och beskaffenheten av utgjorda förnödenheter och tjänstbarheter, angivna på sätt som föreskrives i fråga om rekvisitionsskrivelse; samt

dagen för kvittots utfärdande.

Beträffande särskilda anteckningar, som i vissa fall skola göras å kvitto, stadgas i 29, 44 och 63 §§.

10 §.

Myndighet, som utfärdar rekvisitionsskrivelse eller kvitto, skall taga avskrift eller kopia av handlingen.

Har kvitto utfärdats i anledning av rekvisition, som skett med stöd av 2 § 1 mom., och är utfärdaren ej tillika rekvirent, skall avskriften eller kopian överlämnas till rekvirenten. Då rekvisitionsskrivelse eller kvitto utfärdas av befälhavare, som verkställt rekvisition enligt 2 § 2 mom., skall befälhavaren, sedan det rekvirerade mottagits, översända avskriften eller kopian till närmast överordnade myndighet, som enligt 2 § 1 mom. ägt verkställa rekvisitionen.

Myndighet, som i 2 § 1 mom. sägs, skall föra förteckning över de rekvisitionsärenden, som handläggas av myndigheten eller densamma underlydande befälhavare, som enligt 2 mom. samma paragraf verkställt rekvisition. Ärendena skola i förteckningen upptagas i nummerföljd. För varje ärende skola antecknas meddelade beslut och vidtagna åtgärder. Alla till visst ärende hörande handlingar skola förses med ärendets nummer enligt förteckningen och sammanföras i en akt. Då sådan akt eller viss handling därur överlämnas till värderingsnämnd eller annan myndighet, skall anteckning därom ske.

Har rekvisitionsskrivelse med stöd av 2 § 1 mom. utfärdats, skall avskrift av densamma så snart ske kan av rekvirenten översändas till länsstyrelsen.

2 kap. Om värderingsnämnder.

11 §.

Antalet hästvärderings-, bilvärderings- samt allmänna lokala värderingsnämnder i varje län fastställas av länsstyrelsen efter förslag av arméfördelningschefen (motsvarande chef). I enahanda ordning bestämmes verksamhetsområdet för varje nämnd.

Är län delat mellan två militärområden, tillkommer det chefen för den arméfördelning, till vars område större delen av länet hör, att i fråga om lokal värderingsnämnd fullgöra vad enligt rekvisitionslagen eller denna förordning åligger arméfördelningschef.

Antalet fartygsvärderingsnämnder i varje marindistrikt samt arbetsfördelningen dem emellan fastställas av Kungl. Maj:t.

12 §.

Ledamöterna i hästvärderingsnämnd skola äga sakkunskap om hästar och deras brukbarhet. En av ledamöterna skall tillika äga ingående erfarenhet om värdering av hästar.

Ledamöterna i bilvärderingsnämnd skola vara förtrogna med motorfordons och motorredskaps konstruktion och skötsel. En av ledamöterna skall tillika äga ingående erfarenhet om värdering av motorfordon och motorredskap.

Av ledamöterna i fartygsvärderingsnämnd skall den av chefen för marindistriktet utsedde ledamoten vara mariningenjör eller, där sådan icke finnes att tillgå, annan lämplig ingenjör. De övriga ledamöterna skola äga ingående kännedom om värdering av fartyg.

Ledamöterna i allmän lokal värderingsnämnd skola äga allmän erfarenhet i praktiska värv.

Vad i denna paragraf sägs om ledamot gäller ock om suppleant.

13 §.

Förordnande att vara ledamot eller suppleant i riksvärderingsnämnden och lokal värderingsnämnd meddelas vart fjärde år före september månads utgång och gäller för påföljande fyra kalenderår. Om avgång skett före fyraårsperiodens slut, meddelas förordnande för återstoden av perioden.

Arméfördelningschef (motsvarande chef) och chef för marindistrikt åligger att ofördröjligen lämna uppgifter till länsstyrelsen angående de av dem utsedda ledamöternas och suppleanternas namn, befattningar och adresser. Länsstyrelse skall lämna riksvärderingsnämndens ordförande motsvarande uppgifter beträffande ordförandena i de lokala värderingsnämnderna.

14 §.

Ledamot eller suppleant i värderingsnämnd må endast den vara, som uppnått tjugufem års ålder och råder över sig och sin egendom.

Uppdrag, varom nu är fråga, må ej annan undandraga sig än den, som uppnått sextio års ålder eller fyra år innehaft sådant uppdrag, samt tjänsteman, som är av sin tjänst förhindrad att fullgöra uppdraget.

15 §.

Emot ledamot i värderingsnämnd skola i ärende, som ej avser upprättande av taxa, gälla dessa jäv: om han är med enskild sakägare i den skyldskap eller det svågerlag, som enligt lag utgör jäv mot domare; om han eller någon, som är med honom sålunda skyld eller besvägrad, har del i saken eller kan vänta synnerlig nytta eller skada därav; om han å ämbetets vägnar deltagit i åtgärd eller beslut, som rör saken; om han varit fullmäktig i saken eller yttrat sig däri såsom sakkunnig; om han är enskild sakägares vederdeloman eller uppenbare ovän; om han står under enskild sakägares förmanskap eller är i hans tjänst eller av honom åtnjuter lön eller underhåll; samt om eljest särskild omständighet föreligger, som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i saken.

Den, som deltagit i upprättande av taxa, må ej av sådan orsak anses jävig i ärende angående ändring i myndighets beslut rörande ersättning enligt taxan.

Söker någon sak med ledamot av värderingsnämnd eller tillfogar honom något med ord eller gärning i ändamål att därmed göra honom jävig, skall det ej räknas för jäv.

16 §.

Värderingsnämnd är ej beslutsmässig med mindre dess samtliga ledamöter äro närvarande; dock må i riksvärderingsnämnden ärende kunna avgöras av fyra ledamöter, om de äro ense.

Vad de flesta i värderingsnämnd säga skall gälla som nämndens beslut. Äro flera meningar och kunna de jämkas till varandra, skall den mening gälla, som efter jämkning finnes hava erhållit de flesta rösterna. Kunna icke, då flera meningar äro, dessa jämkas till varandra, skall den gälla, som biträdes av flera röstande än någon annan. Finnes ej, enligt vad nu sagts, röstövertikt, skall ny omröstning anställas mellan de meningar, som erhållit mer än en röst var, och skall den mening bliva gällande, om vilken de flesta då förena sig. Har var sin mening, skall gälla vad ordföranden säger.

Vid värderingsnämnds sammanträde skall föras protokoll. Uppkommer inom nämnd skiljaktig mening, skall denna antecknas i protokollet.

17 §.

Riksvärderingsnämnden och allmän lokal värderingsnämnd äga höra sakkunnig, där så finnes erforderligt. Vid prövning av fråga, vars bedömande kräver särskild fackkunskap, är sådan nämnd städse skyldig höra sakkunnig, där ej kunskap av ifrågavarande slag är företrädd inom nämnden.

Värderingsnämnd äger, även om förfall för ledamot icke föreligger, vid behov kalla suppleant att biträda nämnden, dock utan rätt för honom att deltaga i nämndens beslut.

Det åligger kommerskollegium, lantbruksstyrelsen och vattenfallsstyrelsen att var för sig uppgöra förslag å sakkunniga inom olika näringsområden, vilka kunna av riksvärderingsnämnden tillkallas för rådfrågning i särskilda fall. Förslagen skola av myndigheterna minst vartannat kalenderår samt eljest, då förhållandena därtill föranleda, underkastas erforderlig revidering. Nämnden är vid tillkallande av sakkunnig icke bunden av förslag som nu är sagt.

Kommerskollegiets förslag bör upptaga minst fem personer för var och en av följande näringsgrupper, nämligen:

1. malmbrytning och metallurgisk industri,
2. maskin-, varvs-, elektrisk, järnvaru- och metallindustri,
3. sten-, cement-, lervaru- och glasindustri,
4. trä- och pappersindustri ävensom grafisk industri,
5. närings-, läkemedels- och njutningsmedelsindustri,
6. textil- och beklädnadsindustri,
7. läder-, skinn-, hår- och gummivaruindustri,
8. kemisk industri,
9. handel med kol, oljor och vedbränsle,
10. sjöfart,
11. motorfordonsdrift och lufttrafik,
12. järnvägsdrift, samt
13. näring, som icke är att hänföra till någon i denna paragraf särskilt nämnd verksamhet.

Lantbruksstyrelsens förslag bör upptaga minst tio personer för lanthus-hållningens olika grenar.

Vattenfallsstyrelsens förslag bör upptaga minst fem personer, representerande sakkunskap i fråga om framställning och distribution av elektrisk energi ävensom beträffande kanaldrift.

Allmän lokal värderingsnämnd må hos länsstyrelsen söka anvisning å sakkunnig.

18 §.

Enskild sakägare äger att själv eller genom ombud bevaka sin rätt inför värderingsnämnd. Enskild sakägare är skyldig att på anfordran tillhanda-

hålla värderingsnämnd erforderliga handlingar och upplysningar ävensom att, där så finnes nödigt, på kallelse inställa sig inför nämnden för att meddela upplysningar.

19 §.

Kronans rätt skall inför allmän lokal värderingsnämnd och fartygsvärderingsnämnd bevakas av ombud, som förordnas av länsstyrelsen. Ombudet åligger att, när skäl därtill äro, fullfölja talan mot beslut av sådan nämnd i ärenden angående bestämmande av ersättning.

Talan mot beslut av hästvärderingsnämnd och bilvärderingsnämnd i ärende, som nyss sagts, fullföljes å kronans vägnar av vederbörande centrala förvaltningsmyndighet.

Inför riksvärderingsnämnden skall kronans rätt bevakas av ett av Kungl. Maj:t förordnat ombud.

20 §.

Riksvärderingsnämnden skall lämna lokal värderingsnämnd erforderliga instruktioner och anvisningar i fråga om utövande av dess verksamhet.

Lokal värderingsnämnd åligger att hålla den undersökning och förhandling med sakägare, som må erfordras, då ersättningsfråga är föremål för riksvärderingsnämndens prövning.

3 kap. Om upprättande av taxor m. m.

21 §.

Det åligger riksvärderingsnämnden att uppgöra förteckning över sådana förnödenheter och tjänstbarheter, som de allmänna lokala värderingsnämnderna, var för sitt område, skola prissätta i taxa. Av förteckningen bör framgå, huruvida för däri upptagen förnödenhet såväl parti- som minutpris eller allenast ettdera bör utsättas. Förteckning, som nu nämnts, samt taxor, som avses i 14 § rekvisitionslagen, skola under tid, då krigsmakten icke är ställd på krigsfot, upprättas allenast då Kungl. Maj:t på framställning av rikskommissionen för ekonomisk försvarsberedskap eller efter dess hörande så förordnar.

Har Kungl. Maj:t meddelat förordnande, som nyss är sagt, sammanträder riksvärderingsnämnden i Stockholm inom en månad därefter å dag, som ordföranden bestämmer, för att upprätta förteckning och taxa. Förteckningen skall omedelbart översändas till länsstyrelserna för att tillställas ordförandena i de allmänna lokala värderingsnämnderna.

Sedan förteckningen inkommit till länsstyrelse, skall allmän lokal värderingsnämnd inom en månad därefter å tid och ort, som länsstyrelsen bestämmer, på kallelse sammanträda för att upprätta taxa. Taxa översändes omedelbart efter upprättandet av den allmänna lokala värderingsnämndens ordförande till riksvärderingsnämnden, som inom en månad efter det samtliga taxor inkommit sammanträder å tid, som bestämmes av ordföranden, för att pröva och efter erforderliga ändringar fastställa taxorna.

Då krigsmakten eller någon del därav blivit ställd på krigsfot, skola sammanträden för ovan angivna ändamål hållas av riksvärderingsnämnden, då ordföranden så finner erforderligt, å tid, som av honom bestämmes, samt av allmän lokal värderingsnämnd efter anvisning av riksvärderingsnämnden eller eljest, då ordföranden så finner erforderligt, å tid och ort, som av honom bestämmas.

Ärende angående upprättande av taxa skall vara slutbehandlat senast inom en vecka efter det värderingsnämnd sammanträtt för ärendets handläggning.

22 §.

Har riksvärderingsnämnden upprättat taxa eller fastställt av allmän lokal värderingsnämnd upprättad taxa, skall avskrift av densamma omedelbart överlämnas dels till länsstyrelsen i län, varest ort, där taxan skall gälla, är belägen, dels ock till försvarsväsendets centrala förvaltningsmyndigheter. Länsstyrelsen skall tillse, att taxorna tillhandahållas de allmänna lokala värderingsnämnderna; de nämnda förvaltningsmyndigheterna skola tillse, att taxorna tillhandahållas vederbörande militära myndigheter.

Kungl. Maj:t bestämmer, om och när taxa skall offentligen kungöras. Av riksvärderingsnämnden upprättad taxa kungöres genom införande i Svensk författningssamling. Av allmän lokal värderingsnämnd upprättad och av riksvärderingsnämnden fastställd taxa kungöres genom införande i länskungörelserna. Länsstyrelse skall tillse, att erforderligt antal exemplar av de i länskungörelserna intagna taxorna tillställas vederbörande militära och civila myndigheter.

Taxa skall lända till efterrättelse vid bestämmande av ersättning för förnödenheter och tjänstbarheter, som utgjorts efter taxans kungörande eller, där taxan icke skall kungöras eller riksvärderingsnämnden eljest så föreskriver, efter annan av nämnden bestämd tidpunkt.

4 kap. Om handläggningen av rekvisitionsärenden vid hästvärderingsnämnd m. m.

23 §.

På framställning av rekvisitenten kallar länsstyrelsen ledamöterna i vederbörlig hästvärderingsnämnd till sammanträde å tid och plats, som av rekvisitenten anges. Är ledamot av laga förfall hindrad inställa sig, skall han ofördröjligen anmäla förhållandet för länsstyrelsen, som har att kalla suppleant.

24 §.

Hästvärderingsnämnd biträdes av protokollsförare ävensom av veterinär, därest sådan ej ingår i nämnden. Biträden, som nu nämnts, förordnas av länsstyrelsen och kallas av densamma till hästvärderingsnämnds sammanträde. Förordnande meddelas vart fjärde år och gäller för påföljande fyra kalenderår. Om avgång skett före fyraårsperiodens slut, meddelas förordnande för återstoden av perioden.

Länsstyrelsen skall ombesörja, att polispersonal där så erfordras är tillstädes för ordningens upprätthållande.

25 §.

Rekvisitent skall tillhandahålla ordförande i hästvärderingsnämnd förteckning i tre exemplar (rekvisitionsförteckning) över ägarna av rekvisiterade hästar och hästfordon med uppgift om antalet hästar och fordon, som rekvisiterats hos varje ägare.

Avser rekvisition sådana hästar och fordon, som under fredstid uttagits för krigsmaktens behov, skola för deras identifiering erforderliga uppgifter vara införda i förteckningen.

Formulär till förteckning fastställs i kommandoväg.

26 §.

Hästvärderingsnämnd åligger i huvudsak:

a) att besiktiga och pröva rekvirerade hästar och hästfordon med hänsyn till deras lämplighet för krigsbruk samt därvid bestämma, vilka som skola tagas i anspråk av kronan och vilka som skola kasseras;

b) att värdera och bestämma ersättning för hästar och hästfordon jämte tillbehör och förnödenheter, som skola tagas i anspråk; samt

c) att, där ej nedan annorlunda stadgas, bestämma och utbetala ersättning för transport och inställelse, som föranledes av rekvisitionen.

Om nämndens under a) och b) avsedda beslut skall anteckning ske i rekvisitionsförteckningen. Nämnden åligger ock att i förteckningen införa uppgifter i de övriga hänseenden, som framgå av det fastställda formuläret.

Över ersättningar, som avses under c), skall föras särskild förteckning, vartill jämväl formulär fastställas i kommandoväg.

Hästvärderingsnämnd skall vid fullgörande av sina åligganden ställa sig till efterrättelse de föreskrifter och anvisningar, som meddelas av hästuttagningsmyndigheten och vederbörande militära myndighet.

27 §.

Om hinder möter mot inställande av häst eller hästfordon, som rekvirerats, skall ägaren eller innehavaren ofördröjligen till hästvärderingsnämnden avlämna ett av två trovärdiga personer bestyrkt intyg om hindrets art.

Såsom laga hinder mot hästs inställande anses: *att* sto är dräktigt eller har föl under fyra månaders ålder, *att* häst till följd av sjukdom ej kan förflytta sig till avlämningsplatsen *samt att* häst befaras hava smittsam sjukdom. Då annat skäl förebäres, prövar nämnden, om det må gälla såsom laga hinder.

Inställes ej hästfordon, prövar nämnden, om föreburet skäl må gälla såsom laga hinder.

Beträffande häst eller hästfordon, som rekvirerats men icke inställts, skall anteckning ske i rekvisitionsförteckningen med angivande av om laga hinder visats eller ej.

28 §.

Rekvirerad häst bör inställas väl skodd samt skall vara försedd med gramma, grimskäft, foder för tre dygn, ävensom, såvitt möjligt, med täcke av ylle eller nöthår, täckgjord samt fodertornister.

Med rekvirerat hästfordon skola, utom vanliga tillbehör, avlämnas erforderliga seltyg för dess anspänning.

29 §.

Sedan hästvärderingsnämnd bestämt, att häst och i förekommande fall hästfordon skall tagas i anspråk av kronan, åligger det nämnden att ofördröjligen fastställa ersättningen därför.

Nämnden skall utfärda rekvisitionskvitto som i 9 § sägs å vad som tages i anspråk.

Beslutet om ersättningen skall antecknas å kvittot. Detta skall jämväl innehålla underrättelse om vad den, som vill söka ändring i beslutet, har att iakttaga för fullföljd av sin talan.

Kvittot skall ofördröjligen tillställas avlämnaren eller dennes i ärendet anlitade bud.

Har beslut om ersättning tillställts sådant bud, skall det anses hava behörigen delgivits avlämnaren.

30 §.

I den mån ersättning fastställts, skall häst och i förekommande fall hästfordon jämte tillbehör och förnödenheter mot kvitto överlämnas till befälhavaren för den militära hämningskommenderingen.

Sådan befälhavare står å avlämningsplatsen under befäl av den militäre ledamoten av hästvärderingsnämnden. Han åtnjuter å avlämningsplatsen och under färden därifrån till vederbörande förband polismans skydd och befo-genhet och är vid utöandet av denna befogenhet underställd polismyndig-heten i orten.

31 §.

Uppstår till följd av uraktlåten inställelse eller kassation brist i det erfor-derliga antalet hästar eller hästfordon, åger den militäre ledamoten av häst-värderingsnämnden anskaffa det felande, i fall som avses i 23 § 1 mom. re-kvisitionslagen, genom åtgärd som där sägs, och eljest genom rekvisition inom det hästuttagningsområde, där bristen uppstått.

32 §.

Kan häst och hästfordon icke å avlämningsplatsen omhändertagas av mili-tär personal, är avlämnare (bud) skyldig biträda med deras överförande till vederbörande förband.

33 §.

Ersättning för transport och inställelse, som föranledes av rekvisition utav hästar och hästfordon, skall av hästvärderingsnämnd bestämmas och utbeta-las å avlämningsplatsen.

Tages avlämnare (bud) i anspråk för hästars och hästfordons överförande från avlämningsplats till vederbörande förband eller skulle bestämmande av ersättning, som i första stycket sägs, i särskilt fall avsevärt fördröja förrätt-ningen, må dock nämnden hänvisa vederbörande till länsstyrelsen, på vilken det ankommer att i sådant fall bestämma och utbetala ersättningen. Nämnden har att i fall som nu sagts å avlämningsplatsen utbetala skäligt förskott å ersättningen.

34 §.

Hästvärderingsnämnd skall göra utbetalning, som i 33 § sägs, över post-giro. Därvid skall användas utbetalningskort, som undertecknas av nämndens ordförande.

Det åligger länsstyrelsen att förse ordförande i hästvärderingsnämnd med erforderliga medel för nämnda utbetalningar samt för bestridande av om-kostnaderna för nämndens verksamhet.

35 §.

Sedan hästvärderingsnämnd avslutat förrättningen, skola de hos nämnden förda handlingarna färdigställas, granskas och av nämndens ledamöter un-dertecknas. Av rekvisitionsförteckningen skall ett exemplar överlämnas till befälhavaren för den militära hämningskommenderingen och ett översändas till vederbörande centrala förvaltningsmyndighet. Det tredje exemplaret av förteckningen samt övriga handlingar skola ofördröjligen översändas till länsstyrelsen.

36 §.

Så snart hästvärderingsnämnds beslut om ersättning för ianspråktagen för-nödenhet vunnit laga kraft gentemot kronan, åligger det länsstyrelsen att med ledning av rekvisitionsförteckningen utanordna det fastställda ersätt-ningsbeloppet.

Länsstyrelsen skall, ändå att fall som i 33 § andra stycket sägs ej föreligger, pröva fråga om ersättning för transport och inställelse, där den ersättningsberättigade hänskjuter frågan till länsstyrelsens prövning. Länsstyrelsens beslut i sådan fråga må ej överklagas.

37 §.

I fall då hästar och hästfordon rekvideras till ringa antal, må rekvirenten, där så befinnes lämpligt, förordna, att, i stället för motsvarande stadganden i detta kapitel, de i 60—62 och 64 §§ givna föreskrifterna rörande ersättningsärenden, som ankomma på allmän lokal värderingsnämnd, skola lända till efterrättelse; vad i sistnämnda paragraf sägs om vederbörlig allmän lokal värderingsnämnd skall härvid gälla vederbörlig hästvärderingsnämnd.

5 kap. Om handläggningen av rekvisitionsärenden vid bilvärderingsnämnd m. m.

38 §.

På framställning av rekvirenten kallar länsstyrelsen ledamöterna i vederbörlig bilvärderingsnämnd till sammanträde å tid och plats, som av rekvirenten angives. Är ledamot av laga förfall hindrad inställa sig, skall han ofördrojligen anmäla förhållandet för länsstyrelsen, som har att kalla suppleant.

39 §.

Bilvärderingsnämnd biträdes av protokollsförare samt, därest så anses erforderligt, av besiktningsman för motorfordon eller annan lämplig sakkunnig. Biträden, som nu nämnts, förordnas av länsstyrelsen och kallas av densamma till bilvärderingsnämnds sammanträde. Förordnande meddelas vart fjärde år och gäller för påföljande fyra kalenderår. Om avgång skett före fyraårsperiodens slut, meddelas förordnande för återstoden av perioden.

Länsstyrelsen skall ombesörja, att polispersonal där så erfordras är tillstädes för ordningens upprätthållande.

40 §.

Rekvirent skall tillhandahålla ordförande i bilvärderingsnämnd förteckning i tre exemplar (rekvisitionsförteckning) över ägarna av rekviderade motorfordon och motorredskap med uppgift om antalet motorfordon och motorredskap, som rekviderats hos varje ägare.

Avser rekvisition sådana motorfordon och motorredskap, som under fredstid uttagits för krigsmaktens behov, skola för deras identifiering erforderliga uppgifter vara införda i förteckningen.

Formulär till förteckning fastställs i kommandoväg.

41 §.

Bilvärderingsnämnd åligger i huvudsak:

- a) att besiktiga och pröva rekviderade motorfordon och motorredskap med hänsyn till deras lämplighet för krigsbruk samt därvid bestämma, vilka som skola tagas i anspråk av kronan och vilka som skola kasseras;
- b) att värdera och bestämma ersättning för de motorfordon och motorredskap jämte tillbehör, som skola tagas i anspråk; samt
- c) att, där ej nedan annorlunda stadgas, bestämma och utbetala ersättning för transport och inställelse, som föranledes av rekvisitionen.

Om nämndens under a) och b) avsedda beslut skall anteckning ske i rekvisitionsförteckningen. Nämnden åligger ock att i förteckningen införa uppgifter i de övriga hänseenden, som framgå av det fastställda formuläret.

Över ersättningar, som avses under c), skall föras särskild förteckning, vartill jämväl formulär fastställas i kommandoväg.

Bilvärderingsnämnd skall vid fullgörande av sina åligganden ställa sig till efterrättelse de föreskrifter och anvisningar, som meddelas av biluttagningsmyndigheten och vederbörande militära myndighet.

42 §.

Om hinder möter mot inställande av motorfordon eller motorredskap, som rekvirerats, skall ägaren eller innehavaren ofördröjligen till bilvärderingsnämnden avlämna ett av två trovärdiga personer bestyrkt intyg om hindrets art, därvid, om hindret är av teknisk natur, den ene av intygsgivarna skall vara besiktningsman för motorfordon eller annan på området sakkunnig person. Nämnden prövar, om föreburet skäl må gälla såsom laga hinder.

Beträffande motorfordon eller motorredskap, som rekvirerats men icke inställts, skall anteckning ske i rekvisitionsförteckningen med angivande av om laga hinder visats eller ej.

43 §.

Med rekvirerat motorfordon och motorredskap skola följa dess vanliga tillbehör ävensom reservdelar i mån av tillgång.

44 §.

Sedan bilvärderingsnämnd bestämt, att motorfordon eller motorredskap skall tagas i anspråk av kronan, åligger det nämnden att ofördröjligen fastställa ersättningen därför.

Nämnden skall utfärda rekvisitionskvitto som i 9 § sägs å vad som tages i anspråk.

Beslutet om ersättningen skall antecknas å kvittot. Detta skall jämväl innehålla underrättelse om vad den, som vill söka ändring i beslutet, har att iakttaga för fullföljd av sin talan.

Kvittot skall ofördröjligen tillställas avlämnaren eller dennes i ärendet anlitate bud.

Har kvitto tillställts sådant bud, skall det anses hava behörigen delgivits avlämnaren.

45 §.

I den mån ersättning fastställts, skall motorfordon eller motorredskap jämte tillbehör mot kvitto överlämnas till befälhavaren för den militära hämtningskommenderingen.

Sådan befälhavare står å avlämningsplatsen under befäl av den militäre ledamoten av bilvärderingsnämnden. Han åtnjuter å avlämningsplatsen och under färden därifrån till vederbörande förband polismans skydd och befo-genhet och är vid utövandet av denna befogenhet underställd polismyndig-heten i orten.

46 §.

Uppstår till följd av uraktlåten inställelse eller kassation brist i det erforderliga antalet motorfordon eller motorredskap, äger den militäre ledamoten

av bilvärderingsnämnden anskaffa det felande, i fall som avses i 23 § 1 mom. rekvisitionslagen, genom åtgärd som där sägs, och eljest genom rekvisition inom länet.

47 §.

Kan motorfordon eller motorredskap icke å avlämningsplatsen omhändertagas av militär personal, är avlämnare (bud) skyldig biträda med dess överförande till vederbörande förband.

48 §.

Ersättning för transport och inställelse, som föranledes av rekvisition utav motorfordon eller motorredskap, skall av bilvärderingsnämnd bestämmas och utbetalas å avlämningsplatsen.

Tages avlämnare (bud) i anspråk för motorfordons eller motorredskaps överförande från avlämningsplats till vederbörande förband eller skulle bestämmande av ersättning, som i första stycket sägs, i särskilt fall avsevärt fördröja förrättningen, må dock nämnden hänvisa vederbörande till länsstyrelsen, på vilken det ankommer att i sådant fall bestämma och utbetala ersättningen. Nämnden har att i fall som nu sagts å avlämningsplatsen utbetala skäligt förskott å ersättningen.

49 §.

Bilvärderingsnämnd skall göra utbetalning, som i 48 § sägs, över postgiro. Därvid skall användas utbetalningskort, som undertecknas av nämndens ordförande.

Det åligger länsstyrelsen att förse ordförande i bilvärderingsnämnd med erforderliga medel för nämnda utbetalningar samt för bestridande av omkostnaderna för nämndens verksamhet.

50 §.

Sedan bilvärderingsnämnden avslutat förrättningen, skola de hos nämnden förda handlingarna färdigställas, granskas och av nämndens ledamöter undertecknas. Av rekvisitionsförteckningen skall ett exemplar överlämnas till befälhavaren för den militära hämtningskommenderingen och ett översändas till vederbörande centrala förvaltningsmyndighet. Det tredje exemplaret av förteckningen samt övriga handlingar skola ofördröjligen översändas till länsstyrelsen.

51 §.

Så snart bilvärderingsnämnds beslut om ersättning för ianspråktagen förnödenhet vunnit laga kraft gentemot kronan, åligger det länsstyrelsen att med ledning av rekvisitionsförteckningen utanordna det fastställda ersättningsbeloppet.

Länsstyrelsen skall, ändå att fall som i 48 § andra stycket sägs ej föreligger, pröva fråga om ersättning för transport och inställelse, där den ersättningsberättigade hänskjuter frågan till länsstyrelsens prövning. Länsstyrelsens beslut i sådan fråga må ej överklagas.

52 §.

I fall då motorfordon och motorredskap rekvireras till ringa antal, må rekvirenten, där så befinnes lämpligt, förordna, att, i stället för motsvarande stadganden i detta kapitel, de i 60—62 och 64 §§ givna föreskrifterna rörande ersättningsärenden, som ankomma på allmän lokal värderingsnämnd, skola lända till efterrättelse; vad i sistnämnda paragraf sägs om vederbörlig allmän lokal värderingsnämnd skall härvid gälla vederbörlig bilvärderingsnämnd.

6 kap. Om handläggningen av rekvisitionsärenden vid fartygsvärderingsnämnd m. m.

53 §.

Bestämmelserna i detta kapitel äga, där ej Kungl. Maj:t för visst fall anordna förordnar, endast tillämpning då fartyg rekvireras till ort inom marindistrikt.

Med länsstyrelsen avses i detta kapitel länsstyrelsen i det län, där chefen för marindistriktet har sitt säte.

54 §.

Om hinder möter mot inställande av rekvirerat fartyg, skall ägaren eller innehavaren ofördröjligen göra anmälan därom hos mottagaren.

55 §.

Med rekvirerat fartyg skola avlämnas alla för dess drift och skötsel samt besättningens inkvartering ombord nödvändiga inventarier, reservdelar däri inbegripna, ävensom, där så ske kan, proviant för åtta dagar, beräknad efter den ordinarie besättningens storlek, samt bränsle och smörjämnen för tre dygns gång.

56 §.

Då fartyg övertages med äganderätt, skall besiktning äga rum för utrönande av dess beskaffenhet och värde vid avlämnandet.

Tages fartyg i anspråk med nyttjanderätt, skall besiktning äga rum för utrönande av

fartygets beskaffenhet och värde såväl vid avlämnandet som vid återlämnandet efter begagnandet,

kostnaden för sådan ändring eller förflyttning av fartygets inredning eller utrustning, varom förmåles i 7 § rekvisitionslagen, samt

förändring i förnödenhetens värde i anledning av åtgärd, som nyss sagts.

Besiktning skall, i de fall Kungl. Maj:t i kommandoväg så förordnar, förättas av en fartygsbesiktningsnämnd, men eljest av gode män.

Över besiktning skall upprättas instrument i tre exemplar, varav avlämnaren och mottagaren taga vardera ett samt ett överlämnas till vederbörande centrala förvaltningsmyndighet.

57 §.

1 mom. Fartygsbesiktningsnämnd skall bestå av fem ledamöter, nämligen: en av mottagaren beordrad officer av kaptens eller högre tjänstegrad såsom ordförande;

en av samma myndighet beordrad mariningenjör eller, därest sådan icke skulle finnas att tillgå, annan lämplig ingenjör;

förste eller, efter dennes uppdrag, andre fartygsinspektör i det fartygsinspektionsdistrikt, inom vilket nämnden skall sammanträda; samt

två av länsstyrelsen efter förslag av förste fartygsinspektören utsedda representanter för fartygsägarna.

Nämnden sammanträder på kallelse av ordföranden och är ej beslutsmässig med mindre fyra ledamöter äro tillstädes, dock att ärenden må kunna avgöras av tre ledamöter, där de äro om beslutet ense. Vid lika röstetal gäller den mening, som biträdes av ordföranden.

Protokollsförare samt i övrigt erforderliga biträden åt fartygsbesiktningsnämnd ställas till förfogande av mottagaren.

2 mom. Gode män skola vara tre till antalet. Av dessa utse avlämnaren och mottagaren vardera en, varefter de sålunda utsedda tillkalla den tredje.

Fullgör ej avlämnare, som skall utse god man, vad honom i sådant avseende åligger, eller kunna de av avlämnaren och mottagaren utsedda gode männen ej ena sig om valet av den tredje, skall på ansökan god man förordnas av länsstyrelsen. Sådant beslut må ej överklagas.

58 §.

Räkning å vad som fordras i ersättning i anledning av rekvisition utav fartyg, skall jämte de övriga handlingar, som åberopas till stöd för ersättningsanspråket, överlämnas till mottagaren. Denne åligger att till länsstyrelsen insända handlingarna i ärendet för att tillställas vederbörlig fartygsvärderingsnämnd.

Nämnden sammanträder för sådant ärendes avgörande å tid och ort, som länsstyrelsen efter hörande av chefen för marindistriktet bestämmer. Till sammanträdet skall länsstyrelsen kalla nämndens ledamöter ävensom sakägarna. Är ledamot av laga förfall hindrad att inställa sig vid sammanträde, skall han ofördröjligen anmäla förhållandet för länsstyrelsen, som har att kalla suppleant. Det åligger chefen för marindistriktet att ställa protokolls-förare och i övrigt erforderliga biträden till nämndens förfogande.

59 §.

Ersättningsärende, som avses i 58 §, skall av fartygsvärderingsnämnd företagas till avgörande så snart ske kan. Nämnden äger där så erfordras och omständigheterna det medgiva, förrätta syn eller besiktning.

Beslutet om ersättning skall genom rekommenderat brev eller på annat lämpligt sätt delgivas sakägarna. Beslutet skall innehålla underrättelse om vad den, som vill söka ändring i beslutet, har att iakttaga för fullföljd av sin talan.

Det hos nämnden förda protokollet eller utdrag därav översändes till länsstyrelsen.

Så snart nämndens beslut om ersättning vunnit laga kraft gentemot kronan, åligger det länsstyrelsen att utanordna det fastställda ersättningsbeloppet.

7 kap. Om handläggningen av rekvisitionsärenden vid allmän lokal värderingsnämnd m. m.

60 §.

Då förnödenhet, för vilken ersättning skall bestämmas av mottagaren eller av allmän lokal värderingsnämnd, övertages med äganderätt, skall besiktning äga rum för utrönande av dess beskaffenhet vid tiden för avlämnandet. Är pris å förnödenhet ej satt i taxa, skall därvid jämväl värdering av förnödenheten verkställas.

Då förnödenhet, som ovan sagts, tages i anspråk med nyttjanderätt, skall besiktning äga rum för utrönande av

förnödenhetens beskaffenhet och värde såväl vid avlämnandet som vid återlämnandet efter begagnandet,

kostnaden för sådan ändring eller förflyttning av förnödenhetens inredning eller utrustning, varom förmäles i 7 § rekvisitionslagen, samt

förändring i förnödenhetens värde i anledning av åtgärd, som nyss nämnts.

Besiktning som nu sagts skall, i den mån omständigheterna det medgiva, förrättas av tre gode män, men eljest genom mottagarens försorg. Skall ersättning för förnödenhet, som övertages med äganderätt, utgå efter taxa, må besiktning alltid ske genom mottagarens försorg, såvitt ej avlämnaren påfordrar att besiktningen skall förrättas av gode män och omständigheterna medgiva detta.

Över besiktning skall, där mottagaren anser nödigt eller avlämnaren det påfordrar, upprättas instrument i två exemplar, av vilka avlämnaren och mottagaren taga vardera ett.

61 §.

I fråga om utseende av gode män, varom i 60 § förmåles, gäller vad i 57 § 2 mom. stadgas.

Kan med hänsyn till antalet rättsägare utseende av gode män i angivna ordning ej medhinnas, äger mottagaren tillkalla två av länsstyrelsen på förhand utsedda gode män, därav den ene skall anses representera avlämnaren, för att jämte den av mottagaren själv utsedde gode mannen verkställa besiktningen.

Erforderligt antal gode män för verkställande av besiktning i fall, som i andra stycket sägs, skall efter framställning av vederbörande arméfördelningschef (motsvarande chef) utses av länsstyrelsen. Sådant uppdrag meddelas för viss tid, högst två år.

62 §.

Räkning å ersättning, som skall bestämmas av mottagaren eller av allmän lokal värderingsnämnd, skall jämte de övriga handlingar, som åberopas till stöd för ersättningsanspråket, såvitt möjligt samtidigt med det rekviderade överlämnas till mottagaren.

63 §.

Skall ersättning bestämmas av mottagaren, åligger det denne att, sedan räkning överlämnats, ofördröjligen pröva och fastställa ersättningens belopp.

Beslutet om ersättningen skall antecknas å rekvisitionskvittot. Detta skall jämväl innehålla underrättelse om vad den, som vill söka ändring i beslutet, har att iakttaga för fullföljd av sin talan.

Kvittot skall ofördröjligen tillställas avlämnaren eller dennes i ärendet anlitate bud.

Har kvitto tillställts sådant bud, skall det anses hava behörigen delgivits avlämnaren.

Ersättningen skall snarast möjligt av mottagaren mot kvitto tillställas den ersättningsberättigade.

64 §.

1 mom. Skall ersättning bestämmas av allmän lokal värderingsnämnd, åligger det mottagaren att till länsstyrelsen jämte eget utlåtande insända handlingarna i ärendet för att tillställas vederbörande allmän lokal värderingsnämnd.

Nämnden sammanträder för sådant ärendes avgörande å tid och ort, som länsstyrelsen bestämmer. Till sammanträdet skall länsstyrelsen kalla nämndens ledamöter ävensom sakägarna. Är ledamot av laga förfall hindrad att inställa sig vid sammanträde, skall han ofördröjligen anmäla förhållandet

för länsstyrelsen, som har att kalla suppleant. Nämnden biträdes av en av länsstyrelsen utsedd sekreterare.

Nämnden äger där så erfordras förrätta syn eller besiktning.

Ärendet skall företagas till avgörande så snart ske kan. Beslutet skall ofördröjligen delgivas sakägarna genom rekommenderat brev och innehålla underrättelse om vad den, som vill söka ändring i beslutet, har att iakttaga för fullföljd av sin talan.

Nämndens protokoll eller utdrag därav översändas till länsstyrelsen.

Så snart nämndens beslut om ersättning vunnit laga kraft gentemot kronan, åligger det länsstyrelsen att utanordna det fastställda ersättningsbeloppet.

2 mom. Vad i 1 mom. stadgas skall äga motsvarande tillämpning, då besvär hos allmän lokal värderingsnämnd anförts rörande ersättning enligt taxa.

8 kap. Om handläggningen av rekvisitionsärenden vid riksvärderingsnämnden m. m.

65 §.

Då ärende angående bestämmande av ersättning blivit hos riksvärderingsnämnden fullföljt, skall nämnden sammanträda å tid och ort, som ordföranden bestämmer. Till sådant sammanträde skall ordföranden kalla nämndens ledamöter ävensom sakägarna.

Om sekreterar- och annat biträde åt nämnden förordnar Kungl. Maj:t.

Nämnden äger där så erfordras förrätta syn eller besiktning.

Ärende, som nyss nämnts, skall företagas till avgörande så snart ske kan. Nämndens beslut skall ofördröjligen delgivas sakägarna genom rekommenderat brev.

66 §.

Sedan riksvärderingsnämnden fattat beslut i ersättningsfråga, skola nämndens protokoll eller utdrag därav överlämnas till länsstyrelsen. Det åligger länsstyrelsen att genast utanordna det fastställda ersättningsbeloppet.

9 kap. Särskilda bestämmelser.

67 §.

I de fall Kungl. Maj:t i särskild ordning därom förordnar skola med avseende å gäldande av ersättning för förnödenhet, som tages i anspråk med äganderätt, följande bestämmelser iakttagas.

Innan ersättning gäldas, skall avlämnaren avgiva förklaring, huruvida annan är innehavare av rättighet till förnödenheten, samt, om så är förhållandet, tillika uppgiva rättighetens art ävensom dess innehavare. Sådant förklaring skall lämnas skriftligen enligt fastställt formulär och vara ställd till den myndighet, vilken har att gälda ersättningen.

Framgår av förklaringen, att rättighet som nyss sagts består, och föreligger ej fall som avses i 22 § rekvisitionslagen, skall ersättningen innehållas, såvida ej avlämnaren och rättighetens innehavare inför myndigheten enas om att ersättningen må utbetalas till någon av dem. Har sådan överenskommelse ej träffats inom trettio dagar från dagen för ersättningsbeslutet, skall

ersättningen nedsätts hos överexekutor jämlikt 1 § andra stycket lagen den 24 mars 1927 om gälds betalning genom penningars nedsättande i allmänt förvar.

68 §.

För transport eller inställelse, som föranledes av rekvisition av hästar, hästfordon, motorfordon eller motorredskap, skall utgå

dels ersättning för färdkostnad med, för person räknat, 30 öre per tillryggalagd kilometer eller, där järnvägs-, omnibus- eller ångbåtslägenhet kan för färden eller del därav begagnas, belopp motsvarande billigaste plats å sådant forskaffningsmedel,

dels ock traktamente med 6 kronor för varje dag samt, där ej kronan tillhandahåller logi, 4 kronor för varje natt, som vederbörande på grund av inställelsen nödgas vara borta från hemorten.

Tages avlämnare (bud) i anspråk för biträde med transport av ovan nämnd förnödenhet från avlämningsplats till vederbörande förband, skall vad nyss stadgats i tillämpliga delar gälla.

För transport eller inställelse, som föranledes av annan rekvisition än nu sagts, skall ersättning utgå med belopp, som prövas skäligt med hänsyn till den tillryggalagda vägen samt den kostnad och tidsutdräkt transporten eller inställelsen medfört.

69 §.

Ledamöter i värderingsnämnd, kronans ombud, sakkunniga och biträden hos värderingsnämnd samt gode män för besiktning åtnjuta av statsmedel resekostnads- och traktamentsersättning enligt vad därom särskilt stadgas.

Kostnaderna för värderingsnämndernas verksamhet bestridas jämväl i övrigt av statsmedel.

70 §.

Vad länsstyrelse jämlikt denna förordning utgivit i anledning av rekvisition äger länsstyrelsen återfå av vederbörande förvaltningsmyndighet.

Denna förordning träder i kraft den

Utredningsmännens förslag.

F ö r s l a g

till

förordning om uttagning under fredstid av vissa förnödenheter för krigsmaktens behov (uttagningsförordning).

Med stöd av 3 § rekvisitionslagen den förordnas härigenom som följer:

1 kap. Om uttagning av hästar och hästfordon.

1 §.

För uttagning av de hästar och hästfordon, som erfordras för fyllande av krigsmaktens första behov, indelas riket i *hästuttagningsområden*, på sätt framgår av bifogade tabell.¹

2 §.

1 mom. Kungl. Maj:t föreskriver i kommandoväg:

a) inom vilka hästuttagningsområden uttagning för krigsmaktens första behov av hästar och hästfordon skall äga rum; samt

b) för varje under a) avsett område, vilka år uttagning skall äga rum, och den period, för vilken uttagningen skall äga giltighet.

2 mom. Utöver vad i 1 mom. sägs, skall uttagning ske i den mån så erfordras för att hålla det uttagna beståndet av hästar och hästfordon fulltaligt (*kompletteringsuttagning*).

3 §.

För varje hästuttagningsområde skall uttagningen omfatta det antal hästar och hästfordon, som anges i gällande mobiliseringsplan, *mobiliseringsbehovet*, samt därutöver en *mobiliseringsreserv*, beräknad till tio procent av mobiliseringsbehovet. I samband med uttagningen skall förtecknas visst antal hästar, vilka avses skola ersätta under uttagningsperioden uppkommande avgång. Dessa hästar betecknas såsom *kompletteringsreserv*.

4 §.

Till uttagning må endast ifrågakomma hästar, vilka under uttagningens giltighetstid äro mellan fem och sexton år gamla. Hingstar och premierade ston, vilka användas för avel, må ej uttagas.

Erforderliga anvisningar i övrigt beträffande fordringarna å hästar och hästfordon jämte tillbehör meddelas av chefen för armén.

¹ Ej medtagen i förslaget.

Vid uttagning av hästar och hästfordon skall hänsyn tagas, förutom till deras lämplighet för krigsbruk, jämväl till näringslivets behov.

Inom varje hästuttagningsområde skall uttagningen i möjligaste mån fördelas jämnt över hela området.

5 §.

Uttagning av hästar och hästfordon verkställas av arméförvaltningens intendenturdepartement (*hästuttagningsmyndigheten*).

6 §.

Uttagning av hästar skall ske efter besiktning; dock att kompletteringsuttagning av mindre omfattning må äga rum utan besiktning enligt hästuttagningsmyndighetens bestämmande.

7 §.

För varje hästuttagningsområde, däri uttagning skall äga rum, skall finnas en *hästbesiktningsman* med åliggande att förrätta besiktning av hästar samt upprätta förslag till uttagning.

Till besiktningsman må endast utses veterinär.

Besiktningsman utses av hästuttagningsmyndigheten, vilken äger meddela erforderliga anvisningar rörande hans verksamhet.

8 §.

I varje kommun inom område, som i 7 § sägs, skall finnas en *hästuttagningsnämnd* med uppgift att i fråga om uttagningen tillvarata näringslivets intressen.

Nämnden utses av dem, som i allmänhet utöva kommunens beslutanderätt, samt består av tre eller, där länsstyrelsen för viss kommun så förordnar, fem ledamöter. Jämte ledamöterna utses suppleanter till lika antal. Därvid bestämmes tillika i vilken ordning suppleanterna skola inkallas. Ledamöterna och suppleanterna skola vara bosatta inom kommunen samt äga ingående kännedom om näringslivet och hästbeståndet därstädes.

Med avseende å valbarhet, rätt att avsäga sig uppdraget, tjänstgöringstid, fyllnadsval, val av ordförande och vice ordförande, ordningen för beslutsfattande samt förande av protokoll skall i fråga om hästuttagningsnämnd i tillämpliga delar gälla vad som finnes stadgat om byggnadsnämnd.

9 §.

Det åligger hästägare att enligt av Kungl. Maj:t utfärdade särskilda föreskrifter till hästuttagningsmyndigheten avgiva uppgift rörande honom tillhöriga hästar och hästfordon. På grundval av dessa uppgifter skall uttagningsmyndigheten för varje kommun upprätta förteckning å de hästar, vilka kunna ifrågakomma för uttagning (*hästförteckning*).

Förteckningen skall tillställas vederbörande hästuttagningsnämnd för yttrande.

I sitt yttrande skall nämnden enligt därom av uttagningsmyndigheten meddelade anvisningar angiva, vilka hästar som i första hand böra ifrågakomma för uttagning.

10 §.

Med ledning av hästuttagningsnämndernas yttranden bestämmer hästuttagningsmyndigheten, vilka hästar som skola besiktigas. Uttagningsmyndigheten utsätter tillika tid och plats för besiktningen, därvid skall tillses, att minsta möjliga besvär och tidsutdräkt vållas hästägarna.

Uttagningsmyndigheten förtecknar för varje hästuttagningsområde de hästar som skola besiktigas i en *hästbesiktningslista*, upptagande jämväl hästägarna ävensom tid och plats för besiktningen. Uppgifterna i besiktningslistan skola sammanföras kommunvis.

11 §.

Besiktning förrättas i närvaro av vederbörande hästuttagningsnämnd.

Det åligger hästägare att hålla häst tillgänglig för besiktning. Visar hästägare uppenbar tredska härutinnan, äger hästbesiktningsmannen hos polismyndigheten i orten påkalla erforderlig handräckning. Kostnaden härför skall gäldas av den tredska.

12 §.

Hästuttagningsmyndigheten skall i god tid före besiktning översända hästbesiktningslistan till hästbesiktningsmannen och utdrag därav till vederbörande hästuttagningsnämnder ävensom kalla hästägarna till besiktningen.

13 §.

Vid besiktning skola hästarna bedömas med hänsyn till deras lämplighet för krigsbruk. Beträffande varje besiktigad häst skall hästbesiktningsmannen fastställa och i hästbesiktningslistan anteckna, huruvida densamma är

- a) lämplig för krigsbruk;
- b) tillfälligt olämplig för krigsbruk; eller
- c) varaktigt olämplig för krigsbruk.

14 §.

Sedan besiktning verkställt, skall hästbesiktningsmannen i samråd med vederbörande hästuttagningsnämnder upprätta förslag till uttagning av hästar till fastställt antal.

Beträffande sådant förslag skall följande gälla:

1. Förslag skall upprättas för varje hästuttagningsområde; och skola därvid hästar inom samma kommun sammanföras.
2. I förslaget skola jämväl upptagas hästar för fyllande av kompletteringsreserven.
3. Hästuttagningsnämnd är skyldig att anteckna sin mening å förslaget, i vad det rör nämndens verksamhetsområde.

15 §.

Med ledning av hästbesiktningsmännens förslag samt övriga handlingar skall hästuttagningsmyndigheten verkställa uttagning av hästar och hästfordon samt upprätta ett *hästuttagningsregister* över uttagna hästar och hästfordon med uppgift tillika om deras ägare.

16 §.

Det åligger hästuttagningsmyndigheten att översända utdrag av hästuttagningsregistret till vederbörande förbandschef och länsstyrelse ävensom att tillställa ägare av häst och hästfordon, som uttagits, skriftligt besked om uttagningen, *uttagningsbesked*, angivande vad han på grund av uttagningen har att iakttaga.

17 §.

Därest uttagen häst avyttras eller därest sådan häst dör eller av annan anledning ej längre kan tagas i anspråk för det avsedda ändamålet, skall äga-

ren, med återställande av uttagningsbeskedet, ofördröjligen göra anmälan därom hos hästuttagningsmyndigheten, som därvid har att verkställa kompletteringsuttagning.

18 §.

Uraktlåter någon att fullgöra uppgiftsskyldighet, som i 9 § första stycket sägs, eller anmälningsskyldighet, som i 17 § sägs, straffes med dagsböter.

2 kap. Om uttagning av motorfordon och motorredskap.

19 §.

Vad i detta kapitel stadgas om motorfordon skall ock gälla beträffande släpfordon.

20 §.

Uttagningen av motorfordon och motorredskap skall omfatta det antal motorfordon och motorredskap, som angives i gällande mobiliseringsplan, *mobiliseringsbehovet*, samt därutöver en *mobiliseringsreserv*, beräknad till tio procent av mobiliseringsbehovet.

21 §.

Motorfordon och motorredskap skola vara av fullt lämplig typ för den avsedda militära användningen. I första hand skola de fordon och redskap uttagas, som senast blivit tillverkade eller som kunna antagas varit minst uttagna för slitning.

Erforderliga anvisningar i övrigt beträffande fordringarna på motorfordon och motorredskap jämte tillbehör meddelas av chefen för armén.

Vid uttagning av motorfordon och motorredskap skall hänsyn tagas, förutom till deras lämplighet för krigsbruk, jämväl till näringslivets behov.

22 §.

Uttagning av motorfordon och motorredskap verkställas av arméförvaltningens tygdepartement (*biluttagningsmyndigheten*).

Uttagningen sker med ledning av uppgifter, som biluttagningsmyndigheten inforrdar från vederbörande länsstyrelse, eller, vad angår motorredskap, med ledning av uppgifter, vilka enligt vad särskilt stadgas skola överlämnas till uttagningsmyndigheten.

23 §.

Hos biluttagningsmyndigheten skall föras ett *biluttagningsregister* över uttagna motorfordon och motorredskap med uppgift tillika om deras ägare.

24 §.

Det åligger biluttagningsmyndigheten att översända utdrag av biluttagningsregistret till vederbörande förbandschef och länsstyrelse ävensom att tillställa ägare av uttaget motorfordon eller motorredskap skriftligt besked om uttagningen, *uttagningsbesked*, angivande vad han på grund av uttagningen har att iakttaga.

25 §.

I den mån så erfordras för bibehållande av det uttagna beståndet av motorfordon och motorredskap vid föreskriven storlek och beskaffenhet i övrigt

skall kompletteringsuttagning äga rum. Denna sker i fråga om motorredskap på sätt som beträffande uttagning av dylika redskap föreskrives i 22 § och i fråga om motorfordon ur den i 26 § omförmälda kompletteringsreserven.

26 §.

Motorfordon, som enligt de i 21 § omförmälda anvisningarna kan ifrågakomma för uttagning, skall i samband med första besiktning eller typbesiktning enligt motorfordonsförordningen undergå särskild besiktning för utrönande av dess lämplighet för krigsbruk (*militär besiktning*). Sådan besiktning förrättas av vederbörande besiktningsman för motorfordon, vilken därvid skall ställa sig till efterrättelse de föreskrifter, som biluttagningsmyndigheten finner erforderligt utfärda. Över besiktningen skall besiktningsmannen upprätta särskilt besiktningsintyg (*militärt besiktningsintyg*). Senast inom två dagar efter besiktningens avslutande skall intyget i tre exemplar tillhandahållas ägaren av fordonet. Intyget skall i två exemplar fogas vid ansökan om fordonsregistrering i automobilregister.

Registreras motorfordon, vilket enligt militärt besiktningsintyg är lämpligt för krigsbruk, åligger det länsstyrelsen så snart ske kan och senast inom en månad därefter att med bifogande av besiktningsintyget eller typintyget göra anmälan därom hos biluttagningsmyndigheten.

Motorfordon, varom anmälan enligt andra stycket inkommit till biluttagningsmyndigheten, skola hos denna förtecknas och bilda en *kompletteringsreserv*.

27 §.

Erhåller länsstyrelsen kännedom därom att uttaget motorfordon eller motorfordon, varom länsstyrelsen gjort anmälan enligt 26 § andra stycket, övergått till ny ägare, förstörts eller undergått ändring, som kan inverka på dess användbarhet för krigsbruk, eller att ändring skett beträffande ägarens namn, hemvist eller postadress, åligger det länsstyrelsen att lämna biluttagningsmyndigheten underrättelse härom.

3 kap. Om uttagning av fartyg.

28 §.

Kungl. Maj:t uttager från rikets olika fartygsinspektionsdistrikt de fartyg, som erfordras för fyllande av krigsmaktens första behov.

29 §.

Fartyg uttagas dels för marinen, däri inbegripet flygförband, som vid mobilisering skall underställas befälhavare ur marinen, dels ock för armén och för flygvapnet i övrigt.

30 §.

Uttagning av fartyg verkställes vart femte år (ordinarie uttagning). Under mellantiderna sker uttagning för komplettering eller då eljest särskilda skäl därtill föranleda. Härvid skall vad nedan stadgas om ordinarie uttagning i tillämpliga delar gälla.

31 §.

Vid uttagning av fartyg tages hänsyn, förutom till deras lämplighet för krigsbruk, jämväl till näringslivets behov.

32 §.

Förslag till uttagningen upprättas av en *fartygsuttagningskommission*. Kommissionen skall bestå av sex ledamöter, vilka utses av Kungl. Maj:t för en tid av fyra år.

Till ledamöter utses:

en regementsofficer av marinen, tillika ordförande, efter förslag av chefen för marinen,

en marindirektör eller mariningenjör, likaledes efter förslag av chefen för marinen,

en officer av armén, efter förslag av chefen för försvarsstaben,

en tjänsteman i kommerskollegium, efter förslag av detta ämbetsverk, samt två representanter för sjöfartsnäringen.

Av representanterna för sjöfartsnäringen skall den ene företräda dess intressen i fråga om större ång-, motor- och segelfartyg samt den andre dess intressen i fråga om mindre ång-, motor- och segelfartyg ävensom i fråga om pråmfartyg.

För varje ledamot skall finnas en suppleant. Vad ovan sägs om ledamot gäller ock om suppleant.

Fartygsuttagningskommissionen biträdes av en sekreterare, vilken utses av Kungl. Maj:t.

33 §.

Fartygsuttagningskommissionen sammanträder, så ofta göromålen det fordra, å tid och ställe, som av ordföranden bestämmas och övriga ledamöter meddelas. Är ordföranden av laga förfall hindrad att deltaga i sammanträde, utser kommissionen en av sina övriga ledamöter att vid tillfället föra ordet. Kommissionen må ej handlägga något ärende, där ej, förutom ordföranden eller för tillfället utsedd sådan, minst två andra ledamöter äro tillstädes; skolande, då fråga är om uttagning av fartyg för arméns räkning, den officer av armén, som tillhör kommissionen, närvara. Vid lika antal röster för olika meningar inom kommissionen gäller den mening, som av ordföranden omfattas.

Ordföranden är närmast ansvarig för att kommissionens åligganden behörigen fullgöras.

34 §.

Fartygsuttagningskommissionen skall låta sig angeläget vara att vinna noggrann kännedom om till uttagning ifrågakommande fartygs beskaffenhet och lämplighet för krigsbruk. För detta ändamål äger kommissionen rätt att från vederbörande myndigheter erhålla de tillgängliga uppgifter, som kunna erfordras.

Ägare av fartyg är pliktig att angående detsamma lämna de uppgifter, som kommissionen finner nödigt infordra.

35 §.

Det åligger i fråga om fartyg avsedda för marinen chefen för denna och beträffande fartyg avsedda för övriga försvarsgrenar chefen för försvarsstaben att lämna fartygsuttagningskommissionen preliminära uppgifter rörande det behov, som genom ordinarie uttagning bör fyllas. Härvid skola, där så ske kan, beträffande varje erforderligt fartyg lämnas uppgifter rörande *dels* det ändamål, för vilket fartyget är avsett, *dels* det område, från vilket fartyget bör uttagas, *dels* ock de förhållanden i övrigt, vilka kunna inverka på ut-

tagningen, såsom fartygets blivande tjänstgöringsområde (inre fart, kustfart etc.) samt dess lastförmåga, längd, bredd, djupgående, fria däcksyta, invändiga utrymme, lastningsanordningar, maskinstyrka, fart och isförstärkning m. m.

36 §.

Det åligger fartygsuttagningsskommissionen att undersöka, huruvida det enligt 35 § angivna fartygsbehovet kan tillgodoses, samt att till chefen för marinen respektive chefen för försvarsstaben avgiva yttrande härom med specificerade uppgifter å de fartyg, som kommissionen funnit böra ifrågakomma för uttagning.

37 §.

Med ledning av fartygsuttagningsskommissionens i 36 § omförmälda yttrande skall chefen för marinen respektive chefen för försvarsstaben tillställa kommissionen *dels* slutliga uppgifter rörande det fartygsbehov, som genom uttagningen bör fyllas, *dels ock* besked huruvida de i kommissionens yttrande upptagna fartygen befunnits lämpliga för krigsbruk ävensom huruvida och i vilken omfattning ändringsarbeten ansetts bliva erforderliga å de såsom lämpliga befunna fartygen.

38 §.

Där så anses nödigt, äger chefen för marinen respektive chefen för försvarsstaben att, innan besked lämnas enligt 37 §, låta genom honom underställd myndighet besiktiga till uttagning ifrågasatt fartyg.

Det åligger fartygsägare att hålla fartyget tillgängligt för besiktning.

Besiktning skall så ordnas, att minsta möjliga rubbning i fartygets gång därav föranledes.

Tid och plats för besiktning bestämmes efter samråd med fartygsägaren.

Om besiktning bör fartygsuttagningsskommissionen samt förste fartygsinspektören i det distrikt, där besiktningen skall äga rum, underrättas. Vid besiktning må ledamot eller annan befattningshavare i kommissionen ävensom nämnde inspektör vara närvarande.

För förlust, som fartygsägaren genom besiktning tillskyndas, är han berättigad till ersättning av allmänna medel med belopp, som bestämmes genom överenskommelse mellan vederbörande militära myndighet och fartygsägaren. Kan enighet ej vinnas, bestämmes beloppet enligt föreskrifterna i lagen om skiljemän.

39 §.

Efter mottagande av uppgifter och besked, som avses i 37 §, skall fartygsuttagningsskommissionen upprätta förslag till uttagningen.

40 §.

Fartygsuttagningsskommissionen skall föra en *fartygsrulla*, innehållande uppgift å de fartyg, som uttagits, och deras ägare ävensom i övrigt erforderliga upplysningar.

Utdrag av rullan skola översändas, beträffande fartyg, som uttagits för marinen, till chefen för marinen, och beträffande övriga fartyg till chefen för försvarsstaben.

Därjämte skall till envar förste fartygsinspektör översändas utdrag av rullan beträffande inom hans distrikt hemmahörande fartyg.

41 §.

Det åligger fartygsuttagningskommissionen att, när uttaget fartyg blivit i fartygsrullan infört, tillstålla ägaren av fartyget besked om uttagningen, *uttagningssedel*, angivande vad han på grund av uttagningen har att iakttaga. Avföres fartyg ur rullan, skall utfärdad uttagningssedel återfordras.

42 §.

Där så finnes nödigt, äger vederbörande militära myndighet verkställa besiktning å uttaget fartyg.

I fråga om sådan besiktning skola bestämmelserna i 38 § äga tillämpning.

43 §.

Ägare av uttaget fartyg åligger att till fartygsuttagningskommissionen insända en i två exemplar upprättad förteckning över alla å fartyget befintliga, för dess drift och skötsel samt besättningens inkvartering ombord nödvändiga inventarier, reservdelar däri inbegripna. Det ena exemplaret av förteckningen återställes till fartygets ägare, det andra bilägges fartygsrullan.

Är uttaget fartyg försäkrat, skall dess ägare i och för anteckning i fartygsrullan lämna fartygsuttagningskommissionen meddelande därom ävensom uppgift å försäkringsbeloppet.

Senast en månad efter mottagandet av uttagningssedel skall ägaren hava fullgjort vad enligt denna paragraf åligger honom.

44 §.

Ägare av uttaget fartyg åligger att på begäran tillhandahålla militär myndighet uppgifter angående å fartyget anställd personal.

45 §.

Där uttaget fartyg övergått till annan ägare, upphuggits eller gått förlorat eller med avseende å skrov eller maskineri uppenbarligen icke är i sådant skick, att det omedelbart kan användas till krigsbruk, åligger det ägaren av fartyget att snarast möjligt göra anmälan därom till fartygsuttagningskommissionen.

46 §.

Uraktlåter ägare av fartyg att fullgöra den i 45 § stadgade anmälningsskyldigheten, straffes med dagsböter.

Underlåter ägare av fartyg eljest att fullgöra vad på honom ankommer enligt detta kapitel, må på framställning av fartygsuttagningskommissionen eller vederbörande militära myndighet länsstyrelsen förelägga honom att vid vite fullgöra vad i sådant avseende åligger honom.

4 kap. Gemensamma stadganden.

47 §.

Vad i denna förordning stadgas om ägare skall, i de fall då förnödenhet innehaves på grund av avbetalningsköp, i stället hava avseende å innehavaren, ändå att äganderätten ännu icke å honom övergått.

48 §.

Böter och viten, som ådömas enligt denna förordning, tillfalla kronan.

49 §.

Hästbesiktningsman, ledamot i hästuttagningsnämnd, besiktningsman för motorfordon som i 26 § sägs samt ledamot och sekreterare i fartygsuttagningskommissionen åtnjuta av statsmedel ersättning enligt vad därom särskilt stadgas.

50 §.

1 mom. Från tillämpning av bestämmelserna i denna förordning undantages förnödenhet, som tillhör Konungen eller medlem av det kungliga huset, främmande makts härvarande sändebud eller vid sådan makts härvarande beskickning eller konsulat anställd person, vilken icke är svensk medborgare. Ej heller må uttagning ske av räddningsbåt, som tillhör Svenska sällskapet för räddning av skeppsbrutna.

2 mom. Från tillämpningen av bestämmelserna i denna förordning skola vidare undantagas de hästar, hästfordon, motorfordon och motorredskap, som oundgängligen erfordras:

- a) för att läkare och veterinärer skola kunna utöva sitt yrke;
- b) för fullgörande, jämlikt med postverket slutet kontrakt, av befordran utav post; samt
- c) för landstings, kommuners och municipalsamhällets polis-, brandkårs- och sjukvårdsväsenden samt gas-, elektricitets-, vatten- och renhållningsverk.

Fråga härom prövas av vederbörande uttagningsmyndighet på ansökan, som ingives till länsstyrelsen och av denna jämte eget yttrande översändes till uttagningsmyndigheten.

51 §.

De närmare bestämmelser med avseende å tillämpningen av denna förordning, som må finnas erforderliga, meddelas av Kungl. Maj:t i kommandoväg eller av den myndighet, Kungl. Maj:t i enahanda ordning utser därtill.

Denna förordning träder i kraft den

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 20 mars 1942.

Närvarande:

justitieråden FORSSMAN,
BELLINDER,
regeringsrådet LUNDEVALL,
justitierådet STERZEL.

Enligt lagrådet den 19 mars 1942 tillhandakommet utdrag av protokoll över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet den 13 mars 1942, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *beredskapsförfogandelag*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av hovrättsassessorn F. K. I. Öhman.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

G. Lindencrona.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 20 mars 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för försvarsdepartementet, statsrådet Sköld, anmäler, efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter, lagrådets denna dag avgivna utlåtande över det till lagrådet den 13 mars 1942 remitterade förslaget till beredskapsförfogandelag.

Med förmälan, att i förslaget till beredskapsförfogandelag, som av lagrådet lämnats utan erinran, vidtagits en formell jämkning, hemställer föredraganden — under hänvisning till sitt anförande till statsrådsprotokollet för den 13 mars 1942 — att de inom departementet upprättade förslagen till *rekvisitions-lag* samt *beredskapsförfogandelag* måtte föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Alvar Lindencrona.